

LEGEA ȘI VIAȚA

Publicație științifico-practică
ISSN 1810-309X

Întreprindere de stat
Fondator – Ministerul Justiției
al Republicii Moldova
Certificat de înregistrare
nr. 10202264 din 11.02.1993

Publicație acreditată de Consiliul
Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică
al Academiei de Științe a Moldovei prin
Hotărârea nr. 61 din 30.04.2009

Categoria C

Asociați: Curtea Constituțională, Curtea Supremă
de Justiție, Ministerul Afacerilor Interne, Institutul
de Științe Penale și Criminologie Aplicată, Institutul
de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de
Științe a Moldovei, Academia „Ștefan cel Mare” a
MAI, Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” (Cahul),
Universitatea Slavonă, Universitatea „Spiru Haret”
(Constanța), Universitatea „Petre Andrei” (Iași),
Universitatea de Stat din Herson (Ucraina).

Se editează din ianuarie 1991
Nr. 1(301) 2017

Redactor-șef L. Arsene

Colegiul de redacție:

Gh. Alecu, doctor în drept, profesor universitar
(Constanța, România); T. Barzo, doctor hab. în drept,
profesor, (Miskolc, Ungaria); Gh. Costachi, doctor hab.
în drept, profesor univ.; V. Cușnir, doctor hab. în drept,
profesor univ.; D. Garadjaev, doctor în drept, profesor,
Judecător la Curtea Constituțională (Bacu, Azerba-
idjan); E. Haritonov, doctor hab., profesor, membru
cor. al AND (Odesa, Ucraina); E. Ișcenco, doctor hab.
în drept, profesor (Moscova, FR); T. Kolomoieț, doctor
hab. în drept, profesor (Zaporojie, Ucraina); J. Kovac,
doctor hab. în drept, profesor, Universitatea Paneu-
ropeană (Bratislava, Slovenia); A. Lonciacov, doctor
hab. în drept, profesor (Habarovsk, FR); V. Strato-
nov, doctor hab. în drept, profesor (Herson, Ucraina);
V. Șepitico, doctor hab. în drept, profesor, membru cor.
al AND (Harcov, Ucraina).

Adresa redacției:

Casa presei, et. 5
str. Pușkin 22, mun. Chișinău, MD - 2012,
Republica Moldova
Tel.: 022-233 790;
022-234 132 (contabilitatea)

E-mail: legea_zakon@mail.ru
Index: RM 77030

© Legea și viața

Pagina web: www.legeazakon.md
www.legeasviata.in.ua

SUMAR

Victor GUȚULEAC, Igor SPÎNU, Elena COMARNIȚCAIA. Calificarea juridică co- rectă a faptei ilicite comise – Condiție de de- terminare a formei răspunderii juridice apli- cabile	4
Gheorghe AVORNIC, Anastasia CATAN. Elementele principale ale conceptului mo- dern al relațiilor reciproce dintre personalita- te și stat	11
Pavel ȚURCAN, Octavian CIOBANU. Sta- tutul juridic al specialistului și al expertului la efectuarea controlului vamal.....	15
Tudor CAPȘA. Unele considerații privind statutul juridic al sindicatelor.....	19
Nadia-Elena DODESCU. Tendințe actuale ale traficului de persoane	27
Vasilica-Leontina TUDOR. Medierea în faza urmăririi penale și în faza judecătii în materie penală	30
Evgheni CARA. Incriminarea manifestărilor de separatism: abordări de drept național și internațional	38
Larisa BUGA. Deosebita cruzime: conținut și reglementare juridico-penală.....	46
Criterii pentru publicarea articolelor în revis- ta „Legea și viața”	52

CALIFICAREA JURIDICĂ CORECTĂ A FAPTEI ILICITE COMISE – CONDIȚIE DE DETERMINARE A FORMEI RĂSPUNDERII JURIDICE APLICABILE

Victor GUȚULEAC,

doctor în drept, profesor universitar, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

Igor SPÎNU,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Universitatea de Studii Europene din Moldova

Elena COMARNIȚAIA,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar, Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

In the process of ensuring law and order, in society are applied various forms of legal liability. They differ from one state to another. But in all these cases, the right form of legal liability is based on a certain illegal deed. The separation of offense from other unlawful actions conditions the delimitation of contravention liability from other forms of legal liability.

Keywords: unlawful, contravention, offense, disciplinary case, administrative offence, legal liability, contravention liability

REZUMAT

În procesul asigurării ordinii de drept în societate sînt aplicate diverse forme ale răspunderii juridice. Ele diferă de la un stat la altul. Însă in toate cazurile forma concretă a răspunderii juridice se bazează pe o anumită specie de ilicit. Delimitarea contravenției de alte fapte ilicite condi ioneaz  separarea răspunderii contravenționale de alte forme ale răspunderii juridice.

Cuvinte-cheie: ilicit, contravenție, infracțiune, delict disciplinar, delict administrativ, răspundere juridică, răspundere contravențională

Introducere. Orice societate se naște, există și evoluează doar prin prisma unei ordini sociale strict determinate și coerent stabilite, fiind asigurată de protecția regulilor de conduită prin diverse norme: morale, cutumiare, juridice, teologice.  nc lcarea acestei ordini sociale implică și este precedată de răspunderea socială, ce reprezintă o totalitate de drepturi și obligații ale persoanei, apărute în urma s v rșirii unei fapte contrare regulilor prestabilite de normele sociale. O parte componentă ai răspunderii sociale este și răspunderea juridică, care are drept scop final reglarea sistemului social, condamnarea faptei ilicite prin realizarea constr ngerii statale și dezvoltarea atitudinii de responsabilitate juridică a membrilor societății. Acest principiu general al respectării ordinii de drept prin imputarea răspunderii juridice este consacrat în Constituția Republicii Moldova (Legea supremă care guvernează celelalte norme juridice) și are statut de îndatorire fundamentală a oricărei persoane [4].

Răspunderea juridică este o instituție a dreptului, alcătuită din ansamblul normelor ce vizează exercitarea constr ngerii de stat prin aplicarea sancțiunilor juridice persoanelor care încălcă ordinea de drept [2, p. 37-41].

Pentru a determina corect forma răspunderii juridice ca metodă de constr ngere statală aplicată pentru fapta antisocială comisă cu vinovăție, este necesar să stabilim, în primul r nd, însăși natura juridică a acestei fapte.

Pled m pentru clasificarea faptelor ilicite în: infracțiuni, contravenții, abateri administrative și abateri disciplinare. Scopul principal al studiului constă în examinarea ilicitului contravențional în raport cu alte forme de ilicit.

Metode aplicate și materiale utilizate. Cunoștințele științifice vehiculate prin intermediul acestei publica ii au fost dob ndite preponderent prin metode clasice de cercetare științifică: analiza comparativă, metoda logică, sinteza, metoda analizei de conținut, metoda construc iei abstracte etc. Au

fost utilizate lucrările științifice ale savanților ce reprezintă at t doctrina juridică autohtonă, c t și doctrinele juridice ale României, Federației Ruse și ale altor state.

Rezultate ob tinate și discuții. Răspunderea ca fenomen social-juridic are ca finalitate at t autoreglarea sistemului social, c t și condamnarea, dezaprobarea faptei dereglatoare, în scopul corijării atitudinii viitoare a autorului ei, formării spiritului său de responsabilitate [13, p. 360-361].

Răspunderea juridică – garanție a realizării dreptului, factor de eficiență a acestuia – este, în manifestările ei concrete, o sumă de forme de răspundere specializate, reglementate de instituții juridice distincte [19, p. 5].

Într-adevăr, în funcție de norma încălcată, ca parte componentă a unei ramuri distincte de drept ce apără și ocrotește anumite valori sociale general recunoscute, intervine și forma respectivă de răspundere. Răspunderea contravențională, ca formă a răspunderii juridice, constă în raportul juridic

contravențional de constrînge-re, generat ca urmare a comiterii contravenției, între stat și contravenient, raport complex, al cărui conținut îl formează dreptul statului de a aplica persoanei vinovate sancțiunea prevăzută de lege pentru contravenția comisă și de a constrînge să o execute, corelativ cu obligația contravenientului de a suporta aplicarea și executarea sancțiunii contravenționale, în vederea restabilirii ordinii de drept și restaurării autorității legii [10, p. 104].

Așadar, rezultă că răspunderea contravențională se preschimbă din responsabilitate contravențională, odată cu modificarea raportului de conformare, în raport de conflict doar în cazul comiterii, de către persoană (subiect activ al raportului juridic de conflict), a unei contravenții, care este, de altfel, și unicul temei juridic al răspunderii contravenționale. Cauza apariției raportului de conflict este comiterea unei fapte ilicite condamnate de normele materiale ale dreptului contravențional, iar efectul se manifestă și se realizează prin aplicarea măsurilor de constrîngere statală sub forma sancțiunii.

Deosebirea dintre comportamentul civic general și cel care ar putea genera răspunderea contravențională constă în faptul că cel de-al doilea este impus printr-o prescripție normativ-legală, care avertizează persoana asupra necesității observării unei conduite general convenabile, ceea ce îi conferă acesteia caracterul ei de obligație socială și legală. Din aceste considerente rezultă două consecințe importante pentru starea de legalitate în domeniul contravențional: în primul rînd, norma de conduită trebuie să preexiste oricărei norme legale de sancționare contravențională; în al doilea rînd, norma de sancționare devine activă doar în cazul nerespectării

normei de conduită la care ea se referă [16, p. 16].

Faptele ilicite, fiind foarte diverse, se deosebesc în funcție de natura relațiilor și valorilor lezate, precum și în funcție de gradul socialmente periculos. Astfel, acestea cunosc o clasificare duală în doctrina juridică. Unii autori pledează pentru clasificarea faptelor ilicite în *patru categorii: infrațiuni, contravenții, abateri administrative și abateri disciplinare* [12, p. 96; 10, p. 86].

În același timp, există și alte opinii. De exemplu, prof. M. Orlov consideră că „faptele care contravin anumitor norme de drept sînt ilicite și se împart, la rîndul lor, în mai multe categorii, dintre care putem menționa: infrațiunile, contravențiile, delicturile civile și abaterile disciplinare” [14, p. 144].

Într-o altă lucrare, coautorul căreia este M. Orlov, se susțin următoarele: „Faptele juridice sînt foarte diverse și pot fi sistematizate după natura raportului juridic încălcat. De aici rezultă că: fapta ilicită prin care se încalcă un raport juridic reglementat de normele dreptului penal constituie o infrațiune; fapta ce aduce atingere unui raport de drept civil – delict civil; încălcarea unui raport de muncă – abatere disciplinară, iar fapta prin care se încalcă un raport juridic administrativ – abatere administrativă” [15, p. 150].

Analizînd clasificările doctrinei ale ilicitului, considerăm că faptele ilicite, după natura lor juridică, ar trebui să fie clasificate în: *infrațiuni, contravenții, delicturile civile, abateri administrative și abateri disciplinare*. Fiecare dintre aceste încălcări atentează și lezează raporturi juridice specifice, apărute de norme legale ale unor ramuri de drept distincte: drept penal, drept contravențional, drept civil, drept administrativ, dreptul muncii.

Contravenția, ca instituție de bază a dreptului contravențional, ca fenomen social-juridic distinct și ca specie a faptei ilicite, se caracterizează prin anumite aspecte:

a) *aspectul material*, deoarece este o manifestare exterioară obiectivă a persoanei, aptă să producă modificări în realitatea obiectivă;

b) *aspectul social*, deoarece este o activitate periculoasă pentru valorile sociale și generează raporturi conflictuale între subiectele raportului contravențional;

c) *aspectul moral-politic*, fiindcă dă expresie atitudinii etice și celei civile față de valorile social-juridice;

d) *aspectul juridic*, deoarece reprezintă o încălcare a obligației de conformare inserată în norma de stabilire și sancționare a contravenției, încălcare ce produce efecte juridice [10, p. 85].

Contravenția – ca faptă antisocială ilicită – este înrudită cu alte forme de abatere antisocială: infrațiune, delict administrativ, delict disciplinar, delict civil etc., dar, în același timp, dispune de trăsături distincte [11, p. 85].

Contravenția și infrațiunea.

În accepțiunea sa cea mai generală, atît infrațiunea, cît și contravenția este o faptă de factor uman, un act de conduită exterioară a acestuia, interzis de lege prin aplicarea unei sancțiuni specifice.

Deci, atît contravenția, cît și infrațiunea sînt fapte ilicite comise cu vinovăție, ce prezintă pericol pentru societate și fiecare dintre ele constituie temeiul angajării uneia din formele răspunderii juridice; contravenția – temeiul răspunderii contravenționale, infrațiunea – temeiul răspunderii penale, deci, aceste instituții juridice au atît caracteristici *asemănătoare*, cît și cele de *distingere*.

Asemănarea contravenției – ca instituție juridică – cu infrațiunea

poate fi urmărită prin: *caracterul obiectului material; conținutul obiectului juridic și clasificarea lui; elementele constitutive; structura raportului juridic și clasificarea lui; conținutul unor pedepse; principii comune de aplicare a pedepsei; cauzele ce înlătură caracterul contravențional sau infracțional al faptei comise* etc.

Vom examina aceste criterii și vom urmări *asemănarea* contravenției cu infracțiunea prin:

1) *Obiectul material*. Atenatul ilicit atât al contravenției, cât și al infracțiunii îl constituie valorile sociale care țin de protecția drepturilor politice, de muncă și alte drepturi constituționale ale persoanelor fizice; de sănătatea populației, sănătatea persoanei și starea sanitar-epidemiologică; de protecția mediului; de asigurarea activității autorităților publice etc. Probabil, anume potrivit acestui criteriu de asemănare a contravenției și infracțiunii, în unele state, inițial (în altele și în prezent) contravențiile erau reglementate de Codul penal, fiind considerate infracțiuni care, având gradul lor de pericol social scăzut, ocupau ultimul loc în ierarhia acestora, după crime și delictive [14, p. 144];

2) *Conținutul și clasificarea obiectului juridic*. Atît în doctrina dreptului penal, cât și în cea a celui contravențional, obiectul juridic se clasifică în: *general, generic, special (nemijlocit)*. La încadrarea juridică a faptei concrete, fie în norma materială contravențională, fie în norma materială penală *este utilizat obiectul special (nemijlocit)*. Obiectul generic servește drept criteriu de structurare a Părții speciale din Cartea întâi a Codului contravențional și a Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova. De exemplu, capitolul XII din Codul penal este intitulat: „Infracțiuni în domeniul transporturilor”; capitolul XII din Codul

contravențional are titlul: „Contravenții ce atentează la regimul din transporturi”; capitolul XIII din Codul penal este intitulat: „Infracțiuni contra securității publice și ordinii publice”; practic, același titlu îl are capitolul XIX din Codul contravențional al RM: „Contravenții ce atentează la ordinea publică și la securitatea publică”;

3) *Structura normei materiale*. Atît normele materiale, ce reglementează infracțiunile, cât și cele ce reglementează contravențiile au una și aceeași structură: ipoteza, dispoziția și sancțiunea;

4) *Elementele constitutive*. Structura logico-juridică a contravenției și a infracțiunii include în sine aceleași elemente constitutive: *obiectul, latura obiectivă, subiectul, latura subiectivă*;

5) *Conținutul și structura raportului juridic*. Raportul juridic contravențional și raportul juridic penal au un conținut asemănător și se structurează în: *subiecte, conținut și obiect* [10, p. 80].

Pentru ambele ramuri ale sistemului de drept *subiectele raportului* (fie contravențional, fie penal) sînt: *statul* (subiect activ) și *persoanele trase la răspundere* (fie contravențională, fie penală) – subiect pasiv.

Statul este titularul dreptului de a trage la răspundere și a sancționa persoana vinovată de comiterea contravenției sau infracțiunii, drept exercitat prin intermediul organelor competente, abilitate expres prin lege.

Persoana trasă la răspundere contravențională sau penală este titularul obligației de a respecta legea contravențională sau legea penală, iar în cazul neonorării prevederilor legale – de a suporta consecințele juridice prevăzute în sancțiunea normei lezate (fie contravențională, fie penală).

Conținutul raportului respectiv (contravențional sau penal) este

format din drepturile și obligațiile corelative ale subiectelor, în sensul că drepturile unui subiect (statul – subiect activ) constituie obligațiile pentru celălalt subiect (persoana trasă la răspundere – subiect pasiv) [10, p. 81]. Dreptului statului de a trage la răspundere – fie contravențională, fie penală – persoana vinovată de comiterea contravenției sau infracțiunii îi corespunde obligația celei din urmă de a suporta sancțiunea aplicată și alte consecințe juridice, prevăzute de legea respectivă.

Totodată, dreptului persoanei trase la răspundere de a răspunde și de a fi sancționată numai pentru contravenția sau infracțiunea comisă, în limitele legii respective, îi corespunde obligația statului, prin organele competente, de a respecta cu strictețe toate garanțiile procesuale care asigură tragerea la răspundere (contravențională sau penală) numai pentru contravenția sau infracțiunea comisă de către persoana vinovată, sancționînd-o în limitele și condițiile prevăzute de lege.

Obiectul raportului contravențional sau penal îl constituie anumite acțiuni sau inacțiuni pe care statul – ca subiect dominant al raportului juridic – le poate pretinde și pe care cealaltă parte a raportului este obligată să le săvîrșească sau să se abțină de a le săvîrși.

6) *Conținutul pedepselor aplicate*. Atît sancțiunile normelor materiale contravenționale, cât și sancțiunile normelor materiale de drept penal conțin *pedepse* identice, cum ar fi:

- amenda (art. 34 CC al RM și art. 64 CP al RM);

- privarea de dreptul de a desfășura o anumită activitate; privarea de dreptul de a deține anumite funcții (art. 35 CC al RM, art. 65 CP al RM);

- munca neremunerată în folosul comunității (art. 37 CC al RM, art. 67 CP al RM);

- privarea persoanei juridice de dreptul de a desfășura o anumită activitate (art. 39 CC al RM, art. 73 CP al RM) etc.

7) *Principiile aplicării pedepsei*. Aplicarea pedepsei contravenționale și aplicarea pedepsei penale se bazează pe aceleași principii: al legalității, egalității în fața legii, dreptății, caracterului personal al răspunderii, individualizării răspunderii și sancțiunii aplicate etc;

8) *Cauzele de inexistență a contravenției și infracțiunii*. Atât legea contravențională, cât și cea penală legiferează unele cauze comune care înlătură caracterul contravențional sau infracțional al faptei comise: legitima apărare (art. 21 CC al RM și art. 36 CP al RM); starea de extremă necesitate (art. 22 CC al RM și art. 38 CP al RM); constrângerea fizică și/sau psihică (art. 23 CC al RM și art. 39 CP al RM); riscul întemeiat (art. 24 CC al RM și art. 40 CP al RM).

Distingerea contravenției de infracțiune poate fi urmărită prin următoarele criterii: *gradul valorilor sociale protejate prin normele materiale și pericolul social al consecințelor atentatului; competența și procedura aplicării sancțiunilor; consecințele aplicării pedepsei etc.*

Vom examina distingerea contravenției de infracțiune prin elementele nominalizate.

1. Spre deosebire de infracțiune, care prezintă un pericol social mai ridicat, cu consecințe mai grave și care dăinuie în timp, la contravenție acest pericol este mai redus, iar urmările sînt mai restrînse. Această tangență dintre contravenție și infracțiune reiese din însăși legea contravențională, care expres prevede: „Constituie contravenție fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decît infracțiunea” [5, art. 10].

Spre deosebire de legea contra-

vențională, legea penală în termenul de *infracțiune* nu menționează drept indicator „gradul de pericol social”, ultimul fiind substituit prin noțiunea de „gradul prejudiciabil”. Legea penală prevede: „Nu constituie infracțiune acțiunea sau inacțiunea care, deși formal, conține semnele unei fapte prevăzute de prezentul cod, dar, fiind lipsită de importanță, nu prezintă gradul prejudiciabil al unei infracțiuni” [7, art. 14 alin. (2)].

Analiza juridică a normei citate nu ține de obiectul acestei cercetări, de aceea ne vom limita la constatarea faptului că divergențele dintre legea contravențională și cea penală în ceea ce privește pericolul social nu înseamnă că fapta ce constituie contravenție nu prezintă un anumit grad de pericol social, ci – dimpotrivă – că aceasta prezintă un pericol social propriu, care nu trebuie comparat cu cel al vreunei alte fapte antisociale, mai grave sau mai puțin grave. Pericolul social propriu al contravenției este atribuit acesteia de către legiuitor în momentul în care descrie fapta și prescrie pentru tratamentul ei sancțiuni contravenționale [17, p. 4].

Deci, atât contravenția, cât și infracțiunea sînt fapte ilicite comise cu vinovăție, care prezintă pericol pentru societate și fiecare dintre ele constituie temeiul angajării uneia din formele răspunderii juridice: contravenția – temeiul răspunderii contravenționale, infracțiunea – temeiul răspunderii penale.

În opinia lui C. Ardelean, criteriile generale de deosebire între infracțiuni și contravenții pot fi *intrinseci* și *extrinseci*, după cum țin de însăși natura faptelor sau sînt exterioare acestora. Printre criteriile intrinseci se înscriu, în primul rînd, și cu o greutate specifică, hotărîtoare, valorile și relațiile sociale aferente, care sînt lezate sau

periclitate prin săvîrșirea faptei. Astfel, faptele îndreptate împotriva relațiilor sociale legate de valori de care depinde însăși existența comunității (siguranța societății, persoana și atributele sale, proprietatea) prezintă cel mai înalt grad de pericol social, de aceea, față de ele legiuitorul reacționează prin mijloacele dreptului penal. În comparație cu aceasta, faptele prin a căror săvîrșire se pun în pericol valori de care nu depinde însăși existența societății și a componentelor sale, ci funcționarea normală a unui sau altui domeniu de activitate, sînt contravenții [1, p. 33].

Pe lîngă *obiectul ocrotirii juridice*, la stabilirea gradului de pericol social *trebuie avute în vedere și urmările faptei*, respectiv dacă s-a produs o lezare efectivă sau doar o stare de pericol. Este de remarcat că unele fapte antisociale vatămă sau pun în pericol valori esențiale, ele constituie infracțiuni numai atunci cînd se săvîrșesc într-un anumit mod (de exemplu, prin expunere la suferințe fizice sau psihice) ori în anumite condiții (de exemplu, în mod repetat). În lipsa acestor împrejurări, fapta constituie contravenție [1, p. 34].

Un alt criteriu intrinsec privește *rezonanța socială* diferită pe care o provoacă în rîndul colectivității cele două categorii de acte antisociale. Faptele care vatămă viața, libertatea, integritatea și sănătatea persoanei, faptele de furt, tîlhărie, delapidare, trădare, actele de diversiune, atentat, evadare, falsificare de monedă, trafic de stupefiante ori de arme au o vie rezonanță socială, provoacă o evidentă stare de neliniște, de nesiguranță socială. Dimpotrivă, faptele care pun în pericol valori de însemnătate mai mică au o rezonanță restrînsă și nu provoacă tendința membrilor societății de a reacționa represiv, ca, de pildă, în ceea ce privește circulația rutieră, pescuitul etc.

În sfârșit, un alt criteriu intrinsec se referă la *posibilitatea de restaurare a relațiilor sociale vătămate*, de restabilire a ordinii derivate, prin comiterea acelei fapte. În cazul infracțiunii este necesar să se aplice o pedeapsă, uneori cu executarea în penitenciar, pe când la contravenție se va aplica o sancțiune cu mult mai ușoară, făcându-se apel la simțul de răspundere al făptuitorului.

În literatura de specialitate se ridică, în mod legitim, întrebarea cine apreciază, cine determină la concret gradul de pericol social, adică cine stabilește dacă o anumită faptă ilicită constituie contravenție sau infracțiune. Desigur că această facultate, posibilitate aparține organului competent să constate asemenea fapte, care trebuie să dea dovadă de discernământ în aprecierea pe care o face.

Criteriile extrinseci de a distinge a infracțiunii de contravenție sînt consecințele și reflectă diferența de grad de pericol social dintre cele două categorii de fapte antisociale. Se numără printre criteriile extrinsece: sursa legislativă, deci sediul normelor juridice care prevăd cele două genuri de ilicit; felul sancțiunilor și modul de aplicare și executare a acestor sancțiuni [19, p. 18].

2. *Competența și procedura de aplicare a pedepsei* este un criteriu vădit de a distinge a contravenției de infracțiune. În privința faptelor penale, actele normative care le prevăd pot emana doar de la organele supreme ale puterii legislative. Dimpotrivă, contravențiile pot fi stabilite nu numai prin legi, ci și prin hotărîri și ordonanțe ale Guvernului, precum și, în anumite materii și în anumite limite, prin hotărîri ale organelor administrației publice locale.

Examinarea cauzei penale și aplicarea pedepsei penale este competența exclusivă a instanței

de judecată, pe cînd examinarea cauzei contravenționale și emiterea deciziei la caz ține și de competența altor organe: agentul constatator (art. 399-423 CC al RM), procurorul (art. 396 CC al RM), comisia administrativă (art. 398 CC al RM).

Și procedura de stabilire și aplicare a pedepselor este diferită: la contravenții există reguli mult mai simple și o operativitate sporită în instrumentarea cauzelor. Cauzele contravenționale se constată și se examinează în strictă conformitate cu normele procesuale contravenționale (Cartea a II a Codului contravențional), iar cauzele penale – în strictă conformitate cu prevederile Codului de procedură penală;

3. *Consecințele aplicării pedepsei* sînt un alt criteriu de a distinge a contravenției de infracțiune. Sancțiunile contravenționale nu vizează, decît excepțional în cazuri limitate și pe scurtă durată, libertatea persoanei. Totodată, în comparație cu sancțiunile penale, cele contravenționale, chiar fiind uneori formal asemănătoare, sînt întotdeauna mai ușoare, iar modul de executare e mai puțin aspru ori consecințele produse sînt mai reduse.

Este de menționat și faptul că, în urma săvîrșirii unei infracțiuni, față de persoana vinovată este aplicată pedeapsa penală ce comportă anumite efecte juridice negative sub forma antecedentelor penale [7, art. 111], pe cînd legea contravențională nouă [5, art. 30] nu stipulează asemenea efecte juridice, pe cînd legea precedentă [6, art. 38] prevedea termenul de un an de zile din momentul executării sancțiunii.

Contravenția și abaterea administrativă. Prin *abatere administrativă* se înțelege orice faptă care încalcă normele de drept administrativ sau care ține de ne-

glijarea obligațiilor ce decurg din actele administrative.

Contravenția, prin caracterul său juridic, generează și atingerea unor valori generale pentru societate, care se află dincolo de sfera dreptului administrative [12, p. 98], adică acele valori care sînt protejate prin normele materiale ale Codului contravențional al RM. Astfel, contravenția se prezintă drept cea mai gravă formă a abaterii administrative, fiindu-i caracteristice relațiile cu caracter executiv și de dispoziție din domeniul administrării publice.

Contravenția și abaterea disciplinară. Abaterile disciplinare sînt fapte care aduc atingere raporturilor de muncă statornicite în cadrul instituției în care s-a săvîrșit fapta ale cărei consecințe nu lezează un interes general.

Abaterile contravenționale, spre deosebire de cele disciplinare, aduc atingere unui interes general, iar răspunderea pentru ocrotirea acestui interes revine unui organ al administrației publice, și nu administrației instituției concrete [11, p. 86].

Abaterea disciplinară este o faptă ce ține de disciplina muncii și constă într-o acțiune sau inacțiune săvîrșită cu vinovăție de către un salariat, faptă prin care au fost încălcate actele normative la nivel de unitate, inclusiv regulamentul intern de muncă, contractele colective și individuale de muncă, ordinile și dispozițiile legale ale conducătorilor [8, art. 201]. Abaterile disciplinare sînt determinate, în principiu, doar implicit prin arătarea obligațiilor de serviciu ale salariaților. Ca urmare, pentru a stabili dacă o anumită faptă constituie abatere disciplinară, este necesar să se vadă dacă sînt întrunite elementele constitutive ale abaterii și apoi să se analizeze, prin prisma trăsăturilor generale ale faptei și în ordinea firească a

cauzalității, dacă urmările dăunătoare asupra relațiilor de muncă din acea unitate (societate comercială etc.) sînt efectul direct al faptei salariatului, precum și în măsura în care efectul dăunător prezintă gradul de intensitate minim care să justifice declanșarea răspunderii disciplinare [19, p. 23].

Așadar, sub aspectul laturii obiective, atît în cazul răspunderii disciplinare, cît și în cazul celei contravenționale sîntem în prezența unei fapte ilicite contrare unei norme juridice, dar diferite sub aspectul gravității, al pericolozității urmărilor pe care le produc, adică al gradului de perturbare a relațiilor sociale. Aceeași faptă poate constitui, în funcție de o seamă de elemente (importanța obiectului ocrotit, împrejurările în care a fost comisă fapta, felul și intensitatea vinovăției, scopul urmărit, urmările faptei etc.), fie abatere disciplinară, fie contravenție sau și una, și alta. Gravitatea și pericolozitatea socială a rezultatului faptei constituie în ultimă analiză elementul laturii obiective care exprimă cel mai bine diferențele de grad, de intensitate, situînd o anumită faptă concretă deasupra sau dedesubtul pragului care separă cele două răspunderi și determină dozarea gradată a sancțiunii în lăuntruul fiecăruia din ele. În același timp, în funcție de acest indice de pericolozitate, reflectat în urmările ei directe, fapta se situează dedesubtul sau deasupra limitei minime a reglementării și a răspunderii juridice, în general. O faptă al cărei efect dăunător este imperceptibil apare ca lipsită de importanță și nu angajează niciun fel de răspundere [19, p. 23].

Suștinem opinia potrivit căreia delictul de ordin disciplinar poate fi distins de contravenție prin:

- subiectul activ al ilicitului (autorul ilicitului);
- obiectul faptei ilicite;

- gradul de daună socială;
- caracterul sancțiunilor și organele competente să le aplice;
- particularitățile privind procedura de aplicare a sancțiunilor [15, p. 158].

Trebuie de precizat că subiectul unei abateri disciplinare este întotdeauna determinat, circumstanțiat, calificat, și anume – salariat sau angajat pe baza unui contract de muncă, pe cînd contravenientul – autor al unei contravenții în cazul personalului societăților comerciale – poate să nu aibă această calitate [19, p. 24]. La abaterea disciplinară subiectul este calificat, fapta respectivă neputînd fi comisă decît de către o persoană angajată în instituția dată, față de care subiectul se află în raport de subordonare, pe cînd contravenția poate fi comisă de orice persoană [10, p. 86]. În cazul contravenției, normele juridice care stabilesc contravenții descriu explicit și în detaliu faptele antisociale. În ceea ce privește abaterile disciplinare, actele normative, de regulă, nu le descriu în detaliu, acestea fiind prevăzute doar implicit, anume prin stabilirea obligațiilor de serviciu ale salariaților, a căror încălcare este socotită o abatere disciplinară [3, p. 189].

Avînd un pericol social mai mare decît abaterea disciplinară, contravenția este combătută prin măsuri de constrîngere statală, pe cînd abaterea disciplinară este sancționată prin aplicarea măsurilor administrative mai blînde, care sînt prevăzute în regulamentul de ordine internă sau în Codul muncii [12, p. 98], în diverse statute disciplinare și nu au un caracter de constrîngere statală.

O altă diferență substanțială este competența organelor menite să examineze abaterile respective și să aplice sancțiunea. În cazul contravențiilor, sancțiunea este aplicată de organele abilitate ale

puterii publice (organele afacerilor interne, serviciul vamal etc.) sau de către instanța de judecată, pe cînd sancțiunile disciplinare sînt aplicate de către conducătorul întreprinderii, față de care făptuitorul se află în raport de subordonare.

Contravenția și delictul civil.

Contravenția se deosebește de delictul civil, în primul rînd, după consecințele pe care le comportă: în cazul delictului civil, paguba este de fiecare dată un prejudiciu material provocat persoanei păgubite, iar în cazul contravenției, rezultatul efectiv nu se materializează întotdeauna, rămînînd, de regulă, la etapa de lezare formală a relațiilor sociale și intereselor protejate prin norma contravențională.

Aceste fapte se mai deosebesc și după organele competente să le examineze: delicturile civile sînt examinate numai de instanțele judecătorești, pe cînd contravențiile – de un șir de organe ale administrației de stat. Diferă și procedura de examinare, aceasta fiind simplificată în cazul contravențiilor [14, p. 147].

Concluzii. În baza investigațiilor efectuate privind caracteristica juridică a contravenției, coraportul ei cu alte fapte ilicite, tragem următoarele concluzii:

1. Unul dintre elementele definitorii ale contravenției se referă la faptul că ea prezintă *un pericol social mai redus decît infracțiunea*. Considerăm că această formulare este consecința unor situații confuze, a unei abordări nu prea științifice și a unei practici legislative inadecvate. Apelînd la teoria infracțiunii, cunoaștem că pericolul social se înfățișează sub un aspect dublu: *un pericol social generic*, fixat de către legiuitor în momentul incriminării faptei, și *un pericol social concret*, examinat de instanța de judecată în raport

cu infracțiunea comisă și reflectată în pedeapsa aplicată. Definiția contravenției nu ne arată explicit la care pericol social se referă legislatorul atunci când compară pericolul social al acesteia cu cel al infracțiunii.

2. Împărtășim opinia potrivit căreia prin conținutul său, prin consecința încălcării unei norme obligatorii de comportament, anterior, instituția contravenției exprimă un pericol social propriu. Astfel, contravenția, având un pericol social propriu caracteristic, nu poate avea vreo legătură cu infracțiunea sau cu o altă faptă antisocială, de orice natură ar fi aceasta. Beneficiind de o autonomie legală, inclusiv de un tratament sancționator, contravenția nu poate fi substituită cu altă faptă antisocială, indiferent de faptul în care condiții a fost comisă, cu o altă caracterizare juridică. Din aceste trăsături definitorii trebuie trasă concluzia că descrierea în actul normativ al contravenției trebuie să cuprindă elementele proprii și suficiente care să-i asigure autonomia legislativă.

3. Considerăm că definiția contravenției din legea contravențională (art. 10 CC al RM) nu este una dintre cele mai reușite. Din această definiție reiese că contravenția poate fi stabilită numai prin lege. Conchidem că poziția legislatorului este una discutabilă, deoarece în însuși Codul contravențional se face trimitere la alte acte legislative și acte normative (acte subordonate legii) ale organelor administrației publice centrale de ramură și celor de nivel local. Considerăm că este necesară perfecționarea normei nominalizate.

4. Contravenția, ca faptă antisocială ilicită, este înrudită (are tangențe) cu alte forme de abatere antisocială: infracțiunea, delictul administrativ, delictul disciplinar, delictul civil; totodată, ea are tră-

săturile sale distincte: *ilegalitatea*, *penalitatea*, *culpabilitatea*. Ea prezintă instituția juridică de bază a dreptului contravențional, este o faptă juridică generatoare de răspundere contravențională, componentă inițială și de bază a contravenționalității ca fenomen.

Referințe bibliografice

1. Ardelean M. C. Elementele distincte între unele contravenții privind regulile de conviețuire socială, ordinea și liniștea publică și infracțiunea cu care se aseamănă. În: *Revista Română de Drept*, nr. 8/1970, p. 32-46.

2. Barac L. Răspunderea și sancțiunea juridică. București: *Lumina Lex*, 1997, 375 p.

3. Brezoianu D. Drept administrativ. Partea generală. București: Editura Universității Independente "Titu Maiorescu", 2003, 452 p.

4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 1 din 12.08.1994.

5. Codul contravențional al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 218-XVI din 24.10.2008. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 3-6/15 din 16.01.2009.

6. Codul cu privire la contravențiile administrative al Republicii Moldova, adoptat la 29.03.1985. În: *Veștile Sovietului Suprem și ale Guvernului RSSM*, nr. 3 din 1985, art. 47 (abrogat).

7. Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 128-129/1012 din 13.09.2002.

8. Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat prin Legea nr. 154 din 28.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 159-162 din 29.07.2003.

9. Drăghici C. și alții. Drept contravențional. București: Tritonic, 2003, 200 p.

10. Furdui S. Dreptul contravențional. Manual. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, 248 p.

11. Guțuleac V. Drept contravenți-

onal. Chișinău: ULIM (Tipogr. "Bons Offices"), 2006, 270 p.

12. Guțuleac V. Tratat de drept contravențional. Chișinău: S. n. („Tipografia Centrală”), 2009, 320 p.

13. Iorgovan A. Tratat de drept administrativ. București: ALL Beck, 2001, 680 p.

14. Orlov M. Drept administrativ. Chișinău: Epigraf, 2001, 216 p.

15. Orlov M., Belecciu Șt. Drept administrativ (pentru uzul studenților). Chișinău: „Elena-V.I.”, 2005, 270 p.

16. Poenaru Iu. Răspunderea pentru contravenții. București: *Lumina Lex*, 1998, 96 p.

17. Poenaru Iu. Noul regim al contravențiilor. Ordonanța nr. 2/2001. În: „*Dreptul*”, 2001, nr. 12, p. 3-43.

18. Solomon E. Contravenția ca unicul temei al răspunderii contravenționale. În: „*Dreptul contravențional ca ramură distinctă a sistemului de drept*”. Materialele simpozionului științific studențesc universitar din 3 decembrie 2010. Chișinău: „Notograf Prim” SRL, 2011, p. 55-61.

19. Țiclea Al. Reglementarea contravențiilor. Ed. a III-a, revăzută și adăugită. București: *Lumina Lex*, 2003, 1127 p.

ELEMENTELE PRINCIPALE ALE CONCEPTULUI MODERN AL RELAȚIILOR RECIPROCE DINTRE PERSONALITATE ȘI STAT

Gheorghe AVORNIC,
profesor universitar, doctor habilitat în drept
Anastasia CATAN,
doctorandă USM

RÉSUMÉ

Dans cet article l'auteur propose d'analyser les principaux aspects des relations contemporaines entre la personnalité et l'Etat, dont la solution dépend d'un niveau d'efficacité maximale de la protection juridique des droits de l'homme et de citoyen dans la République de Moldova. Et notamment: la synthèse des formes; durables et prouvés par l'expérience, mise en œuvre de la pratique des droits et libertés de la personnalité, leur protection; la réalisation de la politique juridique, visant à renforcer la domination de la personnalité dans la gouvernance sont les préoccupations traditionnelles de l'Etat; la réalisation des droits et des libertés de la personnalité est un principe de l'interaction avec l'Etat; l'individualisme de la personnalité, basée sur l'originalité, la culture et la loi.

Mots-clés: droit, liberté, la personnalité, l'Etat, relations, pouvoir, droits et libertés de la personnalité, la protection des droits et libertés de la personnalité, primauté du droit, les relations entre la personne et l'Etat, Etat du droit, le pouvoir d'Etat suprématie de la loi, base juridique

REZUMAT

Articolul cuprinde un studiu dedicat aspectelor principale ale conceptului modern al relațiilor dintre personalitate și stat, de abordarea corectă a cărora depinde atingerea eficienței maxime a protecției juridice a omului și cetățeanului în RM, și anume: sinteza formelor, durabile și probate prin experiență, de punere în aplicare a drepturilor și libertăților personalității, protecția lor; realizarea politicii juridice, care vizează consolidarea dominantei personalității în legislație; orientarea spre continuarea diferențierii dreptului privat de cel public; supremația legii și guvernarea dreptului sînt preocupările tradiționale ale statului; realizarea drepturilor și libertăților personalității este un principiu al interacțiunii ei cu statul; individualismul personalității, bazat pe originalitate, cultură și drept.

Cuvinte-cheie: drepturile și libertățile personalității, protecția drepturilor și libertăților personalității, stat de drept, supremația legii, guvernarea dreptului, norme de drept, putere de stat, "homo juridicus"

Introducere. Bazele civile ale interacțiunii personalității și puterii nu se declanșează din cauza unui cerc vicios de probleme: societatea civilă nu poate exista fără o economie deschisă și civilizată; economia, la rîndul său, nu este susținută în modul reglementat legal, nu este protejat antreprenoria-tul cîstît; structurile legale resimt deficitul oportunităților economice pentru o protecție deplină a drepturilor și libertăților personalității, iar persoana însăși nu posedă, în majoritatea cazurilor, un nivel suficient de conștientizare juridică, de cultură juridică etc. Cercul de probleme "societate civilă – drept – economie" se agravează, deoarece sînt utilizate incomplet regulatoarele juridice, din punctul de vedere al practicii și din cauza notei scăzute a înșuși dreptului.

Așadar, din punctul de vedere al principiilor relațiilor reciproce actuale dintre persoană și stat în Republi-

ca Moldova, nu se admite secundaritatea sau servilismul unui sau altui participant al relațiilor, ci aprobarea drepturilor și obligațiilor lor egale. Aceste principii sînt: ordonarea, interconexiunea, interdependența, responsabilitatea reciprocă.

Metode aplicate și materiale utilizate. Procesul de investigație a problemelor ce țin de elementele principale ale conceptului modern al relațiilor reciproce dintre personalitate și stat se bazează pe studierea materialului doctrinar teoretic, normativ-legislativ, pe experiența jurisdicțională a CtEDO, precum și a Republicii Moldova. Au fost aplicate diferite metode de cercetare, cum ar fi: metoda logică, ce reprezintă diferite argumentări pe calea deductivă, metoda comparativă, metoda istorică, cea cantitativă etc.

Rezultate și discuții. La etapa actuală a relațiilor persoanei cu statul, tot ce conține calificativele "reciproc", "ordonat" este justificat.

Doar după ce va fi depășită starea statului identificată cu aparatul de putere, cu ierarhia relațiilor birocratice putem trece la schimbarea statutului statului, deoarece se va schimba statutul personalității, care va fi umplut cu caracteristici de suveranitate. Extrapolarea principului uniformității și echivalenței în domeniul relațiilor politice de asemenea va da un rezultat pozitiv. „În general, în sfera politică, ca și în alte domenii, structura ideală constă nu în reprimarea diferitor elemente cu unul anume, ci în armonizarea tuturor elementelor, prin dezvoltarea liberă a fiecăruia, adică în concordanță cu diversitatea" [5, p. 70].

Totodată, nu putem fi de acord cu previziunea lui L. Diughi: „Consider că actualmente se creează o nouă societate, din care simultan vor fi excluse și conceptul dreptului ce aparține colectivității de ordonare a individului, și conceptul dreptului ce aparține individului de opunere

a persoanei sale identității colective și altor indivizi. Și dacă, în scopuri de expunere, personificăm colectivitatea în stat, apoi în mod identic negăm dreptul subiectiv al statului și dreptul subiectiv al individului” [3, p. 18-19].

A nega sau a exclude dreptul subiectiv al personalității înseamnă a merge pe calea eroziunii drepturilor sale fundamentale și a bazelor juridice a activității personalității, ceea ce ar însemna pierderea suveranității sale.

În opinia noastră, elementele principale ale conceptului contemporan privind relațiile reciproce dintre personalitate și stat, acele aspecte-cheie, de soluționarea cărora depinde atingerea eficienței maxime a protecției juridice a omului și cetățeanului în RM, sînt:

1. **Sinteza formelor, durabile și probate prin experiență, de punere în aplicare a drepturilor și libertăților personalității, protecția lor.** Tot ce este pozitiv, chiar și puținul obținut, trebuie supus unei analize minuțioase, conservării, dar e nevoie și de o evidență în ansamblu a căii istorice a Moldovei. Credem că cele mai semnificative caracteristici ale dreptului umanist avansat, ale legalității, mai întîi de toate, desigur sînt acele “puncte” ale dreptului umanist consecvent care deja există în Constituția RM și în legislație. Dacă nu va exista posibilitatea legală de a le consolida și a le extinde (ceea ce este puțin probabil: problemele constituționale și alte probleme legislative fundamentale, ca și mai înainte, se repartizează între “ramuri”), atunci este important să le facem imuabile și real funcționabile. Ideea constă în faptul ca “însulițele” dreptului umanist trebuie făcute nu numai statornice, constante, ci și neapărat funcționabile. Dreptul umanist trebuie să funcționeze și doar așa acesta poate rămîne viabil. Într-un anumit sens, are loc lupta eternă a dreptului umanist împotriva dreptului neumanist, totalitar sau autoritar.

2. **Realizarea politicii juridice**

care vizează consolidarea dominantei personalității în legislație.

Crearea unui sistem reglementar-legal echilibrat este baza juridică a instituirii relațiilor armonioase ale personalității cu statul. Republica Moldova, dacă tinde spre o cale a guvernării dreptului, protejării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, nu are nevoie de o multitudine de legi, ci doar de acelea care vizează respectul și demnitatea personalității. O mulțime de legi încă nu înseamnă calitatea activității legislative, întoarcerea ei către personalitate, apropierea de statul de drept, în ansamblu.

În opinia savantului R. Iering, „experiența ne dovedește că puterea de stat nu întotdeauna servește interesele comune ale întregii populații, ci deseori doar interesele unei singure clase sociale puternice; deci, legislația nu constituie dreptul astfel încît acesta să fie în concordanță cu interesul public, ci în primul rînd asigură interesele claselor dominante” [4, p. 134].

Interesele claselor dominante sau ale elitelor politice, ale grupărilor financiar-oligarhice, ale clanurilor în perspectivă ar putea fi pe deplin realizate în legislație, dacă nu va exista un control din partea poporului. Un astfel de mecanism la moment nu există, dacă luăm în considerare contradicțiile interne din cadrul grupurilor politice și legislative, care încearcă sa-și exprime propriile interese în legislativ. Un obstacol în calea abuzurilor legislative pot fi conștiința și voința deputaților, dar a se baza numai pe aceste circumstanțe înseamnă a ceda apriori evenimentelor, fără conducerea și coordonarea din partea poporului ca sursă de putere.

Legislația actuală necesită expertiză umanitară, dar nu cenzură, ce ar fi o mișcare directă pe calea totalitarismului. Nu întîmplător se vorbește despre principiile și obiectivele legislației în cadrul desfășurării politicii juridice la toate nivelurile procesului de legiferare. Nu putem exclude posibilitatea adoptării

unei legi care ar interzice crearea unui act legislativ contrar sensului, ideii drepturilor și libertăților personalității. O astfel de abordare ar fi în corespundere cu misiunea de formare a statului de drept în Republica Moldova.

3. **Orientarea spre continuarea diferențierii dreptului privat de cel public.** Este necesară susținerea dreptului privat ca ramură a legislației, ca ramură de drept. Dreptul privat are nevoie de sprijin legislativ, financiar-organizatoric, științifico-teoretic, instructiv-educational. Cu toate acestea, sprijinul ar fi inefficient, dacă în Republica Moldova nu va fi creat o pătură constantă și semnificativă de proprietari înzestrați cu proprietate prin lege, dar nu în baza capturării ei în timpul privatizării și după aceasta. Cu toată graba desfășurării privatizării și tendința autorilor ei de a forma o pătură socială de proprietari în Moldova, ca o componentă fundamentală a societății civile, pînă în prezent aceasta nu a fost creată. Faptul că o mare parte din averile actuale au fost obținute în mod ilegal sau cu ajutorul unor lacune din legislație nu permite actualizarea dreptului privat la maxim. Dreptul, în esența sa, este veridic, iar dreptul privat este mai adecvat față de revindicările cu privire la dobîndire, utilizare, deținere, înstrăinare a proprietății. Totodată, o parte semnificativă de proprietari nu corespund statutului lor de dobînditori de bună-credință, iar alții pur și simplu nu au proprietate.

4. **Supremația legii și guvernarea dreptului – preocupări tradiționale ale statului.** Duritatea ordinii legale ușurează supunerea. Omul se supune mai ușor și mai cu plăcere atunci cînd știe dinainte ce se cere de la el, decît atunci cînd acțiunile sale depind de voința aleatorie a autorității. Cele mai grave culpe sînt ușurate de deprinderi; obligațiunile sînt îndeplinite mai ușor, dacă ele sînt extinse în mod egal asupra tuturor persoanelor și au în vedere binele comun. Omul

se revoltă împotriva abuzurilor, în care el vede doar un capriciu al poruncitorului, dar se supune ușor legii, ce reprezintă pentru el o exprimare de ordin superior și care-l protejează. De aici apare respectul omului față de lege, care, atunci când se aprobă de practica îndelungată și face parte din moravurile sale, formează sprijinul cel mai de încredere a orînduirii de stat. În cazul în care acest lucru nu există, apar doar oscilații permanente între abuz și samavolnicie, care, la rîndul lor, sînt autoînlocuite și se provoacă reciproc. Sarcina politicii înțelepte constă în faptul de a evita ambele extreme; numai astfel se poate realiza consolidarea statului pe bază o durabilă.

Deprinderea de supunere este legată de interpretarea legitimității revendicărilor. Indignarea împotriva abuzurilor, dar subordonarea legii ca exprimare de rang înalt și, în consecință, nașterea respectului față de lege – iată componentele principale ale ordinii bazate pe lege și pe susținerea orînduirii de stat. Abuzul și samavolnicia sînt antipozii ordinii legale. Încă o dată subliniem necesitatea depășirii devierii tipice moldovenești – guvernarea deținătorilor de putere este forma ilegală de influențare asupra persoanei și relațiilor sociale. Guvernarea deținătorilor de putere trebuie să fie înlocuită cu o guvernare a dreptului. În caz contrar, nu poate fi vorba despre instituirea unui stat de drept în RM. Supremația legii presupune o executare consecventă și fără echivoc a legilor, a întregului sistem de acte normativ-juridice de către persoanele cu funcții de răspundere și de către cetățeni. S-ar părea că este destul de dificil de a pune în aplicare aceste principii evidente. Acesta este un subiect ce ține nu doar de comportamentul criminal, deviant al persoanei, ci și de interacțiunea acesteia cu statul.

5. Realizarea drepturilor și libertăților personalității ca principiu al interacțiunii ei cu statul. În condițiile actuale, aceasta pre-

supune menținerea și dezvoltarea „persoanei juridice” – „homo juridicus”. Homo juridicus (omul juridic), în condițiile sistemului juridic al Republicii Moldova, este diferit de oricare altul. El mai puțin crede în puterea de neînvins a legii și mai rar apelează la utilizarea ei decît un european sau un american. Dar el este mai solicitat de drept și de sistemul juridic decît locuitorul unei țării din Est, unde de asemenea există legi severe și chiar dure, dar care acționează în canavaua normelor religioase și morale ale culturii proprii. Omul juridic este obligat să posede calități intelectual-volitive, autorespect, demnitate, încredere în forțele proprii, să poată să-și asume răspunderea individuală, în cazul în care ea urmează legea. Fără homo juridicus este de neconceput progresarea civilizată a societății și a statului spre o stare de drept.

Pentru conștientizarea posibilităților și a statutului de homo juridicus, este oportun să pornim de la dualitatea bazelor naturii omului și a tratării lui ca ființă socială și biologică, și concomitent – ca ființă generică și unică. Acest lucru presupune, la rîndul său, poziția duală a omului în lume: viața are un sfîrșit și, de aici, definirea unor obiective și a conceputului sensului sfîrșitului vieții, temporalității și măsurării temporale a existenței omului – viața sufltească, valorile dumnezeiești și, probabil, drepturile naturale, care nu se cunoaște de unde se iau și se aprobă foarte concret în legislația pozitivă. Două abordări ale înțelegerii drepturilor omului – pozitivistă și real-legală – în acest context apar ca o extindere evidentă a continuității existenței binare umane.

Există pericolul de absorbție a omului juridic de noile realități ale societății informațional-tehnologice. Modalitățile extrapersonale de interacțiune sînt legate de dezvoltarea tehnicii de calculatoare, a rețelei globale Internet, a poștei electronice etc. Toate acestea generează o realitate nouă, în care comunicării

umane directe, descoperirii capacităților moral-personale li se atribuie tot mai puțin loc. „Homo informaticus”, într-un sens cunoscut de robotizare, este capabil să absoarbă „homo juridicus”, care este mai mult legat de propria natură, care, de fapt, nu s-a schimbat sub influența progresului tehnico-științific, dar care se integrează, se adaptează la succesele lui. Negarea acestui fapt ar însemna calea regresului.

Atragem atenția asupra părții negative a influenței tehnico-științifice asupra persoanei: percepția ei medie ca parte componentă a schimbului de informații, înlăturarea individualității, nivelarea posibilităților autorealizării în afara „societății computerelor”.

Se pare că pentru realizarea drepturilor și libertăților personalității realitatea reflectată în forma virtualității sistemelor științifico-tehnice deja reprezintă un alt unghi de vedere. Deși este cunoscut faptul că succesul societății informaționale nu a exclus problema drepturilor și libertăților persoanei în țările post-industriale. De aceea, trebuie să păstrăm și să dezvoltăm interpretarea actuală a noțiunii de homo juridicus, echipată cu un arsenal de proprietăți personale de utilizare a mijloacelor juridice, în scopul înfrînării statului, protecției drepturilor și libertăților fundamentale.

6. Individualismul personalității, bazat pe originalitate, cultură și drept. În favoarea unui individualism sănătos și natural ne vorbesc nu doar careva concepte liberale, care insistă pe o astfel de interpretare a personalității, a drepturilor și obligațiilor ei. „În absența autonomiei personale, individul pur și simplu nu va putea trăi în baza legilor alese de el însuși. Ca rezultat, individul nu ar fi fost nici autodeterminat, nici autonom moral, prin urmare, nu ar putea fi o personalitate morală” [2, p. 156].

Personalitatea colectivă a fost formată în perioada sovietică, sub presiunea mașinii politico-juridice și a ideologiei comuniste. Pentru

personalitatea colectivă s-au creat condiții istorice care nu permitau personalității să minimizeze tot ce este colectiv și să actualizeze existența individuală. Paradoxul constă în faptul că personalitatea colectivă este mai adecvată arhetipului vieții și conștiinței din Moldova, interpretărilor comportamentale și sociale de rol ale esenței ei, fiind exprimată preponderent neindividual. În colectivitate există unele avantaje legate de sprijinul reciproc, de pătrunderea și înțelegerea necazurilor și nevoilor străine, de participare și empatie. Dar există și dezavantaje sub formă de invazie în spațiul personal, imixtiune în viața privată, în secretele de familie, uzurparea integrității personale.

Semnificația individualității și autonomiei are temeiuri juridice morale, fiziologice și intelectuale. Omul devine o ființă a moralității, religios individual. El are nevoie de timp pentru a sesiza poziția personală în lume, a oamenilor și obiectelor, pentru reproducerea valorilor independente, bazate pe ierarhia morală și cea religioasă. Fiziologic, omul nu poate fi prezent, chiar și pentru o perioadă scurtă de timp, între semenii săi fără a avea autonomie. Personalitatea se formează și se dezvoltă intelectual numai în actele individuale de autointerpretare, de cunoaștere a științei, filosofiei, literaturii etc.

Descoperirile științifice remarcabile sînt produsul creativității individuale, chiar dacă la elaborarea acestora au participat grupuri întregi de oameni. În acest sens, succesul oamenilor de știință din perioada sovietică poate fi într-adevăr considerat ca ceva extraordinar, deoarece timpul individual de creativitate nu a fost imens – domina abordarea colectivă, de antrepriză, cel puțin în științele exacte și aplicative. În sens legal, autonomia este necesară pentru respectarea legilor. Încălcarea drepturilor este individuală. Răspunderea la fel este individuală. Protecția drepturilor de ase-

menea este individuală, dar nu sînt excluse acțiunile colective privind restabilirea drepturilor încălcate. Dar ca faptă, încălcarea poartă un caracter personal.

Spațiul personalității este îmbinat cu spațiul societății civile. Individualitatea inițiază schimbări pozitive în spațiu, ceea ce duce la autogovernare, iar prin el influențează managementul și guvernarea. Individualitatea presupune sporirea responsabilității personale, iar colectivitatea – eroziunea și căutarea celor vinovați, „extremi”. Individualitatea, în plus, inițiază auto selecția omului, bazată pe libertatea individuală și adevărul faptelor proprii, pe asumarea răspunderii pentru rezultatele comportamentului.

Libertatea personală sau individuală, combinată cu adevărul existenței persoanei, se transformă în modele de comportament activ-reformator și de interacțiune a personalității cu sistemul politico-juridic. Și doar o astfel de personalitate, individual-determinată prin acțiunile sale libere și sigure, poate crea o contrapondere serioasă statului. Nu sub formă de revoluții sau alte revolte sociale, ci sub forma unui parteneriat decent. Pe cîntarul existenței politice și juridice, pe de o parte, întotdeauna stă statul, iar pe de altă parte – personalitatea. O societate civilă dezvoltată, la figurat vorbind, este capabilă să aprecieze situația problematică și să sugereze, să îndrepte statul pe o direcție a deciziilor și acțiunilor corecte, bazate pe constrîngere și forță, dar care sînt săvîrșite în numele personalității, protecției drepturilor și libertăților ei.

Concluzii. Conceptul modern al relațiilor reciproce dintre personalitate și stat presupune transformări semnificative în diferite domenii ale statului de drept și ale vieții cultural-morale. Transformarea personalității însăși, a conștiinței sale civice și juridice are loc în scopul obținerii autorespectului, demnității, libertății și adevărului, unei situații

durabile în spațiile politico-juridic și cultural-istoric. Protecția drepturilor și libertăților personalității va fi cu adevărat eficientă în cazul constituirii unui nou tip de relații între personalitate și stat. Aceste relații urmează încă a fi formate, deși s-au făcut deja careva pași în acest sens.

În ceea ce privește condițiile actuale ale Republicii Moldova, personalitatea, prin relațiile din societatea civilă și consolidarea influenței autogovernării asupra centrelor de putere, va influența statul, își va consolida treptat pozițiile sale și, echilibrîndu-se pe sine și statul în calitate de parteneri prin contractul de comun acord, urmează să facă cel mai important lucru – forțarea statului să funcționeze în conformitate cu legile unei societăți umane civilizate. Și numai realizînd intenția de a înfrîna statul, utilizînd nu numai măsurile enunțate mai sus, ci și diverse metode civilizate și legale de a obține echilibrul reciproc cu statul, personalitatea poate afirma că drepturile și libertățile sale sînt protejate cu adevărat.

Personalitatea, bazîndu-se inițial pe formele acțiunii colective, își sporește puterea sa potențială, creînd totodată statului condiții ce-i permit să nu încalce drepturile omului. Mai apoi, se poate trece la aprobarea necondiționată a drepturilor apriorice ale personalității față de stat, transformîndu-l pe acesta într-o instituție ce servește societatea civilizată.

Referințe bibliografice

1. Baltag D., Gutu A. Teoria generală a dreptului. Chișinău, 2002.
2. Даль Р. Демократия и ее критики. Пер. с англ. М.: РОССПЭН, 2003.
3. Дюги Л. Социальное право, индивидуальное право и преобразование государства. Москва, 1909.
4. Иеринг Р. Интерес и право. Ярославль, 1880.
5. Чичерин Б. Курс государственной науки. Ч. 3. Политика. Москва, 1898.

STATUTUL JURIDIC AL SPECIALISTULUI ȘI AL EXPERTULUI LA EFECTUAREA CONTROLULUI VAMAL

Pavel ȚURCAN,
doctor în drept
Octavian CIOBANU,
doctor în drept

SUMMARY

In cases where it is necessary to carry out verification checks attracting some special skills and knowledge, customs authorities are entitled to invite specialists. Specialist functions consist in giving help to fulfill customs control (participation in customs control, conducting separate actions, granting explained the actions carried out).

Keywords: specialist, expert, expertise, expert report, expertise repeated, additional expertise

REZUMAT

În cazurile în care este necesară atragerea la efectuarea acțiunilor de verificare a unor capacități și cunoștințe speciale, organele vamale sînt în drept să invite specialiști. Funcțiile specialistului constau în acordarea ajutorului organelor vamale la îndeplinirea controlului vamal (participarea la efectuarea controlului vamal, efectuarea unor acțiuni separate, acordarea explicațiilor asupra acțiunilor efectuate).

Cuvinte-cheie: specialist, expert, expertiză, raport al expertului, expertiză repetată, expertiză suplimentară

Introducere. În conformitate cu DEX-ul, expertul este definit drept persoană care posedă cunoștințe temeinice și experiență într-un anumit domeniu; specialist de mare clasă sau persoană competentă într-un anumit domeniu, numită de un organ de stat sau de părțile interesate pentru a face o expertiză [17]. În sfera vamală, domeniile cunoștințelor specializate care necesită implicarea expertului sau specialistului pot fi diverse, de exemplu: dispozitiv și echipamente tehnice ale mijloacelor de transport, culturologie, domeniul bijuteriilor, contabilitate, aplicarea mijloacelor tehnice și alte ramuri ale științei [16, p. 178].

Totodată, organul vamal este în drept să antreneze specialiști și experți din organele de drept și de control din diferite unități economice, indiferent de tipul de proprietate și forma de organizare juridică, pentru acordarea asistenței la efectuarea controlului vamal. Cererea organului vamal de antrenare a specialiștilor și experților la efectuarea controlului vamal este executorie pentru conducătorii autorităților publice, unităților economice în care activează

specialistul sau expertul solicitat. Cheltuielile suportate în legătură cu antrenarea specialiștilor și a experților din inițiativa colaboratorilor vamali sînt acoperite de organele vamale.

Expertul vamal este o persoană cu funcție de răspundere a organului vamal căreia i se atribuie competență în efectuarea expertizei vamale [8, p. 156]. În calitate de experți pot fi numite persoane instruite care dispun de cunoștințe enciclopedice și speciale, de experiență și deprinderi profesionale într-un domeniu de referință [13, p. 296]. Spre deosebire de specialist, expertul, de regulă, nu acordă asistență organului vamal la efectuarea controlului vamal, deoarece în funcțiile sale intră prezentarea concluziilor cu referire la întrebările puse.

Metode aplicate și materiale utilizate. În procesul studiului au fost folosite următoarele metode de investigare științifică: analiza logică, analiza comparativă și sinteza. În calitate de materiale au servit lucrările științifice ale cercetătorilor autohtoni și de peste hotare, precum și legislația în materie a Republicii Moldova.

Rezultate și discuții. Speci-

alistul poate fi implicat în desfășurarea verificării documentelor și informațiilor, controlului fizic, controlului corporal, examinarea încăperilor și teritoriilor, prezența asupra mărfurilor a semnelor de identificare.

Pe parcursul desfășurării activității sale, specialistul are drepturi și obligații. Astfel, specialistul **are următoarele drepturi:**

- să ia cunoștință de materialele privind obiectul acțiunilor săvârșite cu participarea lui;

- să pună întrebări legate de obiectul acțiunilor sale participanților la asemenea acțiuni cu permisiunea colaboratorului vamal;

- să ia cunoștință de documentele întocmite în rezultatul efectuării acțiunilor la desfășurarea controlului vamal la care a luat parte și să înainteze cereri sau obiecții asupra acțiunilor îndeplinite, care trebuie însemnate în aceste documente [9, p. 157-158].

Totodată, specialistul **este obligat:**

- să participe la efectuarea acțiunilor care necesită cunoștințe speciale și să dea explicații asupra acțiunilor efectuate;

- să confirme prin semnătură

efectuarea acțiunilor indicate, veridicitatea conținutului lor și rezultatele obținute [7, p. 148].

Pentru efectuarea expertizei mărfurilor, în calitate de expert poate fi desemnată persoana care nu este interesată de rezultatele cercetării sau expertizei mărfurilor și care, aplicând cunoștințele sale speciale, va prezenta concluzii întemeiate și obiective.

O condiție obligatorie pentru a primi acest drept o constituie cunoștințele fundamentale în domeniile vamal, juridic, comercial, cultural, cunoașterea bazelor procedurii vamale și a expertizei, cunoașterea relațiilor de piață în legătură cu materialele cercetate, precum și calificarea înaltă care depinde de activitatea informațională. Acesta trebuie să dețină cunoștințe în domeniul științelor reale, tehnice și umanitare.

Expertiza, de regulă, se efectuează în laboratoarele vamale de către experții acestui laborator. Efectuarea expertizei vamale în alte organizații de expertiză sau împuternicirea pentru efectuarea expertizei a unei alte persoane (nu a expertului vamal), se efectuează numai în caz de imposibilitate a realizării unei astfel de expertize de experții vamali [16, p. 180].

În procesul efectuării expertizei, expertul se obligă:

a) să facă în raportul său concluzii obiective și temeinice asupra întrebărilor ce i se pun, să delimiteze concluziile făcute în baza aplicațiilor electronice sau a literaturii de specialitate care nu au fost verificate de el;

b) să prezinte organului de urmărire penală sau instanței de judecată documentele ce confirmă calificarea lui specială, să-și aprecieze obiectiv capacitatea și competența sa pentru formularea concluziilor respective;

c) să nu divulge unor terțe persoane informațiile ce i-au devenit cunoscute în procesul efectuării cercetării (expertizei) sau în urma participării la ședința de judecată, precum și cele care constituie secret de stat, de serviciu, secret comercial sau alt secret ocrotit de lege;

d) să respecte alte obligații prevăzute de legislația în vigoare [1].

Acestea pot fi completate cu obligațiile privind calificarea profesională conform cărora expertul trebuie să corespundă cerințelor de calificare pentru domeniul de referință, să-și ridice permanent nivelul de competență și de profesionalism și să asigure confidențialitatea informațiilor obținute.

Legislația vamală a Republicii Moldova prevede pentru expert și anumite drepturi:

a) să ia cunoștință de materialele prezentate în legătură cu obiectul cercetării (expertizei);

b) să solicite punerea la dispoziție a materialelor suplimentare necesare pentru prezentarea concluziilor;

c) să refuze să formuleze concluzii dacă obiectul expertizei depășește limitele cunoștințelor de specialitate sau dacă materialele ce i-au fost puse la dispoziție nu sînt suficiente pentru prezentarea concluziilor, comunicînd în scris organului care a dispus cercetarea (expertiza), cu indicarea motivelor respective;

d) să prezinte concluzii nu doar cu referire la întrebările puse, ci și la alte circumstanțe care țin de competența sa și care au fost constatate în urma cercetărilor efectuate;

e) să exercite alte drepturi prevăzute de legislația în vigoare [1].

Literatura de specialitate menționează că expertul are și alte drepturi la efectuarea expertizei vamale, cum ar fi:

- să indice în actul întocmit opinia sa separată, dacă aceasta nu coincide cu părerea experților participanți la expertiză;

- să reziste influențelor externe la emiterea opiniei în cazul expertizei date;

- să ceară de la administrația laboratorului asigurarea unor condiții necesare pentru activitate legate nemijlocit de specificul activității expertului,

- să fie independent, urmînd să-și recunoască greșelile și să le corecteze la timp [10, p. 238].

Constatăm că în Codul vamal al Republicii Moldova nu sînt prevăzute toate drepturile și obligațiile expertului, ceea ce poate duce la o confuzie în procesul desfășurării activității lui. Respectiv, se cere completarea articolului 202¹³ al Codului vamal cu un șir de drepturi și obligații menționate.

Atragem atenția că, spre deosebire de legislația Federației Ruse, în legislația Republicii Moldova nu sînt prevăzute drepturile declarantului la efectuarea expertizei. În Codul vamal al Federației Ruse, în art. 382 sînt expuse drepturile declarantului, ale altor persoane care dețin competențe în legătură cu mărfurile și mijloacele de transport, ale reprezentanților acestora, și anume:

- să declare recuz motivat expertului;

- să prezinte o cerere pentru numirea expertului;

- să prezinte o cerere cu întrebări suplimentare pentru expert, pentru a primi răspuns la ele;

- să fie prezent, cu permisiunea organului vamal care a inițiat expertiza, în timpul examinării și să dea explicații;

- să preleve probe și mostre în condițiile prevăzute;

- să ia cunoștință de concluziile expertului sau de imposibilitatea

de a da un aviz și de a lua o copie a acestei concluzii sau aviz;

- să solicite o expertiză repetată sau suplimentară [15].

Consemnăm necesitatea prevederilor de acest fel în legislația noastră, deoarece ar reduce posibilitatea încălcărilor legislației în vigoare atât din partea expertului, cât și din partea declarantului.

După efectuarea cercetărilor necesare, expertul întocmește un raport scris (tipărit, clar, fără corectări și abrevieri), pe care îl confirmă prin semnătura sa și prin aplicarea sigiliului instituției respective.

În concluziile sale, expertul trebuie să dea un răspuns argumentat, laconic, concret și întemeiat, avînd la bază date incontestabile și obiective. Răspunsul trebuie să fie clar, încît să nu apară necesitatea solicitării unor explicații suplimentare. Este important ca și conținutul, și rezultatele expertizei să fie clare inclusiv persoanelor care nu au cunoștințe speciale [14, p. 307].

Rapoartele emise de expertul din laboratorul vamal sînt apreciate, în conformitate cu legislația în vigoare, sub aspectul exactității, obiectivității și plenitudinii cercetărilor, precum și al eficienței și caracterului fundamental al metodelor de cercetare folosite la efectuarea expertizei.

La emiterea deciziilor organelor vamale, rezultatele și concluziile cuprinse în actele emise de laboratorul vamal prevalează față de informațiile sau actele emise de alte instituții de expertiză sau experți, precum și față de alte documente care conțin informații referitoare la caracteristicile fizico-chimice sau proprietățile mărfurilor, în cazul în care acestea sînt contradictorii [3, p. 30].

Dacă în procesul efectuării ex-

pertizei expertul constată circumstanțe ce pot prezenta interes pentru cauză, dar cu privire la care nu i s-au pus întrebări, el are dreptul să le menționeze în raportul său [12, p. 261].

La raportul expertului se anexează fotografiile, schițe, grafice și alte materiale rămase de la efectuarea cercetării (expertizei), ce confirmă concluziile expertului [1]. În cazul în care materialele prezentate nu au fost suficiente sau întrebările formulate nu țin de competența expertului, ori nivelul științei și practica expertizelor nu permit formularea răspunsurilor la întrebările puse, expertul va argumenta în raportul său imposibilitatea de a răspunde la toate sau la unele întrebări dintre cele ce i-au fost puse.

Raportul sau declarația expertului privind imposibilitatea prezentării concluziei se remite imediat organului vamal sau organului care a ordonat cercetarea (expertiza), dar nu mai tîrziu de 3 zile de la primirea cererii sau ordonanței de efectuare a cercetării (expertizei) [2].

În același timp, dacă rezultatele expertizei efectuate s-au dovedit a fi insuficient de clare sau incomplete, poate fi dispusă efectuarea unei expertize suplimentare. Aceasta poate fi efectuată de către același expert sau de un alt expert [14, p. 306].

În cazul în care concluziile expertului nu sînt întemeiate, există îndoieli în privința lor sau a fost încălcată ordinea de efectuare a cercetării (expertizei), poate fi dispusă efectuarea unei expertize repetate, care în aceste cazuri se efectuează de către un alt expert sau de o comisie de experți. La efectuarea expertizei repetate se poate pune și problema autenticiității metodelor utilizate anterior.

Întrebările la expertiza repetată pot fi identice cu cele puse la expertiza inițială sau pot cuprinde doar acele întrebări răspunsul la care a ridicat îndoieli, însă pot fi stabilite și întrebări suplimentare.

Experții care au efectuat expertiza anterioară pot oferi altui expert sau comisiei de experți explicații, dar nu au dreptul să participe la efectuarea investigațiilor și la finalizarea concluziilor. În caz de dezacord între experții care au participat la expertiză, fiecare dintre ei formulează concluziile proprii [11, p. 251]. La finalizarea expertizei, probele și mostrele se restituie proprietarului, cu excepția cazurilor cînd aceste probe și mostre urmează a fi nimicite sau utilizate, sau în cazul în care costul restituirii este mai mare decît valoarea lor.

Concluzii. Subliniem faptul că în Codul vamal al RM nu este determinat statutul raportului de expertiză pentru scopuri vamale. Este stabilit că organele vamale, la adoptarea hotărîrii, examinează rapoartele experților privind rezultatele expertizei întreprinse afît la inițiativa organului vamal, cît și la inițiativa declarantului sau a altei persoane cointeresate [1]. Din aceasta rezultă că organul vamal nu este în drept să ignore avizul expertului, dar nici nu este obligat să-și întemeieze hotărîrea în baza acestui raport [14, p. 308].

Conform directivei UE în domeniul vamal, în toate țările-membre, pe lîngă serviciile vamale, sînt create laboratoare cu același nivel de dotare. În cele 28 de țări-membre ale UE, în prezent activează 87 de laboratoare vamale [4, p. 8].

Totodată, Republica Moldova urmează să ia în considerație recomandările „Customs Blueprints”, ce reprezintă un document elaborat de Comisia UE, cuprinde stan-

darde și cele mai avansate practici în domeniul vamal și se recomandă a fi utilizat în vederea evaluării gradului de compatibilitate a sistemului vamal național cu standardele UE [5, p. 6]. Acest document este conceput ca un îndrumar și este un instrument foarte util pentru elaborarea documentelor de politici și lansarea reformelor în sistemul vamal național. Deoarece la elaborarea documentului s-a ținut cont de recomandările OMV, implementarea acestuia asigură ajustarea activității vamale la standardele internaționale.

De-a lungul timpului, rolul laboratoarelor vamale a evoluat cu schimbări în mediul comercial și nu mai este vorba doar despre aspectele vamale clasice (taxe vamale, accize etc.). Folosind capacitățile laboratorului vamal, colaboratorii vamali percep cu mai mare acuratețe drepturile de import/export al bunurilor, identifică mai rapid transporturile de mărfuri periculoase sau de contrabandă, produsele supuse accizelor, reduc numărul cauzelor de fraude vamale [6, p. 2].

Referințe bibliografice

1. Codul vamal al Republicii Moldova, nr. 1149-XIV din 20.07.2000. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, ediție specială din 01.01.2007.
2. Ordinul Serviciului Vamal nr. 199-O din 24.05.2010 cu privire la aprobarea Instrucțiunii privind prelevarea probelor și efectuarea cercetărilor (expertizei) mărfurilor în scopuri vamale. <http://www.customs.gov.md/ro/content/directia-cercetarea-si-expertiza-marfurilor-laboratorul-vamal>
3. Pojoga Ș. Laboratorul Serviciului Vamal: primii pași de activitate. În: Revista „Vama”, publicație periodică a Serviciului Vamal, martie/aprilie 2009, nr. 2(9), p. 30-33.
4. Practica internațională a laboratoarelor vamale. În: Revista „Vama”, publicație periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 8-11.
5. Recomandările „Customs Blueprints” privind laboratoarele vamale. În: Revista „Vama”, publicație periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 6-7.
6. Rolul laboratorului vamal în efectuarea controlului vamal. În: Revista „Vama”, publicație periodică a Serviciului Vamal, iulie/septembrie 2014, nr. 3(37), p. 2-5.
7. Адриашин Х.А., Свинухов В.Г., Балакин В.В. Таможенное право. Учебник. Москва: Магистр ИНФРА-М, 2010, 368 с.
8. Горбухов В.А. Таможенное право России. Учебное пособие. Москва: Омега-Л, 2012, 200 с.
9. Завражных М.Л. Таможенное право России. Учеб. пособие, 4-е изд. Москва: Омега-Л, 2011, 207 с.
10. Основы таможенного дела. Учебник. Под редакцией В.Г. Драганова. Москва: ОАО Изд-во Экономика, 1998, 687 с.
11. Таможенное дело. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция», под. ред. Эриашвили Н.Д. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2011, 375 с.
12. Таможенное право. Учебник для вузов. Под ред. Рассолова М.М., Эриашвили Н.Д. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2005, 384 с.
13. Таможенное право. Учебник для студентов вузов, обучающихся по специальностям «Юриспруденция» и «Таможенное дело». Под ред. Рассолова М.М., Эриашвили Н.Д. 5-е изд. перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2010, 463 с.
14. Таможенное право. Учебник. Отв. ред. Ноздрачев А.Ф. Ин-т законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Российской Федерации. Москва: Волтерс Клувер, 2007, 688 с.
15. Таможенный кодекс Российской Федерации от 28.05.2003 № 61-ФЗ. Принят Государственной Думой 25 апреля 2003 года. Одобрен Советом Федерации 14 мая 2003 года. <http://www.tks.ru/codex/>
16. Халипов С.В. Таможенное право. Учебник, 5-е изд., переработ. и доп. Москва: Юрайт, 2011, 396 с.
17. <https://dexonline.ro/definitie/specialist>

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND STATUTUL JURIDIC AL SINDICATELOR

Tudor CAPȘA,

doctor în drept, conferențiar universitar

SUMMARY

Article reflect some considerations regarding the legal status of trade unions Republic of Moldova, comprising rights, obligations and guarantees of trade union bodies enshrined in the Constitution, international agreements to which the country is party, legislative and normative acts.

Keywords: legal status, trade unions, rights, benefits, international agreements, laws, regulations.

REZUMAT

Articolul reflectă unele considerații privitor la statutul juridic al sindicatelor din Republica Moldova, ce cuprinde drepturile, obligațiile și garanțiile organelor sindicale consfințite în Constituția țării, acordurile internaționale la care țara noastră este parte, actele legislative și normative în vigoare.

Cuvinte-cheie: statutul juridic, sindicate, drepturi, garanții, acorduri internaționale, legi, acte normative.

Tezele principale. Articolul 42 din Constituția Republicii Moldova (în continuare - Constituția) [1] statornicește expres că orice salariat are dreptul de a întemeia și de a se afilia la sindicate pentru apărarea intereselor sale; sindicatele se constituie și își desfășoară activitatea potrivit cu statutele lor, în condițiile legii; ele contribuie la apărarea intereselor profesionale, economice și sociale ale salariaților.

În context, art.5 lit.h) din Codul muncii al Republicii Moldova (în continuare - CM)[2] consfințește un principiu de bază al reglementării raporturilor de muncă și a altor raporturi legate nemijlocit de acestea, ce reiese din normele dreptului internațional și din cele ale Constituției, conform căruia este asigurat dreptul salariaților la asociere pentru apărarea drepturilor și intereselor lor din sfera muncii, inclusiv a dreptului acestora de a se asocia în sindicate și de a fi membri de sindicat. La rândul său, art.9 alin. (1) lit.i) CM prevede că salariatul are dreptul la libera asociere în sindicate, inclusiv la constituirea de organizații sindicale și aderarea la acestea pentru apărarea drepturilor sale de muncă, a libertăților și intereselor sale legitime.

Din cuprinsul art.1 al Legii sin-

dicatelor nr.1129/2000, în redacția Legii nr.188 din 22.07.2016 (în continuare – Legea nr.1129/2000) [3] se desprinde că sindicatele sînt asociații din care fac parte, pe principii benevole, persoane fizice unite după interese comune, inclusiv ce țin de activitatea lor, și constituite în scopul apărării drepturilor și intereselor profesionale, economice, de muncă și sociale colective și individuale ale membrilor lor.

De remarcat, că potrivit art.2 din Legea nr.1129/2000 - legislația cu privire la sindicate cuprinde Constituția, prezenta lege, alte acte normative, precum și actele internaționale la care Republica Moldova (RM) este parte.

Astfel, din conținutul normelor legale precitate supra rezultă logic că statutul juridic al sindicatelor naționale este reglementat **de:**

- ❖ *Constituție;*
- ❖ *Legea nr.1129/2000;*
- ❖ *alte acte legislative și normative;*
- ❖ *actele internaționale la care RM este parte.*

E relevant de remarcat că la alte acte legislative și normative ce reglementează (pe lângă prevederile Legii nr.1129/2000) într-o măsură sau alta statutul juridic al sindicatelor naționale se referă atît actele adoptate/aprobate în conformitate

cu Legea privind actele legislative nr. 780/2001[4] și Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale nr. 317/2003[5], cît și alte acte regulatorii, emise de autoritățile/organele abilitate care în totalitatea lor **cuprind:** *CM; Codul civil al RM[6]; Codul de procedură civilă al RM[7]; Codul contravențional al RM[8]; Codul transporturilor rutiere al RM [9]; Codul educației al RM[10]; Legea privind indexarea veniturilor bănești ale populației nr. 824/1991[11]; Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr.756/ 1999[12]; Legea patronatelor nr.976/2000[13]; Legea privind modul de stabilire și re-examinare a salariului minim nr. 1432/2000[14]; Legea privind Inspectoratul de Stat al Muncii nr. 140/2001[15]; Legea salarizării nr. 847/2002[16]; Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102/2003[17]; Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr.355/2005 [8]; Legea privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel de*

ramură și la nivel teritorial nr. 245/2006 [19]; Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr.158/2008 [0]; Legea securității și sănătății în muncă nr. 186/2008[21]; Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60/2012[22]; Concepția privind orientarea, pregătirea și instruirea profesională a resurselor umane, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.253/2003[23]; Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.373/2005[24]; Decretul Președintelui RM nr. 247/1992 "Cu privire la asigurarea drepturilor sindicatelor în sfera partenariatului social"[25]; Hotărârea Curții Constituționale nr. 11/2011 "Pentru controlul constituționalității sintagmei „cu plata salariului mediu (pentru salariații care sînt remunerați în acord sau pe unitate de timp)” din alin.(1) art.111 din Codul muncii în redacția Legii nr.168 din 9 iulie 2010 „Pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova”[26]; Hotărârea Curții Constituționale nr.5/2013 "Pentru controlul constituționalității articolului 301 alin. (1) lit. c) din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003, în redacția Legii nr. 91 din 26 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative"[27]; Hotărârea Curții Constituționale nr.12/2014 "Pentru controlul constituționalității unor prevederi din alineatul (4) al articolului 87 din Codul muncii nr. 154-XV din 28 martie 2003(acordul sindicatelor la concediere)"[28]; Hotărârea Guvernului nr.573/1994 "Cu privire la acordarea concediilor anuale suplimentare" [29]; Hotărârea Guvernului nr.743/2002 "Cu privire la salarizarea angajați-

lor din unitățile cu autonomie financiară"[30]; Regulamentul cu privire la evaluarea condițiilor de muncă la locurile de muncă și modul de aplicare a listelor ramurale de lucrări pentru care pot fi stabilite sporuri de compensare pentru munca prestată în condiții nefavorabile, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1335/2002[31]; Hotărârea Guvernului nr.449/2004 "Despre aprobarea Nomenclatoarelor funcțiilor deținute și lucrărilor executate de către salariații cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea materială individuală sau colectivă (de brigadă) deplină, precum și a contractelor-tip cu privire la răspunderea materială deplină"[32]; Nomenclatorul unităților, sectoarelor și serviciilor ai căror salariați nu pot participa la grevă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.656/2004[33]; Hotărârea Guvernului nr.1223/2004 "Privind aprobarea Nomenclatorului profesiilor și funcțiilor cu condiții de muncă vătămătoare, activitatea cărora acordă dreptul la concediu de odihnă anual suplimentar plătit și durata zilei de muncă redusă a personalului medico-sanitar"[34]; Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361/2005[35]; Regulamentul privind completarea, păstrarea și evidența carnetului de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1449/2007[36]; Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.95/2009[37]; Hotărârea Guvernului nr.165/2010 "Cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real"[38]; Regulamentul privind modul de organizare a normării muncii în

ramurile economiei naționale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.98/2013[39]; Hotărârea Guvernului nr.285/2013 "Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență"[40]; Hotărârea Guvernului nr.541/2014 "Cu privire la aprobarea Nomenclatorului lucrărilor cu condiții de muncă grele, vătămătoare și/sau periculoase la care este interzisă aplicarea muncii persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani și a Normelor de solicitare maximă admise pentru persoanele în vîrstă de pînă la 18 ani la ridicarea și transportarea manuală a greutăților"[41]; Convenția colectivă (nivel național) nr.1/2004 "Salarizarea angajaților aflați în relații de muncă în baza contractelor individuale de muncă"[42]; Convenția colectivă (nivel național) nr.2/2004 "Timpul de muncă și timpul de odihnă"[43]; Convenția colectivă (nivel național) nr.8/2007 "Cu privire la eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor"[44]; Convenția colectivă (nivel național) nr. 11/2012 "Cu privire la criteriile de reducere în masă a locurilor de muncă"[45]; Regulamentul-tip privind organizarea și funcționarea Comisiei pentru dialog social „angajator-salariați”, aprobat prin Hotărârea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective nr.9/2007[46]; Clasificatorul ocupațiilor din RM, aprobat prin Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei (MM-PSF) nr.22/2014[47]; Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.11/2005 "Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează obligația uneia dintre părțile contractului individual de muncă de a repara prejudicial cauzat celeilalte părți"[48]; Hotărârea Plenului Curții Supreme

de Justiție nr.9/2014 "Cu privire la practica judiciară a examinării litigiilor care apar în cadrul încheierii, modificării și încetării contractului individual de muncă"[49]; Instrucțiunea privind modul de achitare și evidență a taxelor de înscriere și a cotizațiilor lunare de membru de sindicat, aprobată de Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova nr. 9-19/2010[50]; Regulamentul Inspectoratului Muncii al Sindicatelor, aprobat prin Hotărârea Comitetului Confederal al Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, nr. 6-10/2012 cu avizarea MMPSF nr. 3523/2012 [51] etc.

La actele/acordurile internaționale principale la care RM este parte ce reglementează integral sau parțial statutul juridic al sindicatelor moldave **pot fi atribuite:** Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, aprobat prin rezoluția 2200A(XXI) Adunării Generale a ONU la 16 decembrie 1966[52]; Carta Socială Europeană, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 18 octombrie 1961 și revizuită la 3 mai 1996[53]; Acordul de Asociere între RM, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014[54]; Convenția OIM nr. 11 relativă la drepturile de asociere și de coaliție ale muncitorilor agricoli[55]; Convenția OIM nr. 87 privitoare la libertatea asocierii și protecția dreptului la organizație[56]; Convenția OIM nr. 98 privind aplicarea principiilor dreptului la organizație și de purtare a tratatelor colective[57]; Convenția OIM nr.117 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale[58]; Convenția OIM nr. 135 cu privire la protec-

ția drepturilor reprezentanților lucrătorilor la întreprinderi și posibilitățile acordate lor [59]; Convenția OIM nr. 141 privind organizațiile de lucrători rurali și rolul lor în dezvoltarea economică și socială[60]; Convenția nr. 144 privitoare la consultările tripartide destinate să promoveze aplicarea normelor internaționale ale muncii[61]; Convenția OIM nr.150 privind administrarea muncii[62]; Convenția OIM nr. 151 privind protecția dreptului de organizare și procedurile de determinare a condițiilor de ocupare a funcțiilor publice[63]; Convenția OIM nr.154 privind promovarea negocierilor colective[64]; Convenția OIM nr. 155 privind securitatea și igiena muncii și mediul de muncă [65]; Convenția OIM nr.158 cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa celui care angajează[66]; Convenția OIM nr.160 privind statistica muncii[67]; Convenția OIM nr.182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor[68]; Convenția OIM nr.187 privind cadrul de promovare a sănătății și securității în muncă[69] etc.

În conformitate cu Acordul de Asociere între RM și Uniunea Europeană, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014, țara noastră și-a asumat angajamentul să implementeze dreptat în legislația națională Directivele Comunității Europene care vizează sfera muncii ce cuprind direct ori indirect și activitatea sindicatelor la care în primul rând **se alinează:** Directiva 91/533/CEE a Consiliului din 14 octombrie 1991 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile contractului sau raportului de muncă[70], Directiva 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind acordul-cadru cu privire

la munca pe durată determinată, încheiat între CES, UNICE și CEEP[71], Directiva 91/383/CEE a Consiliului din 25 iunie 1991 de completare a măsurilor destinate să promoveze îmbunătățirea securității și sănătății la locul de muncă în cazul lucrătorilor care au un raport de muncă pe durată determinată sau un raport de muncă temporară[72], Directiva 97/81/CE a Consiliului din 15 decembrie 1997 privind acordul-cadru cu privire la munca pe fracțiune de normă, încheiat de UCPE, CEIP și CES[73], Directiva 98/59/CE a Consiliului din 20 iulie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective[74], Directiva 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități[75], Directiva 2002/14/CE Parlamentului European și a Consiliului din 11 martie 2002 de stabilire a unui cadru general de informare și consultare a lucrătorilor din Comunitatea Europeană[76], Directiva 2003/88/CE Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru.[77]

Referitor la actele internaționale la care RM este parte, ce reglementează statutul juridic al sindicatelor naționale, e relevant de avut în vedere că potrivit pct. 3 al Hotărârii Curții Constituționale nr. 55/1999 "Privind interpretarea unor prevederi ale articolului 4 din Constituția Republicii Moldova" [78] tratatele internaționale ratificate de țara noastră (inclusiv cele invocate supra) sînt parte componentă a cadrului legal al RM și devin norme ale dreptului ei intern.

Totodată necesită de accentuat,

că analiza statutului juridic al sindicatelor moldave este de neconceput fără clarificarea profundă a noțiunii de **organ sindical** - instrumentul de cîrmuire la toate nivelurile ale activității ample sindicale din țară, esența căreia constă în aplicarea eficientă a drepturilor, obligațiilor și garanțiilor legale și statute ale acestuia.

Potrivit dispozițiilor art.1 din Legea nr.1129/2000 organul sindical este organul de conducere, constituit în conformitate cu **statutul** (ca document de întemeiere a unui sindicat de orice nivel, care nu trebuie de confundat, ca atare, cu noțiunea de statut juridic al sindicatelor) organizației sindicale primare ori al centrului sindical ramural teritorial, interramural teritorial sau în conformitate cu statutul centrului sindical național-ramural ori național-interramural.

Altfel spus, organul sindical ca mijloc de cîrmuire/conducere în cadrul mișcării sindicale naționale poate fi constituit în conformitate cu **statutul**:

➤ organizației sindicale primare (ce activează, de regulă, în cadrul întreprinderii, instituției, organizației);

➤ centrului sindical ramural teritorial (ce acționează, de regulă, în aceeași ramură în teritoriul raionului, unității teritoriale autonome-UTM, municipiului, orașului);

➤ centrului interramural teritorial (ca asociație benevolă a centrelor sindicale ramurale teritoriale care acționează, de regulă, în teritoriul raionului, UTM, municipiului, orașului);

➤ centrului sindical național - ramural (ca asociație benevolă a sindicatelor lucrătorilor, de regulă, din aceeași ramură);

➤ național - interramural (ca asociație benevolă a centrelor sindicale național-ramurale).

La acest capitol, Legea

nr.1129/2000 (art.1) stabilește la concret următoarele **prevederi definitorii**:

• **organizație sindicală primară** - asociație benevolă a membrilor de sindicat pe bază de interese comune, care, de regulă, își desfășoară activitatea la aceeași întreprindere, în aceeași instituție, în aceeași organizație, indiferent de forma juridică de organizare și de tipul de proprietate, de apartenența departamentală sau ramurală;

• **centru sindical ramural teritorial** - asociație benevolă a organizațiilor sindicale primare din aceeași ramură care acționează, de regulă, în teritoriul raionului, UTM, municipiului, orașului;

• **centru sindical interramural teritorial** - asociație benevolă a centrelor sindicale ramurale teritoriale care acționează, de regulă, în teritoriul raionului, UTM, municipiului, orașului; centrelor sindicale interramurale teritoriale se pot afilia și organizațiile sindicale primare care nu au structuri teritoriale;

• **centru sindical național-ramural** - asociație benevolă a sindicatelor lucrătorilor, de regulă, din aceeași ramură;

• **centru sindical național-interramural** - asociație benevolă a centrelor sindicale național-ramurale.

Cît privește organele sindicale (de diferite niveluri) alese în Transnistria și Găgăuzia este relevant de precizat că în corespundere cu art.110 alin.(2) din Constituție și art.3 alin.(1) din Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria) nr. 173/2005[79] - Transnistria constituie UTM cu statut juridic special în componența RM, iar potrivit art.111 alin.(1) din Constituție și art.1 alin.(1) din Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-

Yeri) nr.344/1994 [80] - Găgăuzia e UTA cu un statut special care este parte integrantă și inalienabilă (componentă) a RM.

Prin urmare, atît în Transnistria, cît și în Găgăuzia pot fi constituite și funcționa în mod legitim organizații sindicale primare (în cadrul întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor din UTA), centre sindicale ramurale teritoriale (în raioanele, municipiile, orașele din UTA și la nivel de UTA) și centre interramurale teritoriale (în raioanele, municipiile, orașele din UTA și la nivel de UTA).

Referitor la cuprinsul statutului sindicatului (ca document statutar) de orice nivel, art.9 alin.(1) și (2) din Legea nr.1129/2000 prevede că respectivul sindicat este în drept de sine stătător să-și elaboreze și să-și aprobe statutul, să-și stabilească structura și să-și aleagă independent reprezentanții, să-și formeze aparatul, să-și desfășoare activitatea și să-și formuleze programul de acțiuni. Totodată autorităților publice (de toate nivelurile) le este interzisă orice intervenție de natură să limiteze ori să întrerupă exercitarea drepturilor menționate.

Cu toate acestea, art.9 alin.(3) din Legea nr.1129/2000 stipulează că statutul sindicatului va cuprinde prevederi cel puțin **cu privire la**:

✓ denumirea și sediul sindicatului;

✓ scopurile sindicatului, metodele și formele de realizare a lor;

✓ modul în care se dobîndește și încetează calitatea de membru al sindicatului;

✓ drepturile și obligațiile membrilor de sindicat;

✓ cuantumul cotizațiilor și modul lor de încasare;

✓ denumirea organelor de conducere, modul lor de alegere și de revocare, durata mandatelor și atribuțiile lor;

✓ *condițiile de deliberare a adunărilor, conferințelor, congreselor pentru adoptarea statutului, modificarea lui și adoptarea altor hotărâri;*

✓ *structura organizațională, modalitatea comasării, aderării, divizării sau dizolvării sindicatului, precum și a distribuirii, transmiterii ori lichidării patrimoniului lui;*

✓ *modalitatea asocierii în centre sindicale sub formă de federații, confederații.*

De remarcat că potrivit art.9 alin.(4) din Legea nr.1129/2000 statutul sindicatului nu poate conține prevederi contrare Constituției și Legii nr.1129/2000.

Totodată, normele art.10 alin.(1) și (2) din Legea nr.1129/2000 statuiează că organizația sindicală primară, centrul sindical ramural teritorial, centrul sindical interramural teritorial, centrul sindical național ramural și centrul sindical național interramural obțin statutul de persoană juridică din momentul înregistrării acestora. Pentru înregistrarea sindicatului, la Ministerul Justiției se prezintă, în termen de o lună de la data aprobării statutului, **următoarele documente:**

▪ *cererea, semnată de conducătorul organului sindical;*

▪ *statutul în două exemplare semnate de către fondatorii sindicatului;*

▪ *hotărârea adunării (conferinței, congresului) privind întemeierea sindicatului.*

O importanță juridică deosebită are norma art.11 alin.(2) din Legea nr.1129/2000, conform căreia în cazul în care activitatea sindicatului vine în contradicție cu Constituția și cu prezenta lege, ea poate fi suspendată pe un termen de până la 6 luni sau interzisă doar prin hotărâre a Curții Supreme de Justiție, la sesizarea ministrului justiției. Interzicerea activității

sindicatului în baza hotărârilor altor organe (*cum ar fi, Procuratura Generală, Ministerul Justiției, MMPSF etc.*) **nu se admite.**

Reieșind din prevederile art.12-24 ale Legii nr.1129/2000 statutul juridic al sindicatelor cuprinde indispensabil drepturile lor de bază **privitor la:** *apărarea drepturilor și intereselor membrilor de sindicat; participarea la administrarea treburilor publice; participarea la elaborarea proiectelor de programe social-economice și de acte juridice; participarea la negocieri colective, la încheierea contractelor clective de muncă și exercitarea controlului asupra executării lor; apărarea dreptului membrilor de sindicat la muncă; coparticiparea în domeniul protecției muncii și protecției mediului înconjurător; protecția socială a lucrătorilor; efectuarea controlului obștesc asupra respectării legislației muncii și locative; efectuarea controlului obștesc al procesului de privatizare; participarea la soluționarea litigiilor individuale de muncă și a conflictelor colective de muncă; organizarea și desfășurarea întrunirilor; obținerea informației; participarea în domeniul parteneriatului social.*

Conform art.31-36 din Legea nr.1129/2000 statutul juridic al sindicatelor include în sine de asemenea garanțiile principale ale activității acestora la care **se referă:** *respectarea drepturilor sindicatelor; susținerea învățământului sindical; înfăptuirea protecției persoanelor alese în organele sindicale și neeliberate de la locul de muncă de bază; efectuarea protecției persoanelor alese în organele sindicale și eliberate de la locul de muncă de bază; obligațiile unităților privind asigurarea condițiilor pentru activitatea sindicatelor; realizarea drepturilor și obligațiilor membrilor de sindicat.*

Un set impunător de drepturi,

obligații și garanții ale sindicatelor moldave de diferite niveluri se conțin, de asemenea, în actele juridice ce reglementează raporturile de muncă (*din care fac parte raporturile sindicale*) invocate în art. 4 lit.d) - g) CM **și anume:** *actele referitoare la muncă emise de MMPSF, de alte autorități centrale de specialitate, în limita împuternicirilor delegate de Guvern; actele autorităților publice locale; actele normative la nivel de unitate; contractele colective de muncă (semnate în cadrul unității, filialei ori reprezentanței acesteia) și convențiile colective (încheiate la nivel național, teritorial sau ramural).*

Așadar, din sinteza prevederilor legale invocate supra se poate concluziona că statutul juridic al sindicatelor din RM constă din întreg complexul lor de drepturi, obligații și garanții consfințite în Constituție, acordurile internaționale la care statul nostru este parte, actele legislative și normative (de diferite niveluri) în vigoare. Totodată statutul juridic al sindicatelor cuprinde documentele regulatorii ale organelor sindicale de toate nivelurile la care se referă statutele acestora și regulamentele aprobate în baza lor, dat fiind că potrivit art.42 alin.(2) din Constituție, sindicatele își desfășoară activitatea potrivit cu statutele lor, în condițiile legii. Altfel spus, statutele sindicale de orice nivel sînt așezate pe un trainic și solid suport constituțional, fapt ce la rîndul său permite includerea lor fondată în structura statutului juridic multiaspectual al sindicatelor naționale.

Referințe bibliografice

1. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 – Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2016, nr.78, art. 140.

2. Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154 din 28 martie 2003 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 159-162, art. 648.

3. Legea sindicatelor nr. 1129 din 7 iulie 2000 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 130-132, art. 919.

4. Legea privind actele legislative nr. 780 din 27 decembrie 2001 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 36-38, art. 210.

5. Legea privind actele normative ale Guvernului și ale altor autorități ale administrației publice centrale și locale nr. 317 din 18 iulie 2003 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 208-210, art. 783.

6. Codul civil al Republicii Moldova nr. 1107 din 6 iunie 2002 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 82-86, art. 661.

7. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova nr. 225 din 30 mai 2003 - republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 130-134, art. 415.

8. Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218 din 24 octombrie 2008 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 3-6, art. 15.

9. Codul transporturilor rutiere al Republicii Moldova nr. 150 din 17 iulie 2014 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 247 - 248, art. 568.

10. Codul educației al Republicii Moldova, nr. 152 din 17 iulie 2014 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 319 -324, art. 634.

11. Legea privind indexarea veniturilor bănești ale populației nr. 824 din 24 decembrie 1991 - În: Monitor, 1991, nr. 8.

12. Legea asigurării pentru accidente de muncă și boli profesionale nr. 756 din 24 decembrie 1999 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 31-33, art. 192.

13. Legea patronatelor nr. 976 din 11 mai 2000 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2000, nr. 141-143, art. 1013.

14. Legea privind modul de stabilire și reexaminare a salariului minim nr. 1432 din 28 decembrie 2000 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 21-24, art. 79.

15. Legea privind Inspectoratul de Stat al Muncii nr. 140 din 10 mai 2001 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 68-71, art. 505.

16. Legea salarizării nr. 847 din 14 februarie 2002 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 50-52, art. 336.

17. Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102 din 13 martie 2003 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 70-72, art. 312.

18. Legea cu privire la sistemul de salarizare în sectorul bugetar nr. 355 din 23 decembrie 2005 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 35-38, art. 148.

19. Legea privind organizarea și funcționarea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective, a comisiilor pentru consultări și negocieri colective la nivel de ramură și la nivel teritorial nr. 245 din 21 iulie 2006 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 142-145, art. 698.

20. Legea cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public nr. 158 din 4 iulie 2008 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 230-232, art. 840.

21. Legea securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10 iulie 2008 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 143-144, art. 587.

22. Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități nr. 60 din 30 martie 2012 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 155-159, art. 508.

23. Concepția privind orientarea, pregătirea și instruirea profesională a resurselor umane, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 253 din 19 iunie 2003 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr. 155-158, art. 640.

24. Concepția privind cooperarea dintre Parlament și societatea civilă, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 373 din 29 decembrie 2005 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 5-8, art. 55.

25. Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 247 din 15 decembrie 1992 "Cu privire la asigu-

rarea drepturilor sindicatelor în sfera parteneriatului social" - În: Monitor, 1992, nr. 12.

26. Hotărârea Curții Constituționale nr. 11 din 31 mai 2011 pentru controlul constituționalității sintagmei „cu plata salariului mediu (pentru salariații care sînt remunerați în acord sau pe unitate de timp)” din alin.(1) art. 111 din Codul muncii în redacția Legii nr. 168 din 9 iulie 2010 „Pentru modificarea și completarea Codului muncii al Republicii Moldova” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 96 - 98, art. 13.

27. Hotărârea Curții Constituționale nr. 5 din 23 aprilie 2013 "Pentru controlul constituționalității articolului 301 alin. (1) lit. c) din Codul muncii al Republicii Moldova nr. 154-XV din 28 martie 2003, în redacția Legii nr. 91 din 26 aprilie 2012 pentru modificarea și completarea unor acte legislative" - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr. 110 -113, art. 10.

28. Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 20 mai 2014 "Pentru controlul constituționalității unor prevederi din alineatul (4) al articolului 87 din Codul muncii nr. 154-XV din 28 martie 2003 (acordul sindicatelor la concediere)" - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 223 -230, art. 26.

29. Hotărârea Guvernului nr. 573 din 1 august 1994 "Cu privire la acordarea concediilor anuale suplimentare" - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1, art. 2.

30. Hotărârea Guvernului nr. 743 din 11 iunie 2002 "Cu privire la salarizarea angajaților din unitățile cu autonomie financiară" - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 79-81, art. 841.

31. Regulamentul cu privire la evaluarea condițiilor de muncă la locurile de muncă și modul de aplicare a listelor ramurale de lucrări pentru care pot fi stabilite sporuri de compensare pentru munca prestată în condiții nefavorabile, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1335 din 10 octombrie 2002 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 146-148, art. 1496.

32. Hotărârea Guvernului nr. 449 din 29 aprilie 2004 „Despre aprobarea Nomenclatoarelor funcțiilor deținute

și lucrărilor executate de către salariați cu care angajatorul poate încheia contracte scrise cu privire la răspunderea materială individuală sau colectivă (de brigadă) deplină, precum și a contractelor-tip cu privire la răspunderea materială deplină” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 73-76, art.586.

33. Nomenclatorul unităților, sectoarelor și serviciilor ai căror salariați nu pot participa la grevă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.656 din 11 iunie 2004 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.104, art.840.

34. Hotărârea Guvernului nr.1223 din 9 noiembrie 2004 ”Privind aprobarea Nomenclatorului profesiilor și funcțiilor cu condiții de muncă vătămătoare, activitatea cărora acordă dreptul la concediu de odihnă anual suplimentar plătit și durata zilei de muncă redusă a personalului medico-sanitar”, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1223 din 9 noiembrie 2004 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr.212-217, art.1448.

35. Regulamentul privind modul de cercetare a accidentelor de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1361 din 22 decembrie 2005 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr. 9-12, art. 51.

36. Regulamentul privind completarea, păstrarea și evidența carnetului de muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.1449 din 24 decembrie 2007 - Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.5-7, art.23.

37. Regulamentul-cadru de organizare și funcționare a comitetului pentru securitate și sănătate în muncă, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.95 din 5 februarie 2009 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr.34-32, art.138.

38. Hotărârea Guvernului nr.165 din 9 martie 2010 „Cu privire la cuantumul minim garantat al salariului în sectorul real” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.35, art.219.

39. Regulamentul privind modul de organizare a normării muncii în ramurile economiei naționale, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr.98 din 4 februarie 2013 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.27-30, art.143.

40. Hotărârea Guvernului nr.285 din 30 aprilie 2013 ”Pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a mărimii minimului de existență” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.104-108, art.344.

41. Hotărârea Guvernului nr.541 din 7 iulie 2014 ”Cu privire la aprobarea Nomenclatorului lucrărilor cu condiții de muncă grele, vătămătoare și/sau periculoase la care este interzisă aplicarea muncii persoanelor în vârstă de pînă la 18 ani și a Normelor de solicitare maximă admise pentru persoanele în vârstă de pînă la 18 ani la ridicarea și transportarea manuală a greutăților” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr.185-199, art.590.

42. Convenția colectivă (nivel național) nr.1 din 3 februarie 2004 ”Salarizarea angajaților aflați în relații de muncă în baza contractelor individuale de muncă” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 30-34, art.268.

43. Convenția colectivă (nivel național) nr.2 din 9 iulie 2004 ”Timpul de muncă și timpul de odihnă” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 112-118, art.968.

44. Convenția colectivă (nivel național) nr.8 din 12 iulie 2007 ”Cu privire la eliminarea celor mai grave forme ale muncii copiilor” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr. 103-106, art.BIS.

45. Convenția colectivă (nivel național) nr. 11 din 28 martie 2012 ”Cu privire la criteriile de reducere în masă a locurilor de muncă” - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2012, nr. 149-154, art. 570.

46. Regulamentul-tip privind organizarea și funcționarea Comisiei pentru dialog social „angajator-salariați”, aprobat prin Hotărârea Comisiei naționale pentru consultări și negocieri colective nr. 9 din 18 mai 2007 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr. 208-209, art. 632.

47. Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova aprobat prin Ordinul Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei nr. 22 din 3 martie 2014 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2014, nr. 120-126, art. 670.

48. Hotărârea Plenului Curții Su-

preme de Justiție nr.11 din 3 octombrie 2005”Cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce reglementează obligația uneia dintre părțile contractului individual de muncă de a repara prejudicial cauzat celeilalte părți” - În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.2.

49. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.9 din 22 decembrie 2014 ”Cu privire la practica judiciară a examinării litigiilor care apar în cadrul încheierii, modificării și încetării contractului individual de muncă” - În: Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2015, nr.4.

50. Instrucțiunea privind modul de achitare și evidență a taxelor de înscriere și a cotizațiilor lunare de membru de sindicat, aprobată de Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova nr. 9-19 din 26 octombrie 2010 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.121-123, art. 433.

51. Regulamentul Inspectoratului Muncii al Sindicatelor, aprobat prin Hotărârea Comitetului Confederal al Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova, nr. 6-10 din 19 aprilie 2012 cu avizarea Ministerului Muncii, Protecției Sociale și Familiei, nr. 3523 din 13 septembrie 2012 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.6-9, art.15.

52. Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, aprobat prin rezoluția 2200A(XXI) Adunării Generale a ONU la 16 decembrie 1966 - www.mfa.gov.md.

53. Carta Socială Europeană, adoptată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 18 octombrie 1961 și revizuită la 3 mai 1996 - www.mpsfc.gov.md.

54. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 27 iunie 2014 - <http://www.mfa.gov.md>.

55. Convenția OIM nr. 11 relativă la drepturile de asociere și de coaliție ale muncitorilor agricoli - www.mpsfc.gov.md.

56. Convenția OIM nr. 87 privi-

toare la libertatea asocierii și protecția dreptului la organizație - www.mpsfc.gov.md.

57. Convenția OIM nr. 98 privind aplicarea principiilor dreptului la organizație și de purtare a tratatelor colective - www.mpsfc.gov.md.

58. Convenția OIM nr.117 privind obiectivele și normele de bază ale politicii sociale - www.mpsfc.gov.md.

59. Convenția OIM nr. 135 cu privire la protecția drepturilor reprezentanților lucrătorilor la întreprinderi și posibilitățile acordate lor - www.mpsfc.gov.md.

60. Convenția OIM nr. 141 privind organizațiile de lucrători rurali și rolul lor în dezvoltarea economică și socială - www.mpsfc.gov.md.

61. Convenția nr. 144 privitoare la consultările tripartide destinate să promoveze aplicarea normelor internaționale ale muncii - www.mpsfc.gov.md.

62. Convenția OIM nr.150 privind administrarea muncii - www.mpsfc.gov.md.

63. Convenția OIM nr. 151 privind protecția dreptului de organizare și procedurile de determinare a condițiilor de ocupare a funcțiilor publice - www.mpsfc.gov.md.

64. Convenția OIM nr.154 privind promovarea negocierilor colective - www.mpsfc.gov.md.

65. Convenția OIM nr. 155 privind securitatea și igiena muncii și mediul de muncă - www.mpsfc.gov.md.

66. Convenția OIM nr.158 cu privire la încetarea raporturilor de muncă din inițiativa celui care angajează - www.mpsfc.gov.md.

67. Convenția OIM nr.160 privind statistica muncii - www.mpsfc.gov.md.

68. Convenția OIM nr.182 privind interzicerea celor mai grave forme ale muncii copiilor și acțiunea imediată în vederea eliminării lor - www.mpsfc.gov.md.

69. Convenția OIM nr.187 privind cadrul de promovare a sănătății și securității în muncă - www.mpsfc.gov.md.

70. Directiva 91/533/CEE a Consiliului din 14 octombrie 1991 privind obligația angajatorului de a informa lucrătorii asupra condițiilor aplicabile

contractului sau raportului de muncă – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.62-65.

71. Directiva Comunității Europene 1999/70/CE a Consiliului din 28 iunie 1999 privind acordul-cadru cu privire la munca pe durată determinată, încheiat între CES, UNICE și CEEP – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.66-71.

72. Directiva Comunității Europene 91/383/CEE a Consiliului din 25 iunie 1991 de completare a măsurilor destinate să promoveze îmbunătățirea securității și sănătății la locul de muncă în cazul lucrătorilor care au un raport de muncă pe durată temporară sau un raport de muncă temporară – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.96-98.

73. Directiva Comunității Europene 97/81/CE a Consiliului din 15 decembrie 1997 privind acordul-cadru cu privire la munca pe fracțiune de normă, încheiat de UCIP, CEIP și CES – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.76-81.

74. Directiva Comunității Europene 98/59/CE a Consiliului din 20 iulie 1998 privind apropierea legislațiilor statelor membre cu privire la concedierile colective – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.72-75.

75. Directiva Comunității Europene 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislațiilor statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.82 - 86.

76. Directiva 2002/14/CE Parlamentului European și a Consiliului din 11 martie 2002 de stabilire a unui cadru general de informare și consultare a lucrătorilor din Comunitatea Europeană – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.99 -103.

77. Directiva 2003/88/CE Parlamentului European și a Consiliului din 4 noiembrie 2003 privind anumite aspecte ale organizării timpului de lucru – În: Revista «Кадры и заработная плата», 2013, nr.11, pag.87-95.

78. Hotărîrea Curții Constitu-

ționale nr.55 din 14 octombrie 1999 privind interpretarea unor prevederi ale art.4 din Constituția Republicii Moldova - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova,1999, nr.118-119, art.64.

79. 79. Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria) nr. 173 din 22 iulie 2005 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr. 101-103, art.478.

80. 80. Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) nr.344 din 23 decembrie 1994 - În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.3 - 4, art. 51.

TENDINȚE ACTUALE ALE TRAFICULUI DE PERSOANE

Nadia-Elena DODESCU,
doctorandă ULIM

SUMMARY

In the XXI century human trafficking has become an issue of great interest and debate for the governments of nation states, international organizations and civil society. Initially criminalization of trafficking activity has proved difficult due to its assimilation with other facts incorrectly considered crimes such as slavery, forced labor, smuggling, pimping and illegal border crossing. Governments, international associations and non-governmental organizations have all tried to end human trafficking with various degrees of success.

Keywords: human trafficking, prostitution, exploitation, forced labor, organized crime, victim of traffic

REZUMAT

În secolul XXI, traficul de ființe umane a devenit o problemă de maxim interes și dezbateră pentru guvernele statelor naționale, organizațiile internaționale, dar și pentru societatea civilă. Inițial, incriminarea penală a activității de trafic s-a dovedit dificilă, din cauza asimilării ei în mod eronat cu alte fapte considerate infracțiuni, precum sclavia, munca forțată, traficul de migranți, proxenetismul sau trecerea ilegală a frontierei. Guvernele, asociațiile internaționale și organizațiile neguvernamentale acționează pentru eradicarea fenomenului de trafic de ființe umane cu diferite grade de reușită.

Cuvinte-cheie: trafic de persoane, exploatare, muncă forțată, crimă organizată, victime ale traficului

Introducere. Fenomenul migrației ilegale și traficul de persoane sînt două probleme de importanță majoră pentru Republica Moldova și România. Studii internaționale au arătat că acestea pot amenința stabilitatea socioeconomică a statelor și chiar pacea și securitatea acestora, motiv pentru care autoritățile din ambele țări caută parteneri internaționali pentru combaterea acestor tipuri de infracțiuni.

Avînd modalități de manifestare care țin de crima organizată (traficul de droguri, de arme, terorismul), traficul de ființe umane poate crea vulnerabilități în privința stabilității economico-sociale a statelor, chiar a păcii și securității acestora, prin tulburarea echilibrului demografic, etnic, cultural, prin incapacitatea mecanismelor de protecție socială sau de sănătate publică, prin depășirea capacității de absorbție a pieței legale a muncii și, implicit, prin bulversarea raportului de forțe dintre structurile de control ale legalității și ordinii publice și partea din populație canalizată spre activități infracționale [1].

Conform *Strategiei naționale împotriva traficului de persoane pentru perioada 2012–2016*, adoptate prin HG nr. 1142/2012, traficul

de ființe umane, ca și corupția, economia subterană sau fraudele financiare, a înregistrat la nivel mondial proporții îngrijorătoare pentru societatea modernă, devenind o problemă majoră atât la nivel național, cât și la nivel internațional, reprezentînd una dintre cele mai extinse forme ale criminalității [2].

Atît traficul de ființe umane, cât și traficul de migranți au căpătat o dinamică și o amploare îngrijorătoare, ajungînd să se înscrie în rîndul celor mai profitabile infracțiuni, situate din punct de vedere al veniturilor realizate pe al treilea loc în lume, respectiv al patrulea, precedate doar de traficul de arme și cel de droguri.

Rezultate obținute și discuții.

Statisticile ale ONU relevă că profiturile obținute din traficul internațional cu ființe umane – aici intrînd proxenetismul internațional, traficul cu cerșetori, cu handicapați, cu copii, precum și migrația ilegală – de la începutul secolului XXI și pînă în prezent, au fost mai mari cu aproape 50% decît cîștigurile obținute din traficul internațional cu autoturisme furate și cu circa 25% mai mari decît cele obținute din traficul de droguri. Așadar, cunoașterea fenomenului migrației ilegale este importantă pentru orice stat.

Termenul de *migrație* provine din franceză (*migration*) și latină (*migratio, -onis*) și reprezintă fenomenul de deplasare în masă a unor populații de pe un teritoriu pe altul, deplasare determinată de factori economici, sociali, politici sau naturali [3].

Vorbînd despre migrație, trebuie să ne referim la cele două componente ale acesteia: emigrația și imigrația. *A emigra* reprezintă acțiunea de a pleca din patrie și a se stabili (definitiv sau temporar) în altă țară (din fr. *émigrer*, lat. *emigrare*) [4]. *A imigra* reprezintă acțiunea de a veni dintr-o țară străină pentru a se stabili aici (din fr. *immigrer*, lat. *immigrare*) [5].

Conform definițiilor date de majoritatea dicționarelor, inclusiv al limbii române, prin *migrație* se înțelege „deplasarea în masă a unei populații de pe un teritoriu pe altul, determinată de factorii naturali, economici, sociali, politici sau de altă natură” [6].

Abordînd problema migrației, trebuie să facem distincție între formele acesteia: internă/externă și legală/ilegală. Emigrația în sensul migrației oamenilor, legală sau ilegală, către alte state reprezintă un factor de interes major pentru statul-sursă și instituțiile sale. In-

teresul statului este acut, întrucât acesta are nevoie de o cunoaștere cât mai precisă a populației care emigrează, a cauzelor ce favorizează sau împiedică acest fenomen. Aceste cauze sînt dezvoltate ulterior în studii care iau în considerare o multitudine de factori – de la cei politico-sociali la cei economici, culturali, etnici, religioși.

Pe baza acestor studii se pot elabora prognoze pe termene scurt, mediu și lung cu privire la aspectele demografice pe regiuni, zone și țări, pot fi fundamentate acte normative, precum și politici sectoriale adecvate.

Plecarea multor persoane la muncă în străinătate a creat în unele zone decalaje demografice serioase. Sînt sate întregi din estul și sud-estul Europei în care nu au mai rămas decît bătrînii, ca urmare a plecării la muncă în străinătate a populației active, sate care riscă să dispară, cu toate consecințele care decurg de aici.

Imigrația are în vedere cetățenii străini care, din diferite motive, migrează în alte state. Este un factor de luat în seamă de către autoritățile locale, întrucît ponderea celor care doresc să vină în statul de destinație provine din țări subdezvoltate sau în curs de dezvoltare. Aceștia acced, în general, din aceleași motive pentru care cetățenii proprii pleacă în străinătate. Străinii care migrează generează o serie de efecte pozitive și negative, cu repercusiuni atît asupra lor, cît și a populației locale.

Migrația *legală* este forma unanim acceptată de către toate statele lumii, pentru că poate fi controlată ca număr de persoane, locuri și domenii de muncă și deopotrivă poate fi determinată în timp. În acest sens, statele încheie acorduri, înțelegeri, tratate sau convenții prin care acordă facilități lucrătorilor care migrează legal și se obligă să respecte condițiile legale de muncă și de protecție socială ca și pentru cetățenii proprii.

La respectarea drepturilor și obligațiilor stipulate în acorduri veghează reprezentanții statelor respective, care, în virtutea atribuțiilor cu care sînt învestiți, pot interveni pe lîngă autoritățile statului beneficiar în vederea remedierii situației. În acest mod, migrația poate fi ușor controlată de statul beneficiar al muncii prestate, pentru că acesta oferă numai locurile de muncă pe care cetățenii săi nu le-au ocupat (sau nu au dorit să le ocupe) din diverse motive [7].

Migrația legală dă posibilitatea statelor să-și colecteze taxele și impozitele aferente cîștigurilor realizate de propriii lucrători în străinătate și să cuantifice aceste venituri, pentru a le stabili în mod just în raport cu deficitul bugetar. Nu trebuie uitat faptul că, în urma acestor acorduri, statele implicate cîștigă și prin schimbul cultural, social și tehnologic ce se realizează între populațiile care intră în contact.

Migrația *ilegală* este alternativa uzitată de către persoanele care nu pot folosi calea legală pentru a pleca în străinătate. Componentă a traficului de persoane, migrația ilegală este un flagel din ce în ce mai extins și mai greu de stăpînit din cauza rețelelor criminale implicate, a ingeniozității infractorilor.

Autorii ruși susțin că la trecerea frauduloasă a persoanei a hotarelor statului pe teritoriul altui stat străin, ajunsă pe teritoriul ultimului stat, nu poate avea dreptul la reședință, libertatea de a găsi un loc de muncă decent și alte drepturi de care beneficiază o persoană în cazul emigrației legale [8, p. 105].

Alți autori analizează conceptul de *globalizare* interconectat cu domeniul migrației internaționale, referindu-se în mod special la deplasarea oamenilor între regiuni și continente în căutarea unor locuri de muncă sau a unei vieți mai bune. Se subliniază că procesul de globalizare, privit din perspectiva migrației, este un fenomen vechi, care a precedat formarea statelor

naționale, cum ar fi: exodul de etnici germani din Europa de Est și din Uniunea Sovietică în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial sau fluxurile din Peninsula Iberică și Italia către Europa de Nord din anii '50, ce au fost considerate ca forme de regionalizare sau de migrație regională [9, p. 671]. La toate acestea se adaugă diferențele în materie de legislație ale țărilor-sursă, de tranzit sau țintă, care îngreunează lupta autorităților pentru combaterea acestui fenomen.

Nu trebuie uitat nici aportul migranților care, în îndeplinirea scopului la care aspiră sau la amenințările ori indicațiile traficantilor, preferă să păstreze tăcerea sau să nege orice legătură cu persoanele ori grupurile infracționale care îi ajută.

Deși cei doi termeni (traficul de migranți – „human smuggling” și traficul de persoane –

„human trafficking”) par foarte apropiați și de multe ori sînt folosiți ca sinonime, există diferențe clare între cele două noțiuni, în special în privința scopului urmărit de subiectul activ al acțiunii (rețelele de trafic de persoane/migranți). Din păcate, traducerea în limba română a acestor două noțiuni pune accent mai mult pe subiectul pasiv (migranți/persoane), decît pe activitatea propriu-zisă (trafic/facilitare).

Traficul de ființe umane presupune transferul persoanelor din locul de origine în altul împotriva voinței lor sau sub un pretext fals ori ascuns.

Traficul de persoane reprezintă recrutarea, transportarea, transferarea, adăpostirea sau primirea unei persoane în scopul exploatarei acesteia, săvîrșită prin constrîngere, răpire, inducere în eroare sau abuz de autoritate (lit. a), profitînd de neputința de a se apăra sau de a-și exprima voința sau de starea de vădită vulnerabilitate a acelei persoane (lit. b), prin oferirea, darea, acceptarea sau primirea de

bani ori de alte foloase în schimbul consimțământului persoanei care are autoritate asupra acelei persoane (lit. c) [10].

Referitor la copii, exploatarea poate să includă forțarea de a se prostitua, adopțiile internaționale ilicite, căsătoriile timpurii, recrutarea copiilor pentru a deveni soldați, cerșetori, sportivi sau adepți ai unor culte religioase.

Femeile sînt predispușe în general traficului sexual. Traficanții exploatează o mulțime de oportunități, prin promiterea de slujbe bine plătite, studii în afara țării, și apoi forțază victimele să devină prostituate. Traficul de copii implică și exploatarea părinților care provin din familii sărace.

Bărbații sînt și ei predispuși traficării prin angajarea la munci necalificate și muncă forțată, neplătită corespunzător, care aduc traficantilor cîștiguri de milioane de dolari, conform statisticilor Organizației Internaționale a Muncii. Alte forme de trafic includ căsătoriile aranjate și muncile la domiciliu.

În ceea ce privește traficul de migranți, în acest caz se presupune că există o înțelegere între traficant și migrant, un fel de “contract” ce presupune asigurarea serviciilor de transport, uneori și cazare și masă contra unui anumit cost.

De multe ori, traficul de persoane are un caracter transnațional, recrutarea victimelor făcîndu-se pe teritoriul României, iar exploatarea – în străinătate.

Nedefinirea clară a fenomenului de trafic de ființe umane, lipsa unor termeni normativi acceptați nu numai la nivel național, ci și internațional se consideră că vor avea un impact negativ asupra cooperării transfrontaliere vizînd descoperirea și sancționarea celor vinovați de săvîrșirea acestor infracțiuni [11].

De asemenea, se afirmă că în unele țări legea penală nu prevede traficul de persoane ca infracțiune distinctă, aceste fapte fiind pedepsite prin intermediul altor legi. Ast-

fel, traficanții de persoane sînt puși sub acuzare pentru infracțiunea de contrabandă sau pentru fapte de proxenetism ori favorizarea prostituției.

Din a doua jumătate a secolului XX, fenomenul migrației a constituit obiectul preocupărilor juriștilor și al dreptului internațional, o atenție deosebită fiind acordată dreptului la circulație, drept important din categoria drepturilor civile și politice [12, p. 130].

Delimitarea conceptuală a fost instituită de Organizația Națiunilor Unite prin norme juridice distincte, care definesc și reglementează aparte cele două fapte, ambele fiind considerate infracțiuni.

Concluzii. Așadar, în lipsa unor distincții teoretice tranșante, traficul de persoane a fost de multe ori identificat cu traficul ilegal de migranți. Din perspectiva practicii, aceste distincții teoretice au fost considerate artificiale, deoarece dificultățile în încadrarea juridică fără echivoc a faptelor nu sînt înlăturate, fiind adesea greu de distins între cele două fapte, precum și între calitatea de complice sau victimă a infracțiunii, în funcție de consimțământul exprimat anterior săvîrșirii acesteia. Drept urmare, traficanții de persoane profită de aceste nelămuriri, fapta lor fiind încadrată ca trafic de migranți, și nu ca trafic de persoane, ei primind astfel pedepse mai mici.

Uniunea Europeană a încercat să impună conceptul „migrațiune circulară”, în sensul reducerii formalităților pentru străinii care vor să revină în țara în care deja au muncit o perioadă de timp, sau să prevină fluxul migrației cenușii din spațiul comunitar SUA, care recrutează numai munci intelectuale de mare performanță.

Referințe bibliografice

1. C. Olaru. Particularitățile criminalității organizate în România. București: Ed. Hamangiu, 2014, p. 15.

2. Strategia națională împotriva traficului de persoane pentru perioada 2012–2016, adoptată prin HG nr. 1142/2012. În: Monitorul Oficial nr. 820 din 6 decembrie 2012.

3. Conform definiției din Dicționarul Explicativ al Limbii Române, p. 681.

4. Idem.

5. Idem.

6. Idem.

7. Migration Trends in selected EU Applicant Countries, vol. IV – Romania. More „Out” than „In” at the Crossroads between Europe and the Balkans. IOM, 2003.

8. Vitalie Budeci. Traficul de ființe umane – principala formă a migrației ilegale în contextul situației actuale din Republica Moldova. În: „Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice”. Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Academia „Ștefan cel Mare”, Fondul Hanns Seidel (München, Bavaria), Chișinău, 2005, p. 400. (Citat din A.I. Dolgova. Zdorovie nații. Moscova, 1996.)

9. O. Rotari. Criminologie (ed. revăzută și adăugită). Chișinău: ULIM, 2011, 890 p., p. 671.

10. Legea nr. 286/2009 privind noul Cod penal. În: Monitorul Oficial nr. 510 din 24 iulie 2009, în vigoare de la 1 februarie 2014, respectiv art. 210 din Codul penal în vigoare în România.

11. Valeriu Cușnir. Traficul de ființe umane: termeni și definiții de uz. În: „Prevenirea și combaterea crimelor transnaționale: probleme teoretice și practice”. Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, Academia „Ștefan cel Mare”, Fondul Hanns Seidel (München, Bavaria). Chișinău, 2005, 400 p., p. 17.

12. Florea Pasca. Fenomenul infracțional de trafic de ființe umane. București: Ed. Pro Universitaria, 2010, p. 261.

Recenzent:
Dan VOINEA,
doctor, conferențiar universitar

MEDIEREA ÎN FAZA URMĂRIII PENALE ȘI ÎN FAZA JUDECĂȚII ÎN MATERIE PENALĂ

Vasilica-Leontina TUDOR,
mediator, doctorandă

SUMMARY

The Law of Mediation offer a particular attention to promoting the understanding, the communication and the resolving issues of conflict which can be resolved by the parties both the in the prosecution stage and in the during trial, focusing on resolving the conflicts criminal and civil. In this regard, were created the legal instruments, like mediation, which can be considered a kind of the preventive diplomacy's mechanism and solutive, allows direct operational involvement of the mediator in a conflict existing between the two parties to the dispute, but only at certain times of the criminal proceedings and criminal investigations.

Keywords: law, mediation, conflict, litigation, criminal case, civil case, arbitration, resolution, criminal Code, Code of criminal procedure

REZUMAT

Legea cu privire la mediere acordă o atenție particulară promovării înțelegerii, comunicării și rezolvării aspectelor conflictelor care pot fi rezolvate de către părți atât în faza urmăririi penale, cât și în faza judecătii, axându-se pe soluționarea conflictelor de natură penală și civilă. În acest sens, au fost create instrumente legale, ca medierea, care poate fi considerată un gen al mecanismelor de diplomatie preventivă și solutivă, permite implicarea directă și operativă a mediatorului în situația de conflict existentă între cele două părți aflate în litigiu, dar numai în anumite momente ale procesului penal și ale cercetării penale.

Cuvinte-cheie: lege, mediere, conflict, litigiu, cauză penală, cauză civilă, arbitraj, soluționare, Cod penal, Cod de procedură penală

Introducere. Medierea oferă persoanelor litigante, aflate în conflict sau într-o dispută de natură penală, alternativa soluționării acestora, chiar și atunci când s-a declanșat urmărirea penală sau procesul penal, indiferent de faza acestuia, ca o nouă alternativă de soluționare a unor litigii, cauze penale minore etc.

După cum am subliniat și cu alte prilejuri [1, p. 2280], procedura de mediere reprezintă un procedeu democratic, poziționat în dimensiunea extrajudiciară, fiind o procedură participativă în cadrul căreia părțile aflate în conflict își pot rezolva – într-un timp, evident, mai scurt – situația conflictuală prin participarea la ședințele de mediere, realizându-se o poziționare a părților în calitate de părți direct implicate în situația de conflict, fiecare persoană participantă având posibilitatea să-și expună propriile probleme în cadrul etapelor de dezbateri și să le înțeleagă și pe cele ale părții adverse, pentru a putea alege soluțiile pe care fiecare parte înțelege să le accepte și să stingă conflictul.

Ca atare, medierea extrajudiciară reprezintă acțiunea care se desfășoară în afara procedurii juridice, între părțile aflate în conflict. Medierea judiciară are loc atunci când există deja un proces judiciar cu privire la conflict, ea având loc „concomitent cu desfășurarea unui proces, judiciar sau arbitral, cu privire la același conflict” [2].

Ne-am propus a găsi căile optime, de natură judiciară sau extrajudiciară, de soluționare a unor litigii, cauze etc. cu un pericol social redus, subiect puțin studiat de doctrina juridică a României și a Republicii Moldova, dar și a altor state cu expertiză în domeniu.

Scopul articolului a fost analiza dispozițiilor legale ce reglementează medierea, în vederea determinării rolului important al medierii și a limitelor ce trebuie respectate la aplicarea acesteia într-un stat de drept. Totodată, acest studiu își propune înțelegerea beneficiilor medierii în cadrul unui proces structurat conform cu cerințele timpului și necesitățile sociologice și juridice. O atenție deosebită este acordată medierii

pe latura penală, ceea ce implică atât aspecte de ordin penal, cât și aspecte de ordin civil, fapte ce necesită a fi luate în considerație atunci când există posibilitatea aplicării procedurii medierii. În principal, am făcut o succintă analiză a dispozițiilor legale de aplicare a medierii și a structurii sale, configurate de Codul penal și Codul de procedură penală. Am evidențiat și cele mai elocvente prevederi legale care prezintă importanță pentru aplicarea medierii în prezent, în condițiile noilor coduri. În final, am analizat cadrul legal procesual-penal privind medierea în Republica Moldova.

Cercetările efectuate sînt dedicate în întregime realizării medierii în cadrul laturii penale. Misiunile pacificatoare ale medierii au fost create drept mecanisme care să permită implicarea directă și operativă a mediatorului între părțile implicate în conflict. Acestea au ca scop să contribuie, pe cât este posibil, la înlăturarea cauzelor care pot produce crizele sau conflictele continuate, indiferent de natura mobilului ce a declanșat realizarea

lor (politice, etnice, religioase, sociale etc.).

Soluționarea pe cale pașnică a conflictelor în lume prezintă o continuă aspirație a civilizației umane, dar și o activitate specifică desfășurată de către mediatori în vederea asigurării și menținerii bunei înțelegeri între părțile aflate în conflict. Atunci când există un conflict, medierea acționează prin mijloacele specifice dreptului civil și/sau penal. Însă, indiferent de gradul de implicare a societății și a instituțiilor juridice, atât timp cât părțile aflate în conflict se vor eschiva de la stabilizarea situației de criză, iar confruntarea continuă, fără a tinde spre soluționarea disputei prin măsuri eficiente și concrete de rezolvare a conflictului prin căi juridice și de alternativă, va fi imposibilă reglementarea definitivă a conflictului iscat într-un timp relativ scurt și care să dea satisfacție părții vătămate în măsura în care poate echivala cu o corectă înțelegere din partea ambelor părți a dimensiunii cauzelor și efectelor infracțiunii. Doar atunci când societatea va înțelege aspectele pozitive ale folosirii mecanismelor medierii și vor dori să conștientizeze faptul că numai conviețuirea în condiții amiabile și stabile este soluția optimă, va fi o reală instaurare a înțelegerii dintre părți, prin utilizarea acordurilor de mediere.

Materiale utilizate și metode aplicate. Principalele metode aplicate sînt analiza, sinteza, comparația, investigația științifică etc. Studiul științific a fost elaborat utilizînd metoda cercetării prin investigație științifică asupra unor materiale privind deciziile ale Curții Constituționale a României referitoare la unele dosare care au cuprins și medierea, analiza actelor normative naționale și internaționale ce reglementează medierea, precum și metoda comparativă.

Pentru realizarea scopului propus, a fost selectat materialul doctrinar teoretic și normativ privind

medierea prin prisma Codului penal și a Codului de procedură penală, analizînd exemple de practică concretă dezvoltată de mediatori în cadrul proceselor aflate pe rol. Aceste elemente fundamentale reies, în principal, din însăși metoda analitică a comparației, folosită atât de precursorii dreptului comparat, cît și de juriștii fiecărui sistem juridic ca modalitate de identificare a asemănarilor și deosebiriilor existente între caracterele aplicării Legii cu privire la mediere.

Rezultate obținute și discuții. Rezultatele obținute în faza de cercetare, de urmărire penală etc. au justificat, într-o mare măsură, necesitatea efectuării unei analize obiective și concrete asupra modalităților de organizare și desfășurare a medierii în cadrul conflictului de natură penală. Potrivit opiniilor unor autori, „apărarea valorilor sociale nu se realizează doar prin mijloace juridice, ci și prin mijloace extrajuridice (...), respectiv prin intermediul normelor juridice extrapenale (...)” [4].

Potrivit aceluiași autori, „legea penală incriminează, iar legea procesual penală constată la timp și trage la răspundere numai pentru acele fapte și, respectiv, acele persoane, considerate că aduc atingere sau pun în pericol valorile sociale ale grupului social, fie ele cu o valoare socială mai mare (...), sau valori de mai mică importanță socială (...)” [4].

Pentru delimitarea naturii legilor, se cere a-l cita pe Platon, care aduce unele explicații cu privire la legi: „Printre legi sînt unele făcute pentru oamenii buni și n-au alt scop decît să-i învețe arta de a trăi în unire și pace cu concetățenii lor; altele sînt menite pentru oamenii răi, pe care o educație bună n-a reușit să-i îndrepte, înzestrați cu o fire bătoasă și neînmuiați prin niciun mijloc, spre a-i împiedica să se dedea la toată răutatea. Legile următoare sînt pentru aceștia din urmă; ei sînt oarecum autorii lor,

căci numai silit de faptele lor le legiferează legiuitorul și urează să nu fie nevoie a se sluji vreodată de ele” [5, p. 289-290].

H. Grotius, încercînd să dea o definiție dreptului în general, a notat că „prin *drept* înțeleg acele drept desemnate astfel în mod strict și care înseamnă facultatea de a acționa numai în folosul societății” [3].

După cum sublinia Platon, cu privire la mediere există o dihotomie între aplicarea justiției intrajudiciare sau a celei extrajudiciare: „totuși dacă vreunul dintre noi, în căutarea după adevăr și perfecție, găsește ceva de criticat în legile noastre, să nu ne simțim jigniți, ci să primim critica cu blîndețe” [5, p. 51].

Concepută ca un instrument relativ nou de rezolvare a conflictelor, medierea a fost promovată la inițiativa europeană, fiind deosebit de benefică în cadrul procedurilor penale. Se știe că, în cadrul procedurilor penale, diferitele și multiplele spețe trebuiesc rezolvate într-un ritm alert, dorindu-se ca perioada de rezolvare a dosarelor să fie într-un timp foarte scurt, conform cerințelor de accelerare a rezolvării dosarelor. Însă, spre deosebire de latura civilă, latura penală trebuie cercetată cu foarte mare atenție, amănunțele trebuie să fie analizate, procedurile trebuie urmate întocmai, spre a soluționa în mod calitativ dosarele penale, nu doar în număr cantitativ. Graba de a rezolva dosarele și de a da soluții poate fi uneori în detrimentul adevărului, fiind aplicate decizii sau sentințe eronate (a se vedea sentința penală nr. 17 din 18.05.1993 privindu-l pe Ilie Marcel Țundrea, condamnat la 25 de ani închisoare pentru un viol și crimă, cînd după executarea a 22 de ani de detenție s-a stabilit că nu el era cel vinovat).

Or, celeritatea cerută în rezolvarea dosarelor se realizează în detrimentul calității actului de cercetare penală, presiunea exercitată asupra personalului din cadrul urmăririi

penale, și chiar al realizării actului de judecată, cel mai adesea nu admite o bună și dreaptă înțelegere a unor cazuri; magistrații, procurorul și judecătorul au nevoie de un timp rezonabil pentru a putea găsi și aplica cele mai bune soluții.

Degrevarea instanțelor de judecată de anumite infracțiuni cu un grad redus de pericolozitate și de un grad relativ ridicat de pericolozitate poate da instanțelor acel spațiu de analiză în care să poată rezolva dosarele fără a face erori de analiză și de interpretare. Medierea este exact mâna de ajutor întinsă justiției de către legiuitor, pentru degrevarea sălilor de judecată de cazurile care pot avea ca rezultat rezolvarea pe cale amiabilă a conflictului.

Medierea este o necesitate și în cazul în care există cauze civile ce se judecă în penal, tocmai pentru a lăsa latura penală să își continue pe îndelete cercetarea sau judecarea. Rezolvarea cauzei civile ajută ca partea vătămată să poată stabili cu inculpatul mărimea despăgubirilor care pot să acopere pagubele materiale, morale, traumele fizice sau psihice suferite de victimă.

Aristotel punctează faptul că „pretutindeni, cel mai de încredere este arbitrul, iar arbitrul reprezintă o medietate” [6, p. 247].

În latura penală a procesului, dispozițiile privind medierea se aplică numai în cauzele privind infracțiuni pentru care, potrivit legii, retragerea plîngerii prealabile sau împăcarea părților înlătură răspunderea penală, iar participarea este benevolă, părțile și subiecții procesuali nu pot fi constrinși să accepte procedura medierii [7, art. 67].

În situația în care procedura de mediere se desfășoară înaintea începerii procesului penal și aceasta se încheie prin soluționarea conflictului și încheierea unei înțelegeri, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a), prin derogare de la dispozițiile art. 157 alin. (3) din Codul penal, fapta nu va atrage răspunderea penală

pentru făptuitorul cu privire la care conflictul s-a încheiat prin mediere, iar termenul prevăzut de lege pentru introducerea plîngerii prealabile se suspendă pe durata desfășurării medierii, astfel încît, dacă părțile aflate în conflict nu au încheiat o înțelegere, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a), persoana vătămată poate introduce plîngerea prealabilă în același termen, care își va relua cursul de la data întocmirii procesului-verbal de închidere a procedurii de mediere, socotindu-se și timpul scurs înainte de suspendare [7, art. 69].

În situația în care medierea cu privire la latura penală a cauzei se desfășoară după începerea procesului penal, urmărirea penală sau, după caz, judecata se poate suspenda, în temeiul prezentării de către părți a contractului de mediere, iar suspendarea durează pînă cînd procedura medierii se încheie prin încheierea unei înțelegeri între părți în urma soluționării conflictului, prin constatarea de către mediator a eșuării medierii, prin depunerea contractului de mediere de către una dintre părți, nedepășindu-se durata de 3 luni de la data la care a fost dispusă. Procesul penal se reia din oficiu, imediat după primirea procesului-verbal prin care se constată că nu s-a încheiat o înțelegere între părți în urma soluționării conflictului. Pentru soluționarea acțiunii penale ori a acțiunii civile în baza acordului încheiat ca rezultat al medierii, mediatorul este obligat să transmită organului judiciar acordul de mediere și procesul-verbal de încheiere a medierii în original și în format electronic, dacă părțile au ajuns la o înțelegere, sau doar procesul-verbal de încheiere a medierii în situațiile în care mediatorul constată eșuarea medierii sau dacă una dintre părți a depus contractul de mediere.

Mediatorul, potrivit art. 37 din Legea nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, nu poate fi audiat ca martor în legătură cu faptele sau

cu actele de care a luat cunoștință în cadrul procedurii de mediere. Teza a doua a alin. (1) din art. 37 face precizarea că în cauzele penale mediatorul poate fi audiat ca martor numai în cazul în care are dezlegarea prealabilă, expresă și scrisă a părților și, dacă este cazul, a celorlalte persoane interesate.

În reglementarea Legii nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator, prin art. 49 se stabilește că termenul de prescripție a dreptului la acțiune pentru dreptul litigios supus medierii se suspendă începînd cu data semnării contractului de mediere, pînă la închiderea procedurii de mediere, chiar dacă se ajunge sau nu la un consens.

Un aspect demn de reținut este faptul că în art. 60² alin. (2) se face precizarea că acceptarea participării sau participarea la ședința de informare **nu constituie o recunoaștere a dreptului ce ar face obiectul litigiului și nu întrerupe cursul prescripției.**

Medierea este o condiție de oprire a exercitării acțiunii penale, conform Codului de procedură penală român, care, în art. 16 alin. (1) lit. a-j, precizează următoarele: „(1) Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar cînd a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă: **g) a fost retrasă plîngerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii**” [8, art. 16 alin. (1) lit. g)].

Cu privire la taxa de timbru judiciar, în art. 20 alin. (8) CPP al României se prevede că: „Acțiunea civilă care are ca obiect tragerea la răspundere civilă a inculpatului și părții responsabile civilmente, exercitată la instanța penală sau la instanța civilă, este scutită de taxă de timbru”, ceea ce face ca procedura penală să fie mai agreată de o mare parte a persoanelor care do-

resc să își rezolve prin procedura penală, situații care au atît o latură penală, cît și pretenții civile [8, art. 20 alin. (8)].

Există o opțiune pe care legiuitorul a stabilit-o cu privire la pretențiile civile din cadrul procesului penal, în care inculpatul poate recunoaște, în tot sau în parte, pretențiile părții civile în cadrul unui acord de mediere, instanța obligînd inculpatul la despăgubiri în măsura recunoașterii, iar pentru restul pretențiilor civile care nu au fost recunoscute de inculpat, se vor administra probe necesare pentru acuzare, respectiv pentru apărare [8, art. 23 alin. (1)-(3)].

În ceea ce privește medierea pe latura penală a cauzei, Codul de procedură penală român prevede, în art. 16 alin. (1) lit. g), faptul că acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar cînd a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată, dacă a fost retrasă plîngerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii.

Legiuitorul român a avut în vedere și exercitarea acțiunii civile în cadrul procesului penal, prin art. 19, astfel că obiectul acțiunii civile exercitate în cadrul procesului penal îl constituie tragerea la răspundere civilă delictuală a persoanelor responsabile potrivit legii civile pentru prejudiciul produs prin comiterea faptei care face obiectul acțiunii penale și se soluționează în cadrul procesului penal, dacă prin aceasta nu se depășește durata rezonabilă a procesului. În acest sens, acțiunea civilă se exercită de persoana vătămată sau de succesorii acesteia, care se constituie parte civilă împotriva inculpatului și, după caz, a părții responsabile civilmente, iar repararea prejudiciului material și moral se face potrivit dispozițiilor legii civile.

În cursul procesului penal cu privire la pretențiile civile, conform

art. 23 alin. (1) din CPP român, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii.

În caz de încetare a procesului penal, cheltuielile judiciare avansate de stat sînt suportate, după cum se precizează în art. 275 alin. (1) pct. 2 lit. c, de către partea prevăzută în acordul de mediere, în cazul în care a intervenit medierea penală.

Tot în sensul înțelegerii părților cu privire la cheltuieli, în CPP român, prin art. 276 alin. (3), se face precizarea că în caz de renunțare la pretențiile civile, precum și în caz de tranzacție, mediere ori recunoaștere a pretențiilor civile, instanța dispune asupra cheltuielilor conform înțelegerii părților.

Un aspect al medierii penale este faptul că, în perioada urmăririi penale, suspendarea urmăririi penale se realizează astfel cum se stipulează art. 312 alin. (3) CPP: „Suspendarea urmăririi penale se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii”.

Art. 367 alin. (3) arată că suspendarea judecării se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

Totuși, în art. 313 alin. (1)-(4) CPP român se prevăd următoarele proceduri: ordonanța de suspendare a urmăririi penale se comunică părților și subiecților procesuali principali, care trebuie să cunoască orice aspect al procedurilor penale în ceea ce îl privesc; după suspendarea urmăririi penale, procurorul restituie dosarul cauzei organului de cercetare penală ori poate dispune preluarea sa, continuîndu-se îndeplinirea tuturor acțiunilor de cercetare necesare și îndeplinirea actelor de cercetare. Cu toate acestea, în timpul cît urmărirea este suspendată, organele de urmărire penală continuă să efectueze toate actele a căror îndeplinire nu este împiedicată de situația suspectului sau inculpatului, cu respectarea dreptului la apărare al părților sau

subiecților procesuali. La reluarea urmăririi penale, actele efectuate în timpul suspendării pot fi refăcute, dacă este posibil, la cererea suspectului sau inculpatului. Obligația organului de urmărire penală este să verifice periodic, dar nu mai tîrziu de 3 luni de la data dispunerii suspendării, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea urmăririi penale.

Pînă la emiterea deciziei Curții Constituționale a României, privind din perspectiva clasării și a renunțării la acțiunea penală, art. 318 alin. (1)-(7) din Codul de procedură penală român preciza următoarele:

„(1) - În cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau pedeapsa închisorii de cel mult 7 ani, procurorul poate renunța la urmărirea penală cînd, în raport cu conținutul faptei, cu modul și mijloacele de săvîrșire, cu scopul urmărit și cu împrejurările concrete de săvîrșire, cu urmările produse sau care s-ar fi putut produce prin săvîrșirea infracțiunii, constată că nu există un interes public în urmărirea acesteia.

(2) - Cînd autorul faptei este cunoscut, la aprecierea interesului public sînt avute în vedere și persoana suspectului sau a inculpatului, conduita avută anterior săvîrșirii infracțiunii și eforturile depuse pentru înlăturarea sau diminuarea consecințelor infracțiunii.

(3) - Procurorul poate dispune, după consultarea suspectului sau a inculpatului, ca acesta să îndeplinească una sau mai multe dintre următoarele obligații:

a. să înlătore consecințele faptei penale sau să repare paguba produsă ori să convină cu partea civilă o modalitate de reparare a acesteia;

b. să ceară public scuze persoanei vătămate;

c. să presteze o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă cuprinsă între 30 și 60 de zile, în afară de cazul în care, din cauza stării de sănătate, persoana nu poate presta această muncă;

d. să frecventeze un program de consiliere.

(4) - În cazul în care procurorul dispune ca suspectul sau inculpatul să îndeplinească obligațiile prevăzute la alin. (3), stabilește prin ordonanță termenul pînă la care acestea urmează a fi îndeplinite, care nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței.

(5) - Ordonanța de renunțare la urmărirea cuprinde, după caz, mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), precum și dispoziții privind măsurile dispuse conform alin. (3) din prezentul articol și art. 315 alin. (2)-(4), termenul pînă la care trebuie îndeplinite obligațiile prevăzute la alin. (3) din prezentul articol și sancțiunea nedepunerii dovezilor la procuror, precum și cheltuielile judiciare.

(6) - În cazul neîndeplinirii cu rea-credință a obligațiilor în termenul prevăzut la alin. (4), procurorul revocă ordonanța. Sarcina de a face dovada îndeplinirii obligațiilor sau prezentarea motivelor de neîndeplinire a acestora revine suspectului ori inculpatului. O nouă renunțare la urmărirea penală în aceeași cauză nu mai este posibilă.

(7) - Ordonanța prin care s-a dispus renunțarea la urmărirea penală se comunică în copie persoanei care a făcut sesizarea, suspectului, inculpatului sau, după caz, altor persoane interesate”.

Ca atare, toate acestea rezultînd din recomandarea legiuitorului, înseamnă că suspendarea funcționează atît în perioada urmării penale, cît și pe timpul judecării, în condițiile încheierii unui acord de mediere, însă procesul penal se reia din oficiu de îndată ce inculpatul poate participa la judecată sau la încheierea procedurii de mediere, potrivit legii, așa cum precizează articolul 367 alin. (6) CPP, instanța de judecată avînd obligația să verifice periodic, dar

nu mai tîrziu de 3 luni, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecării.

Art. 318 din CPP român precizează faptul că una dintre măsurile pe care le poate dispune procurorul, după consultarea suspectului sau a inculpatului, este aceea ca suspectul sau inculpatul să îndeplinească obligațiile prevăzute la alin. (3), stabilind prin ordonanță termenul pînă la care acestea urma a fi îndeplinite, care nu poate fi mai mare de 6 luni sau de 9 luni pentru obligații asumate prin acord de mediere încheiat cu partea civilă și care curge de la comunicarea ordonanței. Decizia Curții Constituționale Române nr. 23 din 20 ianuarie 2016, publicată în Monitorul Oficial Român nr. 240 din 31.03.2016, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 318 din Codul de procedură penală, constată că dispozițiile art. 318 din Codul de procedură penală sînt neconstituționale [9].

În acest context, procedura reluării urmării penale are loc în conformitate cu art. 334, astfel:

(1) - Urmărirea penală este reluată atunci cînd judecătorul de cameră preliminară a dispus restituirea cauzei la parchet în temeiul art. 346 alin. (3) lit. b);

(2) - În cazul în care hotărîrea se întemeiază pe dispozițiile art. 346 alin. (3) lit. a), reluarea se dispune de către conducătorul parchetului ori procurorul ierarhic superior prevăzut de lege, numai atunci cînd constată că pentru remedierea neregularității este necesară efectuarea unor acte de urmărire penală. Prin ordonanța de reluare a urmării penale se vor menționa și actele ce urmează a fi efectuate.

(3) - În cazurile de restituire prevăzute la alin. (1) și (2), procurorul efectuează urmărirea penală ori, după caz, trimite cauza la organul de cercetare, dispunînd prin ordonanță actele de urmărire penală ce urmează a fi efectuate.

În cadrul procedurii de judeca-

tă, art. 367 alin. (2)-(7) și (9) CPP precizează că:

„(2) - Dacă sînt mai mulți inculpați, iar temeiul suspendării privește numai pe unul dintre ei și disjungerea nu este posibilă, se dispune suspendarea întregii cauze.

(3) - Suspendarea judecării se dispune și pe perioada desfășurării procedurii de mediere, potrivit legii.

(4) - Încheierea dată în primă instanță prin care s-a dispus suspendarea cauzei poate fi atacată separat cu contestație la instanța ierarhic superioară în termen de 24 de ore de la pronunțare, pentru procuror, părțile și persoana vătămată prezente, și de la comunicare, pentru părțile sau persoana vătămată care lipsesc.

Contestația se depune la instanța care a pronunțat încheierea atacată și se înaintează, împreună cu dosarul cauzei, instanței ierarhic superioare, în termen de 48 de ore de la înregistrare.

(5) - Contestația nu suspendă executarea și se judecă în termen de 3 zile de la primirea dosarului.

(6) - Procesul penal se reia din oficiu de îndată ce inculpatul poate participa la judecată sau la încheierea procedurii de mediere, potrivit legii.

(7) - Instanța de judecată este obligată să verifice periodic, dar nu mai tîrziu de 3 luni, dacă mai subzistă cauza care a determinat suspendarea judecării.

(9) - Ridicarea unei excepții de neconstituționalitate nu suspendă judecarea cauzei” [8, art. 367].

În cazul în care în cursul procesului penal, cu privire la pretențiile civile, inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente pot încheia o tranzacție sau un acord de mediere, potrivit legii, procurorul înaintează instanței acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de tranzacție sau de acordul de mediere [8, art. 483 alin. (3)].

Prin art. 486 alin. (1) din Codul de procedură penală, legislatorul

român dispune că în situația în care există un acord de recunoaștere a vinovăției, admisă de instanță, iar părțile aflate în conflict vor încheia un acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța va lua act de acest acord de mediere. Dar în situația în care părțile aflate în conflict nu au încheiat un acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă, hotărîrea de admitere a acordului de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile, lăsînd nerezolvată acțiunea civilă în secțiunea penală, urmînd ca aceasta să își continue cursul într-un proces civil care să rezolve mărirea prejudiciului care a avut loc prin săvîrșirea faptei. Astfel, textul articolului 486 CPP face precizarea următoare, pe care o considerăm foarte importantă:

„(1) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

(2) În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărîrea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile” [8, art. 486 alin. (1) și (2)].

Instanța se pronunță prin aceeași hotărîre atît asupra acțiunii penale, cît și asupra acțiunii civile, potrivit art. 25 alin. (1), iar în alin. (5) se precizează că în caz de achitare a inculpatului sau de încetare a procesului penal, în baza art. 16 alin. (1) lit. g): Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar cînd a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă: g. a fost retrasă plîngerea prealabilă, în cazul in-

fracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii) precum și în cazul prevăzut de art. 486 alin. (2) (art. 486 alin. (2). În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărîrea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile) cu privire la încheierea unui acord de mediere, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă.

În concordanță cu procedurile speciale prin Titlul 4 din CPP, cu privire la acordul de recunoaștere a vinovăției, art. 483 alin. (1)-(3) prevede următoarele proceduri:

„(1) - După încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală.

(2) - În situația în care se încheie acordul numai cu privire la unele dintre fapte sau numai cu privire la unii dintre inculpați, iar pentru celelalte fapte sau inculpați se dispune trimiterea în judecată, sesizarea instanței se face separat. Procurorul înaintează instanței numai actele de urmărire penală care se referă la faptele și persoanele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției.

(3) - În cazul în care sînt incidente dispozițiile art. 23 alin. (1), procurorul înaintează instanței acordul de recunoaștere a vinovăției însoțit de tranzacție sau de **acordul de mediere**” [8, art. 483].

Art. 486 alin. (1) și (2) din CPP acordă o atenție aparte procedurii de recunoaștere a vinovăției:

„(1) - În cazul în care instanța

admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți s-a încheiat tranzacție sau **acord de mediere** cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință.

(2) - În cazul în care instanța admite acordul de recunoaștere a vinovăției și între părți nu s-a încheiat tranzacție sau **acord de mediere** cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărîrea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile”.

În Codul de procedură penală al Republicii Moldova, medierea este cuprinsă în cadrul articolului 344¹ cu privire la soluționarea cauzei în procedura medierii ori împăcării părților. În funcție de gravitatea faptei, în cazul învinuirii persoanei în săvîrșirea unei infracțiuni ușoare ori mai puțin grave, iar în cazul minorilor – și a unei infracțiuni grave prevăzute la cap. II-VI din Codul penal al Republicii Moldova, precum și în cazurile prevăzute la art. 276 alin. (1) din Codul de procedură penală al Republicii Moldova, instanța de judecată, pînă la punerea pe rol a cauzei, în termen de cel mult 3 zile de la data repartizării cauzei, la solicitarea părților, „adoptă o încheiere dată de către instanța de judecată, prin care dispune efectuarea **procedurii medierii** ori a împăcării părților, va cuprinde date de către cine a fost adoptată, date despre persoana învinuită și esența învinuirii, indicația de a întreprinde măsuri de soluționare a cauzei în procedura medierii ori împăcării părților, numele mediatorului care va efectua procedura de mediere, stabilind un nou termen rezonabil pentru mediere. Încheierea instanței de judecată prin care se dispune efectuarea procedurii medierii se transmite mediatorului, persoanei învinuite, părții vătămate, procurorului și apărătorului, iar mediatorul acționează imediat la realizarea și

efectuarea procedurii de mediere, iar dacă părțile s-au conciliat, întocmește un contract de mediere, care este semnat de către părți și care este prezentat instanței de judecată în procedura căreia se află cauza penală. În cazul în care concilierea părților nu a avut loc, mediatorul întocmește un aviz motivat, pe care îl prezintă instanței de judecată” [10].

Legea organică nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova, publicată în Monitorul Oficial nr. 224-233, art. 445 și intrată în vigoare la data de 21.08.2015, cuprinde în secțiunea a 2-a precizări cu privire la medierea în cauzele penale și contravenționale, prin articolele 35-38.

Astfel, legea arată că procesul de mediere în cauzele penale și contravenționale este reglementat de legea organică a medierii, de Codul penal, de Codul de procedură penală și de Codul contravențional, părți la medierea în cauzele penale și contravenționale fiind victima și făptuitorul. Este foarte importantă precizarea că procesul de mediere nu substituie procesul penal sau cel contravențional, iar faptul că părțile participă la mediere nu poate servi ca dovadă a recunoașterii vinovăției.

În vederea realizării în bune condiții a procedurii medierii, organul de urmărire penală sau instanța de judecată trebuie să informeze mediatorul, înainte de începerea procesului de mediere, despre elementele semnificative ale cazului conform normelor Codului de procedură penală și Codului contravențional, ceea ce face ca mediatorul să răspundă, în condițiile legii, pentru divulgarea informației puse la dispoziția lui în etapa de urmărire penală sau de judecare a cauzei penale ori de judecare a cauzei contravenționale.

Tranzacția în cauzele penale și contravenționale se întocmește în condițiile Codului de procedură

penală sau ale Codului contravențional și se anexează la procesul-verbal întocmit de mediator, nesemnarea tranzacției în cauzele penale sau contravenționale nu poate prejudicia situația părților.

La încetarea procesului de mediere, mediatorul trebuie să prezinte organului de urmărire penală sau instanței de judecată procesul-verbal în care a fost consemnat temeiul încetării procesului de mediere.

În Republica Moldova, medierea este garantată de stat, astfel încât, în cadrul procesului de mediere, o parte sau ambele părți au dreptul de a beneficia de serviciile garantate de stat ale unui mediator în modul prevăzut de lege.

Motivarea părților pentru recurgerea la soluționarea litigiului prin mediere este încurajată de susținerea medierii de către stat, astfel încât părțile care recurg la mediere sînt scutite de achitarea taxei de stat pentru confirmarea sau îndeplinirea cu formulă executorie a tranzacției. În situația în care, pînă la depunerea cererii de chemare în judecată, părțile au participat la procesul de mediere, dar procesul de mediere a încetat fără încheierea tranzacției, atunci, la depunerea cererii de chemare în judecată, taxa de stat se reduce cu 25%. O altă facilitate este faptul că părțile ce recurg la mediere după depunerea cererii de chemare în judecată beneficiază de următoarele facilități: eșalonarea achitării taxei de stat; în cazul finalizării procesului de mediere prin tranzacția asupra tuturor pretențiilor, taxa de stat se restituie în proporție de: 100% – pentru împăcarea în instanța de fond; 75% – pentru împăcarea în instanța de apel; 50% – pentru împăcarea în instanța de recurs;

O altă facilitate oferită de stat este aceea că, în cazul finalizării procesului de mediere cu împăcarea parțială a părților asupra pretențiilor patrimoniale, taxa de stat se reduce și se restituie proporțional valorii pretenției soluționate prin

împăcare, iar cererea privind confirmarea tranzacției se examinează în regim de urgență, în cel mult 15 zile lucrătoare de la data depunerii acesteia. Părțile beneficiază de facilitățile prevăzute în dispozițiile legale, respectiv, în modul stabilit de Legea taxei de stat nr. 1216-XII din 3 decembrie 1992 și Codul de procedură civilă [11].

Legea nr. 297 din 24.02.1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție stabilește bazele juridice ale acordării asistenței garantate de stat și ale susținerii persoanelor eliberate din locurile de detenție în adaptarea lor socială, face precizarea că: „protecția socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție în procesul plasării în cîmpul muncii, (1) în scopul asigurării, în conformitate cu legislația, a protecției sociale persoanelor eliberate din locurile de detenție care întîmpină dificultăți la plasarea în cîmpul muncii, Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă contribuie la: a) asigurarea lor cu informație veridică despre locurile de muncă (posturile) vacante și alegerea unui loc de muncă corespunzător; b) înregistrarea lor la agenția pentru ocuparea forței de muncă; c) asigurarea posibilităților de pregătire profesională, de reciclare și de perfecționare profesională în conformitate cu cerințele pieței forței de muncă; d) antrenarea lor la lucrările publice remunerate; e) asigurarea protecției sociale în caz de șomaj. (2) Persoanele specificate la alin. (1) au dreptul să obțină, în mod gratuit, de la agențiile pentru ocuparea forței de muncă informații, consultații și mediere [12, art. 11].

Concluzii. După cum subliniază și alți autori [13, p. 2331], necesitatea apariției medierii, acceptată ca o modalitate de alternativă de rezolvare a litigiilor, indiferent de natura acestora, a fost și este o modalitate facilă și legală pentru

degrevarea instanțelor de judecată, pentru buna desfășurare cu celeritate a proceselor judiciare.

Medierea se poate realiza în orice domeniu, fiind una dintre procedurile care poate conduce la soluționarea în mod amiabil și facil a conflictelor. Totodată, poate fi folosită în mod alternativ la procedura de judecată în cazul în care infracțiunea prezintă un grad scăzut de pericol social. De asemenea, poate rezolva pretențiile civile ale părții vătămate, procesul penal pufind continua dacă fapta este de o gravitate ridicată, pentru care infractorul trebuie să fie tras la răspundere penală.

Procedura medierii se poate aplica atât în faza de urmărire penală, cât și în faza de judecată. Medierea desfășurată în cadrul legitim al urmăririi penale sau al judecării penale nu întârzie cu mult desfășurarea procedurilor penale, deoarece se poate întinde pe o perioadă de cel mult trei luni de zile, fapt care nu împiedică organele de cercetare penală să realizeze acțiunile care sînt necesare în cazul respectiv.

Medierea trebuie înțeleasă și acceptată și de către organele judiciare, pentru că nu favorizează infractorul care a comis o infracțiune cu un grad ridicat de gravitate, ci rezolvă situațiile care se cer rezolvate între părțile aflate în conflict, în măsura în care ele doresc să parcurgă procedura medierii.

De *lege ferenda*, propunem ca medierea în România să treacă în subordinea Ministerului Justiției, iar medierea în domeniul penal să fie trecută în subordinea Ministerului Public, Consiliul de Mediere urmînd să-și desfășoare activitatea sub tutela celor două ministere. În acest mod, nimeni nu va mai putea avea obiecții cu privire la eficiența și seriozitatea medierii.

Un aspect demn de remarcat este faptul că, în Republica Moldova, medierea este garantată de stat, ceea ce arată că Republica Moldova a înțeles că aplicarea me-

canismului medierii este benefică atât pentru cetățeni, cât și pentru corpul juridic în perioada modernă, fiind angajată în mod ferm în obținerea unor rezultate de o valoare ridicată ale întregii proceduri civile sau penale, realizîndu-se justiția în același timp cu respectarea tuturor drepturilor omului.

Referințe bibliografice

1. Tudor Vasilica-Leontina, Alecu Gheorghe. Unele considerații privind medierea în materie penală și rolul său în soluționarea conflictelor. În: Revista Română de Criminalistică, nr. 3(105), 2016, vol. XVII, p. 2280-2287, Categoria B+ (Cod 687 CNCSIS), revistă indexată în Bazele de Date Internaționale recunoscute de Panelul 4 – Științe Juridice.
2. Flavius George Păncescu. Legea medierii: comentarii și explicații. Ed. a 3-a, revăzută. București: Editura C.H. Beck, 2014, p. 197-198.
3. Hugo Grotius. Despre dreptul războiului și al păcii. București: Editura Științifică, Imprimeria Poligrafică „13 Decembrie 1918, 1968, p. 606.
4. Gheorghe Alecu, Coralia Alecu. Interdependența causală dintre politica penală și legea penală. Considerații teoretice și juridice despre ordinea constituțională și ordinea de drept. În: „Legea și viața”. Publicație științifico-practică, ISSN 1810-309X, ianuarie 2010, p. 22.
5. Platon. Legile. București: Editura Universul Enciclopedic Gold, 2010.
6. Aristotel. Politica. București: Editura IRI, 2001.
7. Legea nr. 192 din 16 mai 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator.
8. Codul de Procedură penală al României.
9. https://www.ccr.ro/files/products/Decizie_23_2016.pdf.
10. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, art. 3441 alin. (1)-(4). Publicat la 07.06.2003 în Monitorul Oficial nr. 104-110; art. 447. Data intrării în vigoare: 12.06.2003, vezi și: <http://lex.justice.md/index.ph>

p?action=view&view=doc&lang=1&id=326970.

11. Legea organică nr. 137 din 03.07.2015 cu privire la mediere, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial nr. 224-233, art. 445, intrată în vigoare la data de 21.08.2015.

12. Legea nr. 297 din 24.02.1999 cu privire la adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție. În: Monitorul Oficial nr. 39-41 din 22.04.1999, art. 171, astfel cum a fost modificată prin LP nr. 285 din 22.11.2013, MO nr. 304-310 din 27.12.2013, art. 826; LP nr. 145 din 02.07.10, MO nr. 131-134 din 30.07.2010, art. 457; LP nr. 129-XVI din 23.06.2005, MO nr. 95-97 din 15.07.2005, art. 450, în vigoare de la 01.01.2006.

13. Alecu Gheorghe. Rolul biometriei în probațiunea judiciară și al medierii în soluționarea litigiilor. În: Revista Română de Criminalistică, nr. 4(106) din 2016, vol. XVII, p. 2327-2332, Categoria B+ (Cod 687 CNCSIS), revistă indexată în Bazele de Date Internaționale recunoscute de Panelul 4 – Științe Juridice.

Recenzent:
Gheorghe ALECU,
doctor în drept, conferențiar
universitar

INCRIMINAREA MANIFESTĂRILOR DE SEPARATISM: ABORDĂRI DE DREPT NAȚIONAL ȘI INTERNAȚIONAL

Evgheni CARA,
doctorand

SUMMARY

Starting from the danger of separatism phenomenon in the world, and, on the sovereignty and territorial integrity of the Republic of Moldova, we come with this scientific article in order to address national penal norms, and international approach, aimed to preventing and combating it. Analyzing the effectiveness of the national legal framework, in part of the preventing and combating separatism, the author has established the need of reassessing and reconceptualizing of Moldovan criminal policy in this area. Examination of internal norms of law of several countries, and international instruments involved in fighting the phenomenon of separatism, also served as an impulse for the realization of this work. Finally the author presents a conclusion as to accentuate the basic message of the research, and bibliographic support used in this study.

Keywords. Separatism, territorial integrity, armed conflict, crime, incrimination, efficiency, state

REZUMAT

Pornind de la pericolul fenomenului de separatism în lume, precum și asupra suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, venim cu acest articol științific, în vederea abordării normelor de drept penal național și internațional, îndreptate spre prevenirea și combaterea acestuia. Analizând eficiența cadrului juridic național, în partea ce ține de prevenirea și combaterea separatismului, autorul a stabilit necesitatea reevaluării și reconceptualizării politicii penale moldovenești la acest capitol. Examinarea normelor de drept intern ale mai multor state, dar și a instrumentelor internaționale antrenate în lupta cu fenomenul separatismului la fel au servit drept impuls pentru realizarea acestei lucrări. Totodată, în lucrare s-a făcut referire și la precedentele mondiale de revendicare a secesionismului. În fine, autorul prezintă o concluzie pe măsură să transmită mesajul de bază ale cercetării în cauză, dar și suportul bibliografic folosit la realizarea studiului dat.

Cuvinte cheie. Separatism, integritate teritorială, conflict armat, infracțiune, incriminare, eficiență, stat

Introducere. Istoria a demonstrat cu prisosință pericolul fenomenului de separatism în adresa celor mai importante valori umane. Sub varii pretexte, etnice, religioase, politice, sau de altă natură, acesta a intrat în fiecare casă de pe arena internațională, generând conflicte armate, dezbinări teritoriale, stagnare economică, și nu în ultimul rând insecuritate internațională.

Acțiunile antisociale, izvorâte din flagelul necruțător al separatismului modelează asiduu strategiile de securitate ale statelor, în vederea configurării unui sistem eficient de prevenire și combatere a acestora. Luând în considerație escaladarea mai multor focare de sorginte separatistă în lume, dar și situația din R. Moldova, unde din zonele sensibile în acest sens ca: Regiunea Transnistreană, Unitatea Autonomă Găgăuzia [17], Bălți [15], sau Taraclia [16] vin mai multe semnale de îngrijorare, apare o firească întrebare, este oare suficient ocrotit statul nostru de acest flagel necruțător ?, și în ce

măsură legislația penală națională reieșind din scopul ei de a apăra împotriva infracțiunilor integritatea teritorială a țării face față acestor manifestări [2]. **Scopul** studiului rezidă în analiza mecanismelor de drept național și internațional, în partea ce ține de a prevenirea și combaterea acțiunilor de separatism.

Metode și materiale aplicate. În vederea elaborării studiului dat au fost folosite mai multe metode de cercetare științifică: analitică, clasificatoare, generalizatoare etc., însă, un accent deosebit a fost pus pe metoda comparativă, care a examinat acțiunile de separatism prin prisma legislației penale a Republicii Moldova și a altor state. Ca suport bibliografic au servit materiale relavente atât din țară, cât și peste hotare.

Rezultate obținute și discuții. Inviolabilitatea teritorială a Republicii Moldova presupune unitatea, integritatea țării, inadmisibilitatea dezmembrării unei părți a țării fără acordul organelor supreme ale puterii de stat. Unitatea, ca

atribut și caracteristică a statului, trebuie înțeleasă în sensul că pe teritoriul țării noastre există o singură putere statală, ceea ce înseamnă că pe întregul teritoriu conducerea de stat se înfăptuiește printr-un sistem de autorități publice (Parlamentul, Guvernul, Președintele țării, autoritatea judecătorească) [2, p. 747].

Tot mai frecvent se vociferează în societate insuficiența unui cadru legal pe măsură să prevină și să combată manifestările de separatism. Unele voci susțin că în Republica Moldova separatismul este tolerat, fiindcă nu se aplică legea pentru o atare incriminare și sancționarea faptelor [20]. Alte voci, deopotrivă, susțin că incriminarea expresă a acestora este pur și simplu de prisos, motivând că acțiunile de separatism pot fi încadrate în multe alte componente de infracțiuni deja prevăzute în Codul penal al R. Moldova. Pentru a afirma sau combate aceste opinii ne propunem să analizăm sub acest aspect legislația penală a Republicii Moldova, precum și a altor

state, mai mult sau mai puțin afectate de fenomenul separatismului. Nu poate fi susținută în totalitate ideea că integritatea teritorială a Republicii Moldova nu are acoperire în legislația penală națională. Capitolul XVII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat* conține mai multe prevederi a căror obiect juridic special este și integritatea teritorială a țării. Din aceste infracțiuni fac parte: trădarea de patrie (art.337 C. pen.); spionajul (art.338 C. pen.); rebeliunea armată (art.340 C. pen.); chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova (art.341 C. pen.) [1]. Totodată, violarea integrității teritoriale a statului este abordată și în Capitolul I al Părții speciale a Codului penal al R.Moldova, intitulat *Infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război și anume* articolul 141 Cod penal, activitatea mercenarilor. Însă, componența de infracțiune nominalizată nu are ca obiect juridic special integritatea teritorială a țării, ci relațiile sociale care mențin și apără pacea, securitatea omenirii, coexistența popoarelor sub aspectul reprimării infracțiunilor care ating aceste valori prin acțiunile mercenarilor [2, p. 278]. În vederea stabilirii necesității reale de incriminare acțiunilor de separatism în Republica Moldova este importat de stabilit în ce măsură sunt acoperite acestea de prevederile legale enumerate mai sus, ca fiind unicele la straja integrității teritoriale naționale.

Articolul 337. trădarea de patrie - fapta săvârșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui

stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la îndeplinirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, se pedepsește cu închisoare de la 12 la 20 de ani [1]. Calitatea specială cerută subiectului acestei infracțiuni și anume să fie cetățean al Republicii Moldova [2, p.748], interzice atragerea la răspundere penală pentru atare acțiuni un cetățean străin sau apatrid. La prima vedere pare că aceste circumstanțe își găsesc acoperirea legală în următoarea prevedere din această garnitură, spionajul art. 338 Cod penal, care are în mare parte aceeași componență infracțională ca și art. 337 trădare de patrie, iar subiectul infracțiunii nu este cetățeanul R. Moldova, atunci dilema este că latura obiectivă a infracțiunii de spionaj în comparație cu cea de trădare de patrie se realizează doar prin acțiuni active de transmite, precum și sustragere sau culegere de informații care constituie secret de stat, și a altor informații pentru a fi folosite în dauna intereselor R.Moldova, și nici decum nu prevede alte acțiuni în acest sens [2, p.748]. Pentru a aprecia aplicabilitatea infracțiunilor prevăzute de articolele 337 și 338 din Codul penal național, ne propunem să analizăm o situație fictivă în acest sens. *Cetățeanul străin X procură bunuri pentru o organizație străină Y, despre care se cunoaște cu certitudine că urmărește scopul separării unei regiuni anumite a Republicii Moldova. Cum vor fi calificate acțiunile acestuia, ca trădarea de patrie sau spionaj ?* Acțiunile făptuitorului X nu întrunesc componența de infracțiune prevăzută la articolul 337 Cod penal trădare de patrie pentru că lipsește subiectul infracțiunii și anume cetățeanul R.Moldova, iar acordarea de ajutor unei organizații străine la îndeplinirea activității dușmănoase împotriva R.Moldova prin procurarea de bunuri necesare

cesteia în vederea realizării intențiilor sale este o acțiune alternativă neprevăzută de latura obiectivă a infracțiunii de spionaj art. 338 Cod penal. Astfel, acțiunile făptuitorului X nu cad sub incidența incriminatorie a nici unui articol abordat.

Rebeliunea armată art.340 Cod penal. Organizarea sau conducerea unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a R.Moldova se pedepsește cu închisoare de la 12 la 20 de ani [1]. Latura obiectivă a rebeliunii armate se realizează prin acțiuni active de organizare sau conducere a unei rebeliuni armate, precum și participarea la ea, în scopul răsturnării sau schimbării prin violență a orânduirii constituționale ori în scopul violării integrității teritoriale a R.Moldova [2, p. 753]. Ceia ce înseamnă că scopul făptuitorului trebuie îndeplinit anume prin violența, de altfel, acțiunile nu pot fi calificate ca rebeliune armată. În contextul procesului actual de modernizare continuă a societății s-au chibzuit și metodele de acțiune a infractorilor, acestea fiind deseori non-violente, realizate prin aplicarea *mijloacelor soft*. Să revenim la situația fictivă analizată anterior, acțiunile cetățeanul străin X nu cad nici sub incidența *rebeliunii armate*, pentru că nu este stabilit dacă atingera scopului propus, și anume de a separa o regiune anumită a R. Moldova v-a avea loc anume prin mijloace violente.

Chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale a Republicii Moldova art.341 Cod penal. Această infracțiune se consumă din momentul lansării chemărilor publice la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orânduirii constituționale, ori la violarea integrității teritoriale a R.Moldova,

precum și din momentul difuzării, prin diferite forme, în acest scop, de materiale cu asemenea chemări [2, p.755]. Însăși din titlul componente de infracțiune rezidă că violența este un element important de realizare a activității infracționale de față. Atunci cum spre exemplu vor fi calificate acțiunile de chemare la separarea unei regiuni ale R.Moldova fără aplicarea violenței?, or, societatea moldovenească a fost martor la promovarea multor lozinci cu tentă separatistă în diferite zone ale țării. Mai mult ca atât, în Regiunea Transnistreană și Unitatea Teritorială Autonomă Găgăuzia au fost organizate mai multe pseudo-referendumuri, în vederea abordării pretinsei independențe ale acestora, cea din urmă având un statut juridic bine definit în componența R.Moldova. Astfel de acțiuni nu și-au găsit incriminare pînă la moment în legislația penală națională. *Activitatea mercenarilor art.141 Cod penal.* Latura obiectivă a infracțiunii se caracterizează prin acțiuni de participare a mercenarului într-un conflict armat, alte acțiuni militare, săvârșirea de violențe orientate spre răsturnarea sau schimbarea ordinii constituționale sau violarea integrității teritoriale a statului etc. Idubtabil este faptul că prin curmarea activității mercenarilor, este apărată integritatea teritorială a unui stat [2, p. 278]. Mercenarii din cele mai vechi timpuri au participat în conflicte armate concrete, îndreptate spre destabilizarea social-politică a unor regiuni anumite. Însă, mobilul acestora constă în dorința de a câștiga recompense materiale în schimbul participării la ostilități, conflicte armate, acțiuni militare și alte forme de violență, și nu de a fi parte la procesele social-politice dintr-o anumită regiune. Respectiv, componența infracțională de față apare doar în anumite circumstanțe integritatea teritorială a R.Moldova neacoperind alte acțiuni de separatism în acest sens.

Unul dintre statele afectate de fenomenul separatismului, care a reglementat sub aspect penal manifestările acestuia este **Ucraina**. Situată în Europa orientală, Ucraina a intrat dramatic în atenția internațională prin pierderea controlului *de facto* asupra regiunii Crimeea în primăvara anului 2014, dar și izbucnirea focurilor secesioniste din Donbas, regiune estică a țării. Aceste circumstanțe au impulsivat înăsprirea cadrului incriminator pentru acțiunile de separatism în Ucraina. În partea specială din Codul penal al Ucrainei răspunderea pentru acțiunile ce atentează la integritatea teritorială a Ucrainei sunt prevăzute în Capitolul I, intitulat *Ifracțiuni contra fundamentelor securității naționale a Ucrainei, art. 110 Atențarea la integritatea și inviolabilitatea teritorială a Ucrainei* și anume: acțiunile intenționate săvârșite în scopul de a schimba frontierele teritoriului sau frontierei de stat a Ucrainei cu încălcarea procedurii stabilite de Constituția Ucrainei, precum și apelurile publice și distribuirea de materiale care incită la astfel de acțiuni, - se pedepsește cu închisoare de la 3 la 5 ani cu confiscarea de bunuri sau fără aceasta [3]. În conformitate cu art. 110 alin. (2) Cod penal al Ucrainei aceiași fapte se pedepsește mai aspru, cu închisoare de la 5 la 10 ani, cu confiscarea de bunuri sau fără aceasta, dacă sunt comise de către un reprezentant al autorității publice, sau în mod repetat, sau prin înțelegere preliminară de către un grup de persoane, sau care implică incitarea la ură națională sau religioasă [3]. Acțiunile prevăzute în primul sau al doilea paragraf al acestui articol, care poate cauza moartea sau orice alte consecințe grave, - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani, sau cu închisoare pe viață, cu confiscarea de bunuri sau fără acestea [3].

Un alt stat care a reglementat

acțiunile de separatism fiind totodată, amenințată de acest fenomen este **Federația Rusă**. Prin acțiunile sale controversate în diferite zone separatiste ale globului pămîntesc Federația Rusă deseori este privită drept susținătoare ale acestora. Însă, chiar și în lumina acestor circumstanțe aceasta la fel ca și multe alte state este măcinată de acest fenomen periculos [13]. Din aceste considerente, or, reieșind din precedentele mondiale, care arată că orice stimulare a fenomenului de separatism poate acționa cu efect de bumerang asupra susținătorilor acestora, Federația Rusă a creat un cadru legal pe măsură să cuprindă orice atențarea la integritatea sa teritorială. În legislația penală a Federației Ruse cadrul incriminator pentru acțiunile de separatism au fost încadrate în Capitolul X, intitulat *Ifracțiuni contra statului, din titlul 29 Ifracțiuni contra ordinii constituționale și a securității statului. Art. 280.1 Cod penal al Federației Ruse, intitulat Chemările publice la săvîrșirea acțiunilor îndreptate spre încălcarea integrității teritoriale a Federației Ruse* [4]. Alin. (1) al acestui articol conține următoarele: *Chemările publice la săvîrșirea acțiunilor îndreptate spre încălcarea integrității teritoriale a Federației Ruse - se pedepsește cu amendă de la o sută de mii la trei sute de mii de ruble rusești, sau în mărimea salariului, sau alte venituri ale inculpatului pentru o perioadă de la 1 la 2 ani, sau cu muncă în folosul comunității de pînă la 3 ani, sau cu arest pe un termen de la 4 la 6 luni, sau cu închisoare de pînă la 4 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pentru aceeași perioadă* [4]. Alin. (2) prevede ca agravantă acțiunile anumerate în alin. (1), dacă sunt comise cu utilizarea mijloacelor de informare în masă sau orice alte rețele de informare și de telecomunicații electro-

nice (inclusiv rețeaua „Internet”), se pedepsește cu muncă în folosul comunității de până la 480 ore cu interzicerea dreptului de a ocupa anumite funcții sau de a întreprinde anumite activități pentru o perioadă de până la 3 ani sau cu închisoare de până la 5 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pentru o perioadă de până la 3 ani [4]. Ultimile modificări, în partea ce ține de înăsprirea pedepsei maxime cu închisoare de la 3 la 5 ani au intrat în vigoare la 22 iulie 2014. Focarele secesioniste din lume deseori au demonstrat că fenomenul separatismului este indispensabil celui de terorism [10], pentru că anume prin acte de terorism au loc realizarea acțiunilor de separatism. În acest context, nu putem trece cu vederea nici contraversatul pachet de legi antitero inițiat în vara anului 2016 de către demnitarii ruși Irina Iarovaia și Victor Ozerov supranumit și „Pachetul Iarovaia” [19]. Acesta s-a propus să eficientizeze cadrul legal, în partea ce ține de prevenirea și combaterea activităților de terorism și extremism. Astfel, potrivit noilor prevederi chemările la săvârșirea actelor teroriste sau justificarea acestora prin intermediul surselor de informare în masă se vor pedepsi cu închisoare pe un termen de până la 7 ani. Totodată, sub amenințarea cu închisoarea de până la 1 an, subiecții vor trebui să denunțe instituțiilor de resort despre pregătirea unor atacuri teroriste, rebeliune armată și alte tipuri de infracțiuni. Nu a trecut fără atenție, nici coborârea plafonului de vîrstă pentru atragerea la răspunderea penală a celor care au comis acțiuni de terorism și extremism. Acesta a fost coborît pînă la vîrsta de 14 ani [19]. „Pachetul Iarovaia” conține și multe alte înăspriri la capitolul pedeapsa pentru acțiunile sus-menționate ca de exemplu: retragerea cetățeniei Federației Ruse, interdicția de a

părăsi țara după executarea pedepsei pentru aceste fapte etc. Totuși, multe dintre propunerile inițiatorilor nu au fost acceptate în lectura a doua a legislativului rus [19].

Următorul stat afectat de separatism este **Georgia**, care la fel ca și multe alte state din spațiul post sovietic a resimțit din plin impactul negativ al fenomenului de separatism. Avînd pe teritoriul său mai multe focare secesioniste susținute din exterior, dintre care cele din regiunile Abkazia și Osetia de Sud soldate cu confruntări armate sîngeroase, a fost nevoită să-și consolideze cadrul legal în vederea apărării integrității sale teritoriale. Legea penală a Georgiei în Capitolul XXXVII, intitulat *Infracțiuni contra statului* din titlul 11, *Infracțiuni contra ordinii constituționale și securității Georgiei* în art. 308 Cod penal al Georgiei, intitulat *Încălcare integrității teritoriale a Georgiei* prevede următoarele:

1. *Acțiuni împotriva Georgiei care vizează transferul întregului teritoriu a Georgiei unui stat străin, sau a unei părți a acestuia, sau separarea unei părți din teritoriul Georgiei - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani* [5].

2. *Aceleași acțiuni care au cauzat pierderea întregului teritoriu a Georgiei sau a oricărei părți a acestuia sau alte consecințe grave, - se pedepsește cu închisoare de la 15 la 20 de ani, sau cu închisoare pe viață* [5]. Un alt mecanism de apărare a integrității teritoriale a Georgiei se regăsește în art. 309 Cod penal a Georgiei, care incriminează încheierea oricăror acorduri neconstituționale sau ducerea negocierilor neconstituționale în scopul de a limita suveranitatea Georgiei sau a independenței acesteia. Pedepsa pentru atare fapte prevede închisoarea pe un termen de la 6 la 10 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa funcții sau angajării în anumite activități pe un

termen de până la 3 ani [5]. Potrivit alin. (2) al art. 309, încheierea de acorduri neconstituționale în numele Georgiei cu un stat străin sau organizații străine, care limitează independența și suveranitatea, sau care amenință coexistența pașnică a Georgiei cu alte țări, precum și acordarea altor persoane dreptul de a încheia astfel de acorduri - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate [5].

Totodată, art. 322 Cod penal al Georgiei prevede eliberarea de răspundere penală pentru persoanele care au comis infracțiunea prevăzută de art. 309, în urma căinței active și în cazul în care a prevenit de bună voie autoritățile despre săvârșirea acestei acțiuni, și de la bun început a fost împiedicat realizarea prejudiciu urmărit în adresa intereselor Georgiei [6].

În detrimentul celor care promovează ideea că asupra **Republicii Kazahstan** nu planează pericolul fenomenului de separatism, nu există argumente serioase în favoarea acestora. Astfel, chiar și în pofida acestui fapt, reieșind din scopul legii penale de prevenire a săvârșirea de noi infracțiuni, legiuitorul kazah a reglementat activitățile de separatism în Capitolul X al Codului penal al național, intitulat *infracțiuni împotriva fundamentelor constituționale și securității de stat și anume: art. 180 Activități de separatism*. Alin. (1) al articolului de față stipulează că: *propaganda sau chemările publice la încălcare unității și integrității Republicii Kazahstan, inviolabilitatea și inalienabilitatea teritoriului său dezintegrare, precum și producerea, depozitarea în vederea distribuirii materialelor cu acest conținut - se pedepsește cu amendă de la o mie la cinci mii de indici de calcul lunar sau limitarea libertății de până la 7 ani, sau cu închisoare pentru același termen* [6].

Alin. (2) prevede pentru aceleași acțiuni comise de către o persoană cu folosirea situației sale de serviciu, sau de către conducătorul unei asociații publice, sau prin utilizarea rețelelor de informare și comunicare media, de către un grup de persoane sau de către un grup de persoane prin înțelegere prealabilă - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 5 la 10 ani [6]. Acțiunile întreprinse, în vederea încălcării unității și integrității Republicii Kazahstan, inviolabilității și inalienabilității teritoriului sau dezintegrării - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 10 la 15 ani [6].

Letonia – tensiunile de ordin secesionist persistă și în regiunea baltică a Europei de Nord. Republica Letonia, fiind parte a fostei Uniuni Sovietice, odată cu căpătarea independenței a moștenit un grup mare de etnici ruși, care depășește cifra de 25 la sută din întreaga populație a țării [20]. Având în vedere dinamica fenomenului de separatism în lume, dar și abordarea Federației Ruse față de conaționalii săi din străinătate, elaborarea de către legiuitorii letoni a unor mecanisme legale de prevenire și combatere a fenomenului de separatism este una firească. În partea specială din Codul penal al Republicii Letonia răspunderea pentru acțiunile ce atentază la integritatea teritorială a acesteia este prevăzută în Capitolul X, intitulat, *Infrațiuni contra statului, art. 83 Chemarea la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia și anume: chemarea publică la subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia, adică la separarea în modul neprevăzut de Constituția Republicii Letonia a oricărei părți a teritoriului Republicii Letonia – se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 3 ani sau cu amendă de până la cincizeci de salarii minime lunare* [7]. Conform lin. (2) art. 83 Cod penal a Republicii Letonia, activi-

tatea organizatorică care vizează subminarea integrității teritoriale a Republicii Letonia – se pedepsește cu închisoare pe un termen de până la 5 ani sau cu o amendă de până la o sută de salarii minime lunare [7].

Thailanda – Fenomenul separatismului nu este străin nici pentru Thailanda, țară situată în sud-estul Asiei. Conflictul cu tentă etno-religiosă a apărut în regiunile sudice ale țării și datează de câteva decenii. Violențele în regiunile separatiste ale Thailandeii se efectuează la scară largă sub pretinsa misiune de eliberare a teritoriilor islamice din ocupația Thailandezilor budiști. Acestea afectează mult viața oamenilor din regiune, dar și întreaga securitate regională. Populația musulmană din Thailanda se bucură de mai multe facilități din partea autorităților de stat decât cea de religie budistă, fapt ce exclude din start încălcarea drepturilor acestora.

Numai în perioada anilor 2004 - 2007 forțele separatiste din sudul Thailandeii au comis în jur de 4 mii de atacuri asupra populației civile, militarilor și poliției. Aceste acțiuni au luat viață a circa 2500 persoane, dintre care majoritatea civili [21]. Prin urmare, ca măsură de prevenire a infrajeciunilor împotriva securității teritoriale, legislația penală a Thailandeii prevede în Capitolul II, *Infrajeciuni contra securității interne a Regatului art. 113 cu următoarea dispoziție: orice persoană care comite un act de violență sau care amenință cu săvârșirea unui act de violență în scopul:*

1) răsturnării sau schimbării Constituției;

2) răsturnării puterii legislative, puterii judecătorești sau executive prevăzute de Constituție, sau aducerii puterii la nefuncțiune;

3) divizării Regatului sau stăpînirii puterii în orice parte a acestuia, comite revoltă trebuie să fie condamnați la moarte sau cu închisoare pe viață [8].

După legiuitorul din Thailanda, aceste prevederi urmăresc drept scop combaterea manifestărilor timpurii ale acțiunilor de terorism.

Consecințele fenomenului de separatism sunt considerabile și în **Republica Populară Chineză**. În special, în Regiunea Autonomă Uigură Xinjiang, unde separatiștii uiguri revindecă pretinsa independență a regiunii și constituirea așa-numitului stat "Turkestanul de Est". Uigurii sunt un popor turcic de religie musulmană, care de o perioadă îndelungată destabilizează situația în regiune. Mai mult ca atât, în interesul unor idei separatiste servesc mai multe grupări Teroriste, una dintre acestea fiind Mișcarea Islamică din Turkestanul de Est [22], aceasta și-a asumat implicarea în mai multe acte teroriste comise în China. Structurile paramilitare abordate sunt bine înarmate și îndreptate spre opunerea rezistenței forțelor de la Beijing. Numărul de jertfe ale acțiunilor de separatism a depășit cifra sutelor de persoane. Consecințele negative ale fenomenului de separatism din China a impulsionat crearea un cadru legal adecvat, pe măsură să prevină și să combată pericolul acțiunilor de față. Astfel, Codul penal al Republicii Populare Chineze prevede în partea specială, la compartimentul *Infrajeciuni contra securității statului mai multe componente de infrajeciuni menite să apere integritatea teritorială și securitatea de stat. Art.102 Cod penal, intitulat Cauzarea de daune integrității teritoriale și securității statului, comise în complicitate cu un stat străin – se pedepsește cu închisoare pe viață sau pe un termen mai mare de 10 ani. Aceleași acțiuni săvârșite în complicitate cu o structură străină, organizație sau persoană fizică – se pedepsește cu aceeași sacțiune prevăzută la alin. 1a prezentului articol.*

art. 103. Organizarea, planificarea și realizarea unor activități

practice îndreptate spre divizarea statului, încălcarea unității de stat, săvârșite de către instigatori sau de către autorii unor infracțiuni grave - se pedepsește cu închisoare pe viață sau cu privațiune de libertate pe un termen mai mare de 10 ani;

aceleași acțiuni comise de către participanți activi ai infracțiunii - se pedepsește cu închisoare pe un termen de la 3 la 10 ani;

aceleași fapte comise de către alți participanți - se pedepsește cu închisoare de până la 3 ani, arest, supraveghere sau privarea de drepturi politice.

Incitarea la divizarea statului, încălcarea unității naționale - se pedepsește cu închisoare de până la 5 ani, supraveghere sau privarea de drepturi politice;

Aceleași acțiuni, săvârșite de către instigatori, sau autorii unor infracțiuni grave, se pedepsește cu închisoare de mai mult de 5 ani.

art. 106. Infracțiunea prevăzută de articolul 103 din prezentul cod, comisă în complicitate cu structuri străine, organizații și persoane fizice străine, atrage după sine aplicarea celor mai severe prevederi din articolele menționate anterior.

art. 107. Reprezentanții atît a structurilor străine, cît și a celor chineze și a organizațiilor precum și a persoanelor fizice, care asigură asistență materială organizațiilor sau persoanelor fizice, care comit acte ilegale prevăzute de articolul 103 din prezentul Cod, împreună cu persoanele care poartă responsabilitate directă - se pedepsesc cu închisoare pe termen de pînă la 5 ani de detenție, supraveghere sau privarea de drepturi politice;

în cazul prezenței circumstanțelor agravante - se pedepsesc cu închisoare de la 5 ani în sus [9].

Totodată, în lumina numeroaselor tendințe separatiste din lume, care urmăresc scopul de a modifica hotarele statelor contrar prevederilor legale, comunitatea umană

pe lângă normele de drept intern a creat un cadru juridic internațional pentru promovarea conduitei adecvate a subiecților într-o manieră în care să se asigure starea de legalitate, de echilibru și de stabilitate social-economică și politică necesară existenței și dezvoltării statelor, ca state suverane, unitare, independente și indivizibile, menținerii ordinii de drept, precum și asigurarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor [11, p.16].

Carta Națiunilor Unite (adoptată la San-Francisco la 26 iunie 1945), este actul politico-juridic fundamental care consacră în Capitolul I, art. 2 următoarele: *Toți membrii se vor abține, în relațiile lor internaționale, de la amenințarea cu forța sau folosirea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice a vreunui stat, fie în orice alt mod incompatibil cu scopurile ONU.* **Consiliul de Securitate ONU** revindu-i un rol important în realizarea politicii de securizare a statelor parte la Cartă. Activitatea acestuia s-a evidențiat în mai multe conflicte secesioniste din lume. Dacă încercarea de secesiune pune în pericol pacea și securitatea sistemului internațional, Consiliul de Securitate al ONU o va declara ilegală. ca și în cazul încercării de secesiune a provinciei Katanga de la Congo [14]. Un alt instrument important care apără integritatea teritorială ale subiecților de drept internațional este **Tratatul privind forțele Armate Convenționale din Europa (FACE)**. Acesta prevede următoarele: *Statele părți, avînd în vedere obligația de a se abține în relațiile lor reciproce, precum și în relațiile lor internaționale în general, de la amenințări sau utilizarea forței împotriva integrității teritoriale sau independenței politice oricărui stat sau în alt mod inconsistent cu obiectivele și principiile Cartei ONU.*

Inamovibilitatea frontierelor

este un principiu general al dreptului internațional și în sprijinul acestuia vin mai multe norme internaționale, precum **Actul Final de la Helsinki din 1975**, **Convenția de la Viena cu privire la Dreptul Tratatelor din 1978**; **Convenția de la Viena cu privire la Succesiunea Statelor în vederea Tratatelor din 1969**; **Actul de Constituire al Uniunii Africane**. [11].

Tratatul Atlanticului de Nord: „Statele care sunt parte la prezentul Tratat, reafirmându-și încrederea în scopurile și principiile Cartei Organizației Națiunilor Unite, precum și dorința lor de a trăi în pace cu toate popoarele și toate guvernele. Totodată, art. 4 al Tratatului prevede următoarele: *Părțile se vor consulta între ele de fiecare dată când, după părerea uneia dintre ele, va fi amenințată integritatea teritorială, independența politică sau securitatea uneia dintre părți.* Fapt ce acordă o atenție sporită oricăror amenințări în adresa integrității teritoriale ale statelor membre.

Următorul act internațional de importanță majoră privind securitatea teritorială este **Tratatul Uniunii Europene** [11] În Titlul V al Tratatului de Uniune (Tratatul de la Lisabona intrat în vigoare la 1 decembrie 2009) „Dispoziții privind politica externă și de securitate comună”, art.11 prevede: „*Uniunea definește și pune în practică o politică externă și de securitate comună, acoperind toate domeniile politicii externe și de securitate, ale cărei obiective sunt:*

- salvagardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale, a independenței și integrității Uniunii, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite;

- întărirea securității Uniunii sub toate formele sale;

- menținerea păcii și securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite, ca și cu principiile Actului Final

de la *Helsinki* și cu obiectivele *Cartei de la Paris*, inclusiv cu cele relative la frontierele exterioare;

- promovarea cooperării internaționale;

- dezvoltarea și întărirea democrației și statului de drept, ca și a respectului față de drepturile omului și față de libertățile fundamentale.

Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), OSCE are competențe în domenii dintre cele mai variate cu impact asupra securității comune, ghidându-se de următoarele principii: egalitatea suverană a statelor; interzicerea utilizării forței și a amenințării cu forța; inviolabilitatea frontierelor; respectul integrității teritoriale a statelor; soluționarea pașnică a conflictelor; neamestecul în treburile interne; respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale; egalitatea și dreptul popoarelor la autodeterminare; cooperarea între state; îndeplinirea cu bună-credință a obligațiilor internaționale. O trăsătură esențială a activității OSCE constă în abordarea multidimensională a securității, care se materializează în fundamentarea oricărei măsuri întreprinse pe interacțiunea dintre trei dimensiuni: politico-militară, economică și de mediu și umană.

Dat fiind faptul, că astăzi practic nici o dispută teritorială nu s-a desfășurat fără confruntare armată, printre actele politico-juridice de pionierat adoptate de comunitatea internațională în vederea promovării principiilor de securitate în relațiile dintre state, un loc aparte revine **Convențiilor de la Haga din 1899 și 1907**, având ca obiect de reglementare conduita și responsabilitatea statelor și a combatanților în timp de război (legile războiului). În unison Convențiilor de la Haga se înscriu și **Convențiile de la Geneva** (1864, 1906, 1929, 1949, 1977, 2005) de instituire a Comitetului Internațional al Crucii

Roșii și stabilirea cadrului juridic internațional de protecție a victimelor conflictelor armate [11]. Tot mai multe focare separatiste de pe mapamonde au izbucnit sub pretextul revindecării dreptului popoarelor la autodeterminare. Acesta fără echivoc fiind un principiu respectat pe plan internațional, însă norma de autodeterminare nu prezintă un drept general la secesiune. Secesiunea fiind acceptată doar în cazuri excepționale. Un exemplu relevant de revindecare a secesiunii ne poate servi chestiunea Quebecului asupra căruia s-a pronunțat Curtea Supremă a Canadei. În procesul de evaluare a întrebării dacă Quebecul se poate separa, curtea canadiană a constatat că, sursele recunoscute ale dreptului internațional stabilesc că dreptul unui popor la autodeterminare este în mod normal satisfăcut prin autodeterminarea internă, astfel respingînd revindecarea acesteia de a se separa de la unitatea teritorială a Canadei [14].

În pofida faptului că dreptul internațional print-un ansamblu impunător de norme juridice oferă o claritate la subiectul ce ține de modificarea frontierelor, există grupuri de interese care eronat interpretează aceste instituții în vederea atingerii unor intenții pur secesioniste.

Concluzii. În urma analizei normelor de drept penal național, precum și a abordării internaționale, în partea ce ține de prevenirea și combaterea fenomenului de separatism, constatăm că pericolul acestuia are o apreciere legală corespunzătoare în multe state abordate. Bunăoară, în Ucraina, Federația Rusă, Georgia, Kazahstan, China sau Letonia, cadrul incriminatoriu de atragere la răspunderea penală pentru acțiuni de separatism este unul exhaustiv, ceea ce înseamnă că răspunderea în acest sens survine practic pentru orice acțiune ce pune în pericol integritatea sa teritorială. Pericolul feno-

menului de separatism în lume a determinat comunitatea internațională să elaboreze un arsenal de instrumente internaționale menite să le asigure unitatea și integritatea teritorială. Cît privește Republica Moldova, aceasta nu dispune de un cadru normativ intern pe măsură să facă față pericolului de separatism, care vine atît din inteior, cît și din exterior. Potrivit legislației naționale în vigoare, prezintă un risc sporit în adresa integrității teritoriale și sunt pasibile de răspundere penală, doar acele acțiuni de separatism, care sunt realizate prin violență, sau care cheamă la violență, în vederea realizării acestor acțiuni. Din acestea fac parte: rebeliunea armată (art. 340 C. pen.) și chemările la răsturnarea sau schimbarea prin violență a orînduirii constituționale a Republicii Moldova (art.341 C. pen.). Trebuie să accentuăm că legislația multor state ale lumii a reglementat acțiunile sus-nominalizate, însă, în comparație cu legiuitorul din Moldova aceasta a prevăzut și astfel de acțiuni ca: apelurile publice la înfăptuirea acțiunilor de separatism, justificarea publică a separatismului, organizarea referendumurilor care promovează separatismul, folosirea lozincilor politice cu tentă separatistă etc. Situația de fapt crează insecuritate continuă în adresa integrității teritoriale a Republicii Moldova. În condițiile cînd de mai bine de 25 de ani autoritățile centrale au pierdut controlul efectiv asupra regiunii transnistrene, iar din diferite regiuni ale țării sistematic vin semnale cu tentă separatistă, reevaluarea și reconceptualizarea politicii penale naționale în vederea prevenirii săvîrșirii de infracțiuni împotriva integrității teritoriale a R. Moldova este relevantă. Ca finalitate a studiului am desprinde ideea privind necesitatea sporirii protecției penale a unității și integrității teritoriale a R.Moldova prin instituirea răspunderii penale

pentru separatism. În acest context, *de lege ferenda* propunem completarea Capitolului XVII al Părții speciale a Codului penal al Republicii Moldova, intitulat *Infracțiuni contra autorităților publice și a securității de stat* cu o nouă componență de infracțiune, și anume **art. 341¹ Separatism**, avînd ca latură obiectivă următoarele acțiuni:

- *chemările publice la încălcarea unității și integrității teritoriale a R. Moldova;*

- *organizarea unor consultări publice în acest scop;*

- *producerea, depozitarea sau difuzarea materialelor cu acest conținut;*

efectuate contrar prevederilor Constituției R. Moldova.

Abordarea în cauză propune un cadru incriminatoriu pe măsură să prevină promovarea separatismului în Republica Moldova, și în același timp să elucideze golul normativ existent în cîmpul legal de apărare a integrității teritoriale ale statului.

Referințe bibliografice

1. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 din 18.04.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 72-74 din 14.04.2009.
2. Codul penal al Republicii Moldova: Comentariu, Centrul de drept al Avocaților 2009.
<ftp://ftp.ulim.md/Drept/2013-2014/Catedra%20Drept%20Public/Budeci%20Vitalie/Drept%20Penal%20partea%20speciala%20I/Note%20de%20curs%20Drept%20penal%20partea%20speciala%20I%202013-14/Comentariul%20Codului%20Penal.pdf>
3. Codul penal al Ucrainei, nr. 2341-III din 05.04.2001.
<http://meget.kiev.ua/kodeks/ugolovniy-kodeks/razdel-1-1/>
4. Codul penal al Federației Ruse, nr.63-F3 din 13.06.1996.
http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_10699/8b38952a3e743c7996551cbfe4b32d4d336a35ad/
5. Codul penal al Georgiei, nr. 2287-BC 03 din 22.07.1999.
<https://matsne.gov.ge/ka/document/download/16426/143/ru/pdf>
6. Codul penal al Republicii Kazahstan nr.167-I din 16.07.1997.
<http://lmc.kz/ru/about/presentation/item/1861-%D1%83%D0%B3%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%8B%D0%B9-%D0%BA%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BA%D1%81-%D1%80%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%83%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%BA%D0%B8-%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD.html>
7. Codul Penal al Republicii Letonia nr. 199/200 din 08.07.1998.
http://www.pravo.lv/likumi/07_uz.html
8. Codul penal al Thailandei
<http://forum.awd.ru/viewtopic.php?t=23205>
9. Codul penal al Republicii Populare Chineze din 01.10.1997
<http://asia-business.ru/law/law1/criminalcode/code/#1>
10. Cușnir V. Berliba V. Terorismul și separatismul: fenomene de pericolozitate sporită pentru societatea contemporană. Chișinău: Știința, 2010. 5p.
11. Cușnir V. Dimensiunea juridică a securității: aspecte internaționale și naționale. Chișinău, 2016, 17 p.
12. Balaban. Constantin-George. Securitatea și dreptul internațional. București: Editura C.H.Beck, 2006, p. 1.
13. Oleg Serebrian, Rusia la răspîntie. Geoistorie, geocultură, geopolitică. Chișinău: Cartier, 2009, 137 p.
14. Dezghețarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova. Raport. Asociației Avocaților orașului New York. New York. 2006. 103 p.
15. http://www.realitatea.md/noi-indemnuri-la-separatism--comunismii-din-balti-vor-autonomie-si-cheamacetatenii-la-miting--video-_21032.html
16. http://stiri.tvr.ro/comunistii-vor-statul-special-pentru-raionul-taraclia--liberalii-acuza-implicarea-kremlinului_58747.html
17. <http://www.cotidianul.ro/referendumul-din-gagauzia-plan-de-de-stabilizare-orchestrat-de-moscova-si-pionii-ei-231478/>
18. <http://vox.publika.md/politica/incredibil-separatismul-legal-in-moldova-511748.html>
19. <https://meduza.io/feature/2016/06/24/paket-yarovoy-prinyat-i-eto-ochen-ploho>
20. <http://www.mediafax.ro/externe/rusia-someaza-letonia-sa-amelioreze-fara-intarziere-situatia-minoritatii-rusofone-12409082>
21. <http://www.pravda.ru/world/asia/southasia/14-04-2008/263322-tailand-0/>
22. <http://www.reporterntv.ro/flux/miscarea-islamica-din-turkestanul-de-est-a-sustinut-atentatul-de-la-tiananmen>

Recenzent:

Valeriu CUȘNIR,
doctor habilitat,
profesor universitar

DEOSEBITA CRUZIME: CONȚINUT ȘI REGLEMENTARE JURIDICO-PENALĂ

Larisa BUGA,

doctor în drept, conferențiar universitar interimar,
Institutul de Științe penale și Criminologie Aplicată

SUMMARY

In this article author was studied great cruelty, as sign qualifier offence and, at time, aggravating circumstance, provided criminal law of Republic of Moldova. Great cruelty was study as estimated sign correlated with another signs of offence. It finds suffering is one of a main side of great cruelty.

Keywords: great cruelty, criminal law, sign qualifier, suffering.

REZUMAT

În acest articol autorul a supus studiului subiectul deosebitei cruzimi, în calitate de semn calificativ al componenței de infracțiune și totodată, ca circumstanță agravantă, prevăzută de legea penală a Republicii Moldova. Se analizează deosebita cruzime ca semn estimativ în corelație cu alte semne ale componenței de infracțiune. Se constată că suferința deosebită constituie una din laturile de bază ale deosebitei cruzimi.

Cuvine-cheie: deosebită cruzime, lege penală, semn calificativ, suferință.

Introducere. În acest articol vom încerca o analiză a deosebitei cruzimi, semn calificativ al componenței de infracțiune și circumstanță agravantă, care influențează calificarea și individualizarea răspunderii și pedepsei penale.

Metode aplicate și materiale utilizate. Rezultatele științifice pe care le prezentăm în acest articol au fost obținute prin metode teoretice de cercetare științifică. Una dintre aceste metode este cea a documentării științifice, precum și cea de analiză a conținutului științifico-juridic.

Rezultate obținute și discuții. În legea penală deosebita cruzime este prevăzută în calitate de semn calificativ a unor componente a infracțiunilor contra vieții și sănătății persoanei, ca omorul intenționat (lit. j) alin. 2 art. 145, vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății (lit. e) alin. 2 art. 151, vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății (lit. f) alin. 1 art. 152, infracțiunile privind viața sexuală - violul (lit. f) alin. 2 art. 171, acțiuni violente cu caracter sexual (lit. g) alin. 2 art. 172; infracțiuni contra patrimoniului - tâlhăria (lit. d) alin. 3 art. 188, șantajul (lit. d) alin. 3 art. 189; infracțiuni contra libertății, cinstei și demnității persoanei

- traficul de ființe umane (lit. g) alin. 2 art. 165 din Codul Penal al Republicii Moldova. La fel, legiuitorul indică săvârșirea infracțiunii prin acte de deosebită cruzime în calitate de circumstanță agravantă (lit. h) alin. 1 art. 77 din Codul Penal al Republicii Moldova, astfel deosebita cruzime poate fi un semn calificativ agravant la comiterea unor infracțiuni.

Teoria dreptului penal atribuie termenul de „deosebită cruzime” la categoria semnelor estimative. Astfel, Piteșchi V. consideră că „estimative sunt noțiunile, conținutul cărora este elucidat în procesul aplicării normelor juridice în limitele prevăzute de lege, prin evaluarea circumstanțelor unui caz concret de către cel ce aplică legea” [1, p. 7]. Un alt savant rus, Ignatenco V. este de aceeași părere cu ideea expusă mai sus, și atribuie la categoria semnelor estimative „semnele tipice neelucidate substanțial de legiuitor și generalizatoare ale noțiunilor juridice, concretizarea cărora se face prin evaluare în limitele unei situații concrete” [2, p. 9]. Academicianul Cudreavțev V. a desemnat semnele estimative sau de evaluare ca fiind acele situații juridice la baza constatării cărora stă conștiința juristului care aplică legea penală, prin

luarea în considerație a prevederilor Codului penal și a împrejurărilor de fapt ce caracterizează cauza penală concretă [3, p. 134]. De pe aceleași poziții penalistul Al. Borodac afirmă că existența noțiunilor definitorii în legea penală se explică prin aceea că ele permit a lua în considerație schimbarea condițiilor social-politice și economice, circumstanțele specifice ale cauzei penale, dat fiind faptul că acestea nu întotdeauna pot fi exprimate și consfințite în lege [4, p. 63]. Într-o altă lucrare, același autorul susține că semnele de evaluare se stabilesc în interpretările efectuate de însuși legiuitor, de hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție, de practica judiciară, de conștiința juristului [5, p. 69].

Referitor la necesitatea utilizării unor astfel de categorii cum sunt semnele estimative, în teoria dreptului penal dintotdeauna s-au dus discuții și s-au expus opinii controversate.

Astfel, majoritatea autorilor consideră că folosirea semnelor estimative contribuie la exprimarea principiului „completării legii penale”. Cudreavțev V. a remarcat că „existența semnelor estimative în lege este inevitabilă. Acestea sunt utile, dacă sunt stabilite pentru acele cazuri, când sunt necesare

re și când se aplică corect în cazul concret”[6, p. 69].

Eficacitatea legislației penale depinde de capacitatea legii de a regula adecvat procesele care au loc în societate. Realitatea însă este mult mai complicată, multiaspectuală și reflectarea legală a tuturor situațiilor uneori este imposibilă, legiuitorul nefiind „capabil” să reflecte toate aspectele situațiilor concrete. Prin urmare, legiuitorul include în textul legii penale semnele estimative. Semnele estimative atribuie legii penale caracter „dinamic”, or constituie o formă elastică a dreptului. Anume această elasticitate permite instanțelor de judecată să diferențieze răspunderea penală și să individualizeze pedeapsa penală aplicată celui vinovat[7, p. 161].

Luând în considerație că procesele și fenomenele care necesită reglementare de stat sunt foarte dinamice, multilaterale și variate, încât legiuitorul nu de fiecare dată reușește să le stabilească și să le modifice în lege, practica de aplicare a dreptului fiind mai dinamică decât procedura de adoptare a legilor, noi împărtășim ideile expuse mai sus vizând necesitatea păstrării în legea penală a semnelor estimative, din categoria cărora face parte și deosebita cruzime, ceea ce asigură „elasticitatea” reglementării juridico-penale.

Stabilirea și elucidarea noțiunii de deosebită cruzime se modifică de-a lungul timpului, în dependență de cerințele societății: se vor ivi noi forme de manifestare a deosebitei cruzimi, ceea ce va duce la o interpretare diferită a acestei noțiuni atât în teoria dreptului penal cât și în practica de aplicare a normelor juridico-penale.

Legea penală trebuie să fie formulată exact și clar, prin utilizarea unui aparat terminologic care nu lasă loc de interpretări. În doctrina dreptului penal nu găsim unanimitate nici vizând necesitatea utilizării semnelor estimative în legislația penală, dar nici vizând natura

și conținutul semnelor estimative. Unii savanți propun înțelegerea noțiunilor estimative ca categorii relativ determinate, conținutul cărora este apreciat de conștiința juristului care aplică norma juridico-penală, prin luarea în considerație a împrejurărilor cauzei date [8, p. 134]. Alți autori sunt de părerea, că în conținutul semnelor estimative sunt incluse nu doar semnele subiective ale cauzei concrete, dar și semnele obiective care nu depind de cauza dată [9, p. 128]. Împărtășim cea de-a doua opinie expusă iar în conținutul unui semn estimativ, de rând cu semnele schimbătoare, caracteristice pentru fiecare caz aparte, trebuie să fie incluse și semnele permanente, totalitatea cărora indică prezența unui semn estimativ. Poziția expusă o atribuim pe bună dreptate și noțiunii de „deosebită cruzime”.

Prezența semnelor permanente la determinarea semnului estimativ, pe de o parte, va permite diminuarea urmărilor negative în interpretarea normei juridico-penale, or aceasta limitează interpretarea, iar pe altă parte, contribuie la simplificarea procesului de aplicare a acestor semne.

Elaborarea semnelor estimative, în opinia noastră, cade în sarcina doctrinei juridico-penale în temeiul viziunilor formate, jurisprudenței și practicii juridice. Totodată, semnele estimative trebuie să posede caracter universal, or formează temelia noțiunii de semn estimativ în cazul diverselor forme de manifestare. Prezența semnelor estimative ridică eficacitatea și „elasticitatea” legii penale, deoarece contribuie la elucidarea noilor forme de manifestare, îndeosebi a deosebitei cruzimi.

Stabilirea prezenței noțiunii semnelor estimative, în final, cade în sarcina organelor de aplicare a normelor de drept, prin luarea în considerație a semnelor permanente și semnelor specifice fiecărui caz pe calea interpretării acestora,

după următorul algoritm. În procesul activității sale, organele sus-numite apreciază prezența semnelor permanente, care caracterizează deosebita cruzime, călăuzindu-se de explicațiile formulate în teoria dreptului penal. Ulterior, organul de aplicare a dreptului concluzionează vizând includerea sau nu în conținutul semnului estimativ a unui sau altui semn tipic pentru împrejurările faptice. Persoanele care apreciază și determină semnele estimative, trebuie să conștientizeze, că eficiența normei juridico-penale concrete va depinde de explicațiile sale.

Asemenea abordare la determinarea și stabilirea deosebitei cruzimi, în opinia noastră, va contribui la realizarea principiului legalității.

Suferința – ca semn obligatoriu al deosebitei cruzimi. În știința dreptului penal se face accent pe suferință atunci când este vorba de analiza deosebitei cruzimi, ca una din caracteristicile de baza ale acesteia din urmă. Autorul rus, Popov A. înțelege prin „deosebită cruzime” cauzarea suferințelor fizice și/sau morale victimei, altfel spus cauzarea suferințelor multiple, de lungă durată” [10, p. 361]. Utilizarea sintagmei „cauzarea suferințelor victimei” constituie unul din momentele cheie la aprecierea noțiunii de deosebită cruzime. Considerăm că semnele indicate de acest autor, cum ar fi suferințe multiple, de lungă durată, poartă caracter abstract și invocă semne de întrebare: cât de lungi sunt suferințele; care este esența suferințelor multiple etc.

Trișina J., un alt autor rus, remarcă: „prin deosebita cruzime vom înțelege actele de cruzime, sadice și alte acte de acțiune asupra omului, care provoacă suferințe victimei”[11, p. 8].

În opinia savantului Borisenkov N., noțiunea de cruzime trebuie privită în două accepțiuni: a) cruzimea ca trăsătură a persoanei;

b) cruzimea ca trăsătură a faptei. Noțiunea de cruzime ca trăsătură a persoanei corespunde noțiunii de agresivitate, altfel spus acea formă a agresivității negative, care implică nu doar existența unor tendințe destructive în sfera relațiilor de tip „subiect-obiect”, dar și predispoziția și predilecția de aplicare a procedurilor violente în vederea realizării scopurilor sale. Totodată, ea implică existența fie a unei tendințe conștiente de a-i cauza victimei dureri și suferințe, fie a predispoziției pentru aceasta. Pe de altă parte, noțiunea de cruzime ca trăsătură a faptei corespunde noțiunii de agresiune. Cruzimea ca trăsătură a faptei trebuie privită drept cauzare intenționată a unor dureri și suferințe altei persoane, presupunând violarea normelor de conduită general acceptate [12, p. 8]. Autorii autohtoni Brînza S. și Stati V. consideră că cruzimea desemnează doar acea trăsătură a persoanei, care presupune cauzarea conștientă a unui rău altor persoane, sub formă de dureri și suferințe [13, p. 244].

Artiușina O. consideră că deosebita cruzime presupune cauzarea suferințelor fizice sau psihice [14, p. 24], iar Placsina T. indică doar la suferințe profunde [15, p. 8]. Potrivit autorilor comentariului Codului penal al Republicii Moldova, noțiunea de cruzime include însușirea de a fi crud, feroce, bestial, barbar, crâncen, precum și pornirea de a avea plăcere de la provocarea sau vederea suferințelor. Sintagma cruzime deosebită semnifică însușirile enunțate manifestate în cel mai înalt grad. Semne ale unei cruzimi deosebite se consideră cazurile în care, înainte sau în procesul săvârșirii omorului, victima a fost supusă torturilor, schingiurilor sau actelor de batjocură, metodelor pe care vinovatul le aplică cu bună-știință pentru a-i pricinui victimei suferințe deosebite (aplicarea unui număr mare de leziuni corporale, utilizarea unei toxine cu acțiune chinuitoare, arderea de

viu, înecarea, strangularea, lipsirea îndelungată de hrană, apă etc.). Săvârșirea omorului victimei în prezența rudelor apropiate, vinovatul urmărind și dându-și seama că, prin acțiunile întreprinse, le pricinuieste mari suferințe acestora, se consideră ca fiind o manifestare a omorului săvârșit cu deosebită cruzime [16, p. 291].

În practica judiciară, s-a considerat ca omorul este săvârșit prin cruzimi, atunci când faptuitorul a conceput și executat fapta, folosind metode cauzatoare de suferințe prelungite și de maximă intensitate, realizând astfel, alături de rezultatul constând în suprimarea vieții victimei și un al doilea rezultat, constând în chinuirea ei fizică sau morală. Au fost socotite ca întrunind elementele omorului deosebit de grav săvârșit prin cruzime: stropirea victimei cu benzina, după care i s-a dat foc; biciuirea victimei cu sârma împletită; aplicarea de multiple lovituri cu un corp taios și un timp îndelungat, astfel încât să se provoace suferințe prelungite; aplicarea de lovituri care zdrobesc globii oculari ai victimei. Următoarele metode demonstrează manifestarea cruzimii deosebite la săvârșirea omorului [17]: cauzarea unor plăgi multiple (când există probe suficiente care dovedesc intenția de a comite omorul cu deosebită cruzime); jupuirea pielii; turnarea peste victimă a unor lichide inflamabile cărora li se dă foc; provocarea arsurilor cu ajutorul unor obiecte incandescente; arderea sau îngroparea unei persoane vii; utilizarea curentului electric; smulgerea unghiilor; scoaterea ochilor; mutilarea sau secționarea unor părți ale corpului; stropirea cu agenți chimici agresivi; asfixierea mecanică prelungită în timp; otrăvirea, urmată de suferințe prelungite; impunerea victimei să-și sape mormântul; imitarea execuției victimei; privarea de mâncare, apă, somn, de confort termic sau fonic, de alte necesități vitale etc.

Potrivit unor autori autohtoni, noțiunea de cruzime deosebită se îmbină cu acțiuni sadice, adică cu o tendință anormală spre cruzime, plăcere bolnăvicioasă de a vedea pe cineva suferind sau de a pricinui suferințe [18].

Unii autori indică și alt rezultat al deosebitei cruzimi. Așadar, Andreeva L. și Constantinov P. remarcă, că deosebita cruzime constă în cauzarea daunelor altor indivizi în forma unor chinuri și suferințe [19, p. 13]. Cruzimea deosebită demonstrează intenția făptuitorului de a-i cauza victimei suferințe – de ordin fizic sau psihic – care sunt intense, inutile și prelungite în timp. În opinia autorilor Brînza S. și Stati V. „cruzimea este inerentă oricărui omor, deoarece în momentul lipsirii de viață victima suportă dureri fizice și morale, iar omorul săvârșit cu deosebită cruzime presupune o intensitate mult mai mare a acestor dureri, întrucât făptuitorul nu se mulțumește să curme viața victimei. El îi prelungește agonia, torturând-o, maltratând-o, molestând-o [13, p. 245].

Jurisprudența, în calitate de rezultat al manifestării deosebitei cruzimi, indică doar suferințele și/sau chinul, fără a evidenția alte forme ale urmărilor comportamentului crud.

Considerăm, că chinul constă în comiterea unor acțiuni intenționate îndelungate în timp și neîntrerupte (lipsirea îndelungată de apă, hrană, plasarea într-un loc unde sunt substanțe chimice etc.).

Categoria „chinuri”, după cum remarcă corect Drujcov S., poate fi folosită nu doar ca proces al comportamentului uman, dar și ca rezultat specific „simțit” de victimă. Suferințele și chinurile în acest sens sunt prevăzute ca stare psihofiziologică a victimei, care combină în sine impulsurile de durere și retrăirile sufletești [20, p. 34]. În această privință, suferințele și chinurile sunt evidențiate în calitate de categorii identice.

Din cele expuse mai sus, rezultă clar și fără echivoc, că rezultatul deosebitei cruzimi este **suferința**, nespecifică situațiilor ordinare, **deosebită**. Totodată, în cazul evaluării juridico-penală se va ține seama de faptul că această categorie este una subiectivă, iar înțelesul acesteia se face prin interpretarea literară. Din punctul de vedere al lui Barulin V., „suferința reprezintă disconfortul profund, chinurile, durerile, insatisfacția, senzațiile neplăcute” [21, p. 191].

Potrivit DEX-ului suferința reprezintă suferință fizică suportată de cineva or suferință morală; mâhnire, întristare [22]. Astfel, unul din caracterele suferinței este durerea.

C.И. Ожеров tratează suferința ca durerea fizică sau morală [23].

În știința dreptului penal găsim tratarea noțiunii de „suferință” ca „durere chinuitoare și îndelungată suportată de victimă” [24, p. 99].

Așadar, în cazul săvârșirii infracțiunilor cu deosebită cruzime, rezultatul acesteia sunt suferințele specifice, deosebite, profunde, în legătură cu care apare întrebarea: cui pot fi cauzate aceste suferințe? Cine din cei prezenți la comiterea unei fapte cu deosebită cruzime poate fi supus unei asemenea încercări?

Persoana care suportă asemenea suferințe este victima infracțiunii. În corespundere cu DEX-ul, victima este persoana care suferă un prejudiciu ori o atingere a vieții, sănătății sau integrității sale fizice ca urmare a unei fapte ilicite săvârșite de altcineva [25]. Victima este persoana fizică care a suferit o daună fizică, materială sau morală, la fel, persoana juridică care a suportat un prejudiciu material sau i-a fost adusă atingere reputației profesionale prin infracțiune. Aceasta este o noțiune procesuală, care se caracterizează printr-un complex de drepturi și obligațiuni (statutul procesual), care, însă, se atribuie victimei. Așadar, victimă a infracțiunii poate fi oricare per-

soană fizică sau persoană juridică căreia i s-au adus pagube sau care a suferit daune în urma comiterii infracțiunii. Însă, în cazul infracțiunilor comise cu deosebită cruzime, victima poate fi doar o persoană fizică or anume omul dispune de capacitatea de a suporta suferințe. Este de remarcat, de asemenea și faptul că deosebita cruzime la comiterea infracțiunilor se răsfârge nu doar asupra victimei, dar și asupra rudelor sau apropiaților acesteia. În acest sens, în pct. 5.9 din hotărârea CSJ *Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor* (art.145-148 CP al RM) este prevăzut: „Despre săvârșirea cu deosebită cruzime a infracțiunii de omor intenționat poate mărturisi nu doar metoda comiterii infracțiunii. În acest sens, unul dintre cele mai răspândite cazuri de omor săvârșit cu deosebită cruzime, ținând cont de ambianța executării lui, este omorul săvârșit în prezența persoanelor apropiate victimei. În cazul când la suferințele victimei asistă alte persoane, deosebita cruzime se manifestă în raport cu victima infracțiunii, nu în raport cu persoanele care asistă la suferințele victimei. Manifestarea cruzimii deosebite față de asemenea persoane nu este cuprinsă de componența de infracțiune prevăzută la art.145 alin. (2) lit. j) CP al RM. De aceea, numai atunci poate fi aplicată răspunderea agravată în baza acestei prevederi normative, când victima suferă intens, prelungit și inutil, întrucât conștientizează că săvârșirea infracțiunii afectează substanțial persoanele apropiate care asistă la suferințele victimei [17]. Dispoziții asemănătoare prevede și hotărârea CSJ despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală [26], în conformitate cu care ”Se consideră viol însoțit de torturarea victimei (art. 171 alin. (2) lit. f) CP), atunci când victimei i se provoacă dureri sau suferințe puternice, fizice ori

psihice (de exemplu, victima este supusă șocurilor electrice, este suspendată de mâini, este cauterizată cu agenți termici sau chimici etc.). Violul săvârșit cu bună-știință în prezența unor persoane apropiate victimei trebuie, de asemenea, calificat potrivit art. 171 alin. (2) lit. f) CP. În cazul unei asemenea calificări este necesar să se stabilească că făptuitorul în pornirea sa a avut intenția de a cauza victimei dureri și suferințe deosebite, apreciate ca tortură”.

Doctrina juridică autohtonă în ceea ce ține de infracțiunea de viol, comisă cu deosebită cruzime, consideră că deosebita cruzime demonstrează intenția făptuitorului de a-i cauza victimei suferințe – de ordin fizic sau psihic – care sunt intense, inutile și prelungite în timp. Pornind de la acest mod de interpretare a noțiunii „cruzime deosebită”, menționăm că metoda aleasă de făptuitor mărturisește despre dorința lui de a cauza victimei suferințe deosebite în procesul comiterii violului (de exemplu: cauzarea unor plăgi multiple, utilizarea curentului electric, mutilarea sau secționarea unor părți ale corpului etc.). Despre săvârșirea cu deosebită cruzime a infracțiunii de viol poate mărturisi nu doar metoda comiterii acesteia. În acest sens, unul dintre cele mai răspândite cazuri de viol săvârșit cu deosebită cruzime, reieșind din ambianța executării lui, este violul săvârșit în prezența persoanelor apropiate victimei. Ambianța ce denotă deosebita cruzime se poate exprima și în crearea de către făptuitor a unor condiții care insuflă victimei inevitabilitatea de a se su-pune suferințelor, precum și frica, disperarea de a nu putea rezista durerii. În afara de metoda și ambianța comiterii infracțiunii, despre săvârșirea violului cu deosebită cruzime pot mărturisi următoarele circumstanțe: particularitățile victimei infracțiunii (de exemplu, prezența la ea a unor fobii, a unor alergii sau a altor afecțiuni specifice); specificul

motivului infracțiunii (de exemplu, motivele sadice); alte circumstanțe de natură obiectivă și subiectivă care trebuie apreciate cumulativ [13, p. 571-572].

Codul penal în vigoare la art. 133¹ prevede că prin membru de familie se înțelege [27]:

a) în condiția de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, sub tutelă și curatelă, rudele, afinii lor, soții rudelor, persoanele aflate în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj) sau dintre părinți și copii;

b) în condiția de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorț, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relații asemănătoare celorla dintre soți (concubinaj).

Totodată, art. 134 din CP conține definiția noțiunii de rudenie, și anume [27]: „Prin rudenie se înțelege legătura bazată pe descendența unei persoane dintr-o altă persoană sau pe faptul că mai multe persoane au un ascendent comun. În primul caz, rudenie este în linie dreaptă, iar în al doilea caz – în linie colaterală. Gradul de rudenie se stabilește prin numărul de nașteri. Rudele unuia dintre soți sunt afinii celuilalt soț. Linia și gradul de afinitate sînt asimilate liniei și gradului de rudenie. Rude apropiate sunt părinții, copiii, înfietorii, copiii înfiați, frații și surorile, bunicii și nepoții lor. Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova prevede noțiunea de rude apropiate și oferă interpretarea acestui termen. Așadar, conform p. 41) art. 6 din CPP prin *rude apropiate* vom înțelege copiii, părinții, înfietorii, înfiații, frații și surorile, bunicii, nepoții [27].

În practica judiciară la categoria persoanelor apropiate victimei se atribuie: prieten apropiat, logodnic/ă, concubin/ă etc. Această listă este exhaustivă, fiecare caz urmând a fi cercetat separat pentru delimitarea cercului de persoane apropiate.

Pentru stabilirea semnului calificativ „deosebită cruzime”, instanța de judecată va aprecia dacă apropiaților victimei li s-a comis suferințe deosebite. Savantul Piterțev S., menționează că suferințele deosebite ale apropiaților victimei constau în faptul că aceștia pe lângă moartea victimei, suferă, deoarece nu pot acorda ajutor victimei, iar acest fapt le provoacă alte suferințe deosebite. Conținutul suferințelor deosebite ale apropiaților victimei se determină prin aceea că aceștia au fost și martori la comiterea crimei, iar să le acorde ajutor nu au avut posibilitate. De aceea suferințele sunt deosebite” [28, p. 116].

Un alt autor, Borodin S., a indicat faptul că despre suferințele deosebite ale apropiaților victimei se poate de vorbit atunci, când apropiații conștientizează caracterul faptei ilicite și în același timp, neputința de a acorda ajutor victimei în prezența unor circumstanțe [29, p. 23].

În opinia noastră, imposibilitatea acordării de ajutor victimei din partea unui apropiat nu trebuie să fie considerată ca una din condițiile cauzării suferințelor deosebite. Conștientizarea omorului persoanei apropiate, violării acesteia, cauzării vătămării sănătății sau a altor acțiuni cu caracter sexual acordă acestor suferințe caracter deosebit. Victima este o persoană dragă apropiaților și, viceversa, respectiv, vor suporta suferințe dacă va fi pusă sub amenințare viața, sănătatea sau alte interese legale. A fi martor a unor asemenea fapte înseamnă a trata suferințele acesteia ca suferințe deosebite.

Conștientizarea faptului că infracțiunea a fost deja terminată de către apropiații victimei, nu poate fi atribuită la deosebita cruzime. Astfel, autorul Semernev N. a remarcat „dacă apropiații au văzut doar rezultatul omorului: corpul decedat, atunci fapta cu poate fi calificată ca fiind comisă cu deosebită cruzime” [30, p. 221]. Bineînțeles, în asemenea cazuri, apropiații suferă pierde-

rea persoanei dragi, însă suferințele acestora nu sunt deosebite, reieșind din faptul că nu au fost martorii comiterii crimei. Semnul principal al deosebitei cruzimi îl reprezintă suferințele deosebite pe care la suportă de la urmărirea acțiunilor care sunt îndreptate împotriva persoanei apropiate.

Totodată, Tișchevici S., subliniază că prezența rudelor apropiate la comiterea infracțiunii reprezintă prezența suferințelor deosebite și la victimă. Din punctul de vedere al autorului sus-menționat, chiar dacă victima minoră nu conștientizează omorul rudei apropiate, în asemenea cazuri suferințele deosebite pot fi cauzate însăși victimei. De exemplu, infractorul amenință cu moartea mama și copilul ei, dar mai întâi omoară mama, smulgând copilul din mâinile ei. În asemenea situație, acțiunile făptuitorului pun mama în situația de a-și face griji pentru copilul său. În prezența unor astfel de circumstanțe, retrăind pentru soarta copilului său, mama retrăiește suferințe sufletești, fără a se gândi la soarta sa [31, p. 52].

Concluzii. Astfel, din punctul de vedere al dreptului penal, deosebita cruzime reprezintă o categorie interdisciplinară, deoarece caracteristica cheie a acesteia este suferința specifică prin retrăiri emoționale a victimei sau a altor persoane. Deosebita cruzime se poate manifesta atât în privința victimei și rudelor ei, cât și a altor persoane martori ai infracțiunii. Astfel, persoanelor care sunt martori la comiterea infracțiunii, le poate fi cauzată suferințe deosebite doar în cazurile prezenței unei legături specifice cu această crimă. Din punct de vedere al percepției subiective această legătură are specificul său, deoarece în urma amenințării percepe faptul aflării în dependență de vinovat, în legătură cu acest fapt are anumite presentimente, că pe viitor în privința sa se vor comite fapte asemănătoare, ceea ce implică suferințe deosebite acestei persoane.

Referințe bibliografice:

1. Питецкий В. В. *Применение оценочных признаков уголовного закона*. Красноярск, 1995;
2. Игнатенко В. В. *Оценочные понятия в законодательстве об административной ответственности*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1989;
3. Кудрявцев В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва: Юридическая литература, 1972;
4. Borodac A. *Drept penal. Calificarea infracțiunilor*. Chișinău: Știința, 1996;
5. Borodac A., Gherman M. *Calificarea infracțiunilor*. Chișinău. Tipografia Centrală, 2006;
6. Кудрявцев В. Н. *Причины правонарушений*. М., 1976;
7. Козаченко И. Я. *Санкции за преступления против жизни и здоровья: обусловленность, структура, функции, виды*. Томск, 1987;
8. Кудрявцев В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. М., 1972;
9. Черепанова Е.В. *Оценочные понятия в УК РФ и их влияние на эффективность применения уголовного законодательства* // Журнал российского права. 2009. №2;
10. Попов А. Н. *Убийства при отягчающих обстоятельствах*. СПб., 2003;
11. Тришина Ж. В. *Особая жестокость как способ совершения преступлений против личности: уголовно-правовые и криминологические проблемы*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 2009;
12. Н. В. Борисенкова. *Уголовно-правовая оценка жестокости: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук*. Москва, 2005;
13. Brînză S., Stati V., *Tratat de Drept Penal. Partea Specială. Vol. I*. Tipografia Centrală. Chișinău, 2015;
14. Артюшина О. В. *Убийство с особой жестокостью: уголовно-правовые и криминологические аспекты*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2011. р. 8; Попова Н. П. *Ответственность за преступления, совершенные с особой жестокостью*: дис. ... канд. юрид. наук. М., 2005;
15. Плаксина Т. А. *Социальные основания квалифицирующих убийство обстоятельств и их юридическое выражение в признаках состава преступления*: монография. Барнаул, 2006. р. 244; Шайкенова Д. Т. *Убийство, совершенное с особой жестокостью: уголовно-правовые и криминологические аспекты (по материалам Республики Казахстан)*: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2011;
16. Codul penal al Republicii Moldova. Comentariu. Alexei Barbăneagră, Gheorghe Alecu, Viorel Berliba, Vitalie Budeci, Trofim Carпов, Valeriu Cușnir, Radion Cojocar, Alexandru Mariț, Tudor Popovici, Gheorghe Ulianovschi, Xenofon Ulianovschi, Nicolae Ursu, Victor Volcinschi. – Ch.: Editura Sarmis, 2009. – 860 p.;
17. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale referitoare la infracțiunile săvârșite prin omor (art.145-148 CP al RM)” nr. 11 din 24.12.2012, http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=44, accesat 10.12.2016;
18. http://cj.md/uploads/CPRM_Partea_Speciala.pdf, accesat 07.12.2016;
19. Андреева Л. А., Константинов П.Ю. *Влияние жестокости преступного поведения на уголовную ответственность*. СПб., 2002;
20. Дружков С. Н. *Уголовно-правовые функции особой жестокости в составе убийства: вопросы теории и практики*: дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 2002;
21. Барулин В. С. *Основы социально-философ с кой антропологии*. М., 2002;
22. <https://dexonline.ro/definitie/Durere>, accesat la 07.12.2016;
23. Ожегов С. И. *Толковый словарь русского языка* // <http://www.ozhegov.org/words/34691.shtml>; accesat 07.12.2016;
24. *Уголовное право. Особенная часть*: учебник/ Отв. ред. И.Я. Козаченко. М., 2008;
25. <https://dexonline.ro/definitie/victim%C4%83>, accesat la 11.12.2016;
26. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală” nr. 17 din 07.11.2005; http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=17, accesat la 10.12.2016;
27. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 72-74 din 14.04.2009;
28. Питерцев С. К. *Уголовно-правовое значение присутствия близких потерпевшего при убийстве* // Известия ВУЗов. Правоведение. 1975. №3;
29. Бородин С. В. *Ответственность за убийство с особой жестокостью* // Советская юстиция. 1965. №4;
30. Семернева Н. К. *Квалификация преступлений (части Общая и Особенная): научно-практическое пособие*. Екатеринбург, 2008;
31. Тишкевич С. И. *Квалификация преступлений против жизни*. М. 1991.

Criterii pentru publicarea articolelor în revista „Legea și viața”

În conformitate cu prevederile Regulamentului cu privire la evaluarea și clasificarea revistelor științifice (aprobat prin Hotărârea CSȘDT al AȘM nr. 196 din 18.10.2012) și Regulamentului privind publicațiile științifice și științifico – metodice (anexă la Hotărârea Comisiei de atestare a cadrelor științifice și științifico – didactice nr. AT – 8/1 – 2 din 23 decembrie 2010) elaborate în conformitate cu prevederile Codului cu privire la știință și inovare nr. 259 – XV din 15 iulie 2004, cu modificările ulterioare și a actelor normative ale Academiei de Științe a Moldovei și ale Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare,

Colegiul de redacție al Revistei „Legea și viața” admite pentru publicare:

- Articole științifice; Articole de sinteză; Articole de fond

Articolul științific:

- prezintă reflecții personale asupra unui subiect, promovând aftit idei ale cercetătorilor în domeniu, cât și experiența proprie;

- expune idei care trebuie să aibă un înalt nivel de generalizare, să conțină rezultate originale, neabordate anterior, cu menționarea oportunității studierii problemei respective;

- este asigurat de o listă bibliografică care se plasează la sfârșit, făcîndu – se referințele necesare în conținutul articolului;

- poate avea unul sau mai mulți autori, fiind indicată clar contribuția fiecăruia în coli de autor; nu se recomandă ca un articol de volum mic sau mediu să aibă mai mulți coautori, deoarece aportul lor la elaborarea lucrării poate fi contestat;

- are un volum care variază între 9 – 10 pagini (nu mai mult de 20000 caractere)

Articolul de sinteză:

- se deosebește prin contribuții substanțiale în domeniu, abordînd critic și comparativ lucrările autorilor la temă, avînd un text, de regulă, voluminos (circa 2,5 coli de autor)

- are bibl... bogată (circa 60 surse bibliografice);

- descrie rezultatele obținute în domeniu prin utilizarea unui instrument analitic amplu, care permite evidențierea aspectelor pozitive și problematice ale lucrărilor analizate;

- sensibilizează comunitatea asupra unui subiect actual, de multe ori controversat, prin lectura unei singure publicații, fără ca să aibă nevoie să studieze și alte surse la temă.

Articolul de fond:

- exprimă punctul de vedere al colegiului de redacție al revistei asupra unei probleme științifice importante, de actualitate.

AUTORUL va respecta următoarele **CERINȚE** față de componentele structurale ale articolului științific, pe care le va expune distinct:

- **titlul articolului** (format din 10 – 12 cuvinte; conține noțiuni exacte, care nu lasă loc ambiguităților; corespunde conținutului; nu „promite” mai mult decît ceea ce conține; evită termenii cu mai multe sensuri, este formulat concis, simplu, eliminînd verbele *a fi, a avea, a obține*, titlurile – întrebare fiind mai adecvate pentru articolele științifice)

- **REZUMAT** (în limba română și într – o limbă de circulație internațională, oferind informații despre studiu, suficient de cuprinzător, exact, redactat cu atenție deosebită, nu include informații care nu se regăsesc în text, se scrie cu claritate, la diateza activă, la timpul prezent (timpul trecut se utilizează numai la descrierea modului de manipulare a variabilelor), conține în jurul la 75 – 100 de cuvinte);

- Cuvinte – cheie (în limba română și într – o limbă de circulație internațională)

REGULAMENTUL

cu privire la recenzarea articolelor științifice în revista „Legea și viața”

Articole științifice primite de redacția revistei „Legea și viața” trec prin Instituția de recenzare. Colegiul redacțional al revistei „Legea și viața” a adoptat un sistem de patru niveluri de recenzare a articolelor și materialelor prezentate spre publicare:

Primul nivel – recenzarea de către Redactorul – șef (main editor peer review);

Al doilea nivel – recenzie de „nivel deschis” (open peer review – autorul și recenzentul se cunosc reciproc) – recenzia este transmisă la redacția de către autor;

Al treilea nivel – recenzie de nivel „orb – unilateral” (single – blind – recenzentul știe despre autor, autorul – nu);

Al patrulea nivel – recenzie de nivel „orb – dublu” (double – blind – afit recenzentul, cît și autorul, nu știu unul despre altul).

Fiecare articol științific necesită să aibă recenzii:

- deschise: primul nivel – recenzia (decizia) redactorului – șef;

- al doilea nivel – recenzia unui recenzent oficial, specialist în domeniu (doctor sau doctor habilitat); – confidențiale (oarbe):

- **Introducere**
- **Scopul articolului**
- **Metode și materiale aplicate**
- **Rezultate obținute și discuți**
- **Concluzii**

- **Referințe bibliografice** (se va respecta structura curentă, conform Hotărîrii CNAA nr. AT03 din 23 aprilie 2009)

În aprecierea articolelor prezentate, Colegiul de redacție se va baza pe:

- respectarea cerințelor de structură ale articolului științific

- respectarea convențiilor editoriale: titlurile articolelor, rezumatele și referințele să fie clare, informative, corecte, complete, autorii să poată fi identificați prin afilierea instituțională și adresă;

- elementele de originalitate, care vor consta în:

- (a) noutatea ideilor formulate și interpretate;
- (b) noutatea punctelor de vedere ale cercetătorului;
- (c) „prospețimea” limbajului științific utilizat;
- (d) forța de convingere care decurge din puterea textului lucrării de a capta raționalitatea cititorilor;
- (e) personalizarea textului expus prin impunerea „vocii” autorului, distinctă de alte voci

- recenzarea anonimă a articolelor științifice

- aplicarea procedurii de peer – review, care este obligatorie (evaluarea articolului de către doi referenți independenți)

- respectarea cerințelor tehnice pentru publicarea articolelor în revistă (Times New Roman (TNR), font 12, cu 1,5 linii spațiu între rînduri, format A4, cu margini: sînga – 3 cm, dreapta – 1,5 cm, sus și jos – 2,5 cm, pe o singură parte a foii. Toate paginile articolului se numerotează)

- Responsabilitatea asupra conținutului articolelor, selecției și preciziei faptelor și informației citate revine în exclusivitate autorilor. În același număr al revistei poate fi publicat doar un singur articol al unui autor. Numărul de autori al unui articol nu poate fi mai mare de două persoane. Autorul (ii) trimite redacției 2 exemplare originale a articolului (semnate de autor) în imprimare pe hîrtie și trimite articolul în format electronic prin e – mail la adresa: legea_zakon@mail.ru

- Volumul articolului nu trebuie să depășească 0,5 c.a. dactilografiat pe hîrtie, format A4 (20 de mii de caractere, sau 9 – 10 pagini de text), inclusiv figuri, tăblițe, referințe și scheme. Atunci cînd se plasează referințe bibliografice în limba engleză este necesar de indicat denumirea oficială a surselor (revistelor) în limba engleză.

Pentru a plasa un articol în Revistă este necesar de prezentat următoarele documente:

- cerere, informațiile despre autor (i), articolul, fotografia autorului (autorilor) în format JPG, adnotare (abstract, rezumat) în trei limbi (română, rusă și engleză) într – un volum de 100 de cuvinte, cuvinte – cheie (5 – 7 cuvinte). Adnotarea nu trebuie să conțină referiri la literatura citată, table și figuri;

- declarația privind asumarea răspunderii (Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în articol sînt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare. Numele de familie, prenumele, semnătura, data, adresa, telefonul de contact);

- informația despre autor (i) conține următoarele date: numele, prenumele, patronimicul autorului (autorilor), locul de muncă, funcția, titlul științific, gradul științific, adresa poștală, adresa electronică și numărul de telefon. Numele autorului (autorilor) ar trebui să fie listate sub titlul articolului, în dreapta.

al treilea nivel – recenzia redactorului științific sau a unui membru al colegiului de redacție;

al patrulea nivel – la decizia consiliului redacțional și recenzentul poate fi doar din exterior.

Toate articolele științifice, primite de Colegiul redacțional al revistei, sînt supuse obligatoriu recenzării „orb – dublu” (double – blind – afit recenzentul, cît și autorul, nu știu unul despre altul). Această recenzare este efectuată de către experți externi din baza de date de experți (recenzori) ai revistei, la solicitarea Colegiului redacțional.

Analizînd recenzii, redacția evaluează prezența în articole a elementelor de actualitate a problemei științifice pe care autorul pretinde să o soluționeze. Recenzia necesită să descrie în mod clar valoarea teoretică sau aplicativă a investigației, și să coreleze constatările autorului cu conceptele științifice existente. Un element de bază al recenziei ar trebui să fie aprecierea de către recenzent a contribuției personale a autorului articolului la soluționarea problemei. Este necesar de a menționa în recenzie corespunderea stilului, logicii și nivelului de accesibilitate a expunerii științifice a materialului de

către autor, precum și un aviz privind fiabilitatea și valabilitatea concluziilor.

După primirea recenziilor, redacția analizează articolele prezentate și adoptă decizia finală, în baza unei evaluări complete, privind la publicarea sau ne publicarea articolelor. În baza deciziei adoptate autorului i se comunică, prin e-mail sau poștă, informația cu privire la evaluarea articolului și decizia adoptată. În cazul în care se refuză publicarea articolului, recenziile rămân anonimi.

Colegiul de redacție își rezervă dreptul de a trimite articolul la o recenzie suplimentară externă anonimă (double-blind).

Redactor – șef, în asemenea caz, trimite recenzentului o scrisoare în

care solicită recenzarea, atașând la scrisoare articolul și modelul conform căruia se recomandă a efectua recenzia.

Prezența recenziilor pozitive nu este un motiv suficient pentru publicarea articolului. Decizia finală privind la publicarea articolului este adoptată de colegiul redacțional.

În cazul în care există o critică substanțială din partea recenzentului, însă articolul, la general, este evaluat pozitiv, colegiul redacțional poate aprecia articolul ca polemic și poate decide de a-l publica în rubrica „Tri buna discuțională”.

Originalele recenziilor sînt păstrate la revista „Legea și viața”.

КРИТЕРИИ ДЛЯ ПУБЛИКАЦИИ СТАТЕЙ В ЖУРНАЛЕ «Legea și viața»

В соответствии с положениями Регламента об оценке и классификации научных журналов (утвержденными Постановлением Высшего совета по науке и технологическому развитию Академии Наук Молдовы № 196 от 18.10.2012 г.) и Положением о научных и научно – методических публикациях (Приложение к Решению Комиссии аттестации научных и научно – педагогических кадров № АТ – 8/1 – 2 от 23 декабря 2010 г.), разработанными в соответствии с положениями Кодекса о науке и инновациях № 259 – XV от 15 июля 2004 г., с поправками, и нормативными актами Академии Наук Молдовы и Национального Совета по Аккредитации и Аттестации,

Редколлегия журнала «Legea și viața» допускает к публикации:

- Научные статьи
- Обзорные статьи
- Передовые статьи

Научная статья:

– **являет собой** личные размышления на тему, представленную другими исследователями данной области, а также свой собственный опыт в изучении проблемы;

– **излагает** идеи, которые должны содержать высокий уровень обобщения, оригинальные результаты, не рассмотренные ранее, с указанием возможности изучения данной проблемы;

– **содержит** библиографический список, размещенный в конце документа, а необходимые сноски на него приводятся в содержании статьи;

– **может иметь** одного или нескольких авторов, с четким указанием вклада каждого в авторских листах; не рекомендуется, чтобы статья малого или среднего объема имела несколько соавторов, поскольку их вклад в работу может быть оспорен;

– **объем статьи варьирует** в размере 9 – 10 страниц (но не более 2000 символов).

Обзорная статья:

– Отличается существенным вкладом в данную область, рассматривает критически и сравнительно работы авторов на заданную тему, текст статьи, как правило, объемный (около 2,5 авторских листов);

– богатая библиография (около 60 библиографических источников);

– описывает полученные результаты, используя комплексный аналитический инструментарий, который позволяет выделить положительные и проблематические аспекты анализируемых работ;

– обращает внимание общественности на актуальную тему, часто спорную, используя одну публикацию, без необходимости изучать другие источники по данной теме.

Передовая статья:

– **выражает точку зрения** редакционной коллегии журнала на важные, актуальные научные проблемы.

АВТОР должен соблюдать следующие **ТРЕБОВАНИЯ к структурным компонентам научной статьи, которые должны быть четко изложены:**

– **название статьи** (состоит не более чем из 10 – 12 слов, содержит точные понятия, которые не допускают двусмысленности, соответствует содержанию, не «обещает» большего, чем содержит, избегает терминов с несколькими значениями, излагается кратко, просто, избегая глаголов: *быть, иметь, получить*; для научных статей больше подходят названия – вопросы).

– **краткое изложение (резюме)** (на двух языках: **русском и еще одном языке международного общения**, предоставляет информацию об исследовании, достаточно полную, достоверную, отредактированную с высокой точностью, не включает в себя информацию, которая не встречается в тексте, пишется ясно, в настоящем времени (прошедшее время используется только для описания способов манипуляции переменными, содержит около 75 – 100 слов);

– **ключевые слова** (На трех языках: румынском, русском и одном из языков международного общения);

– **вводная часть (введение)**

– **цель статьи**

– **методы и использованные материалы**

– **полученные резюме и обсуждения**

– **выводы**

– **библиографические ссылки** (соблюдается настоящая структура, в соответствии с Решением CNAА № АТ03 23 апреля 2009 г.)

При оценке представленных статей, Редакционная Коллегия будет основываться на:

– соблюдении **структурных требований научной статьи;**

– соблюдении **редакционных конвенций: заголовки, аннотации и ссылки должны быть четкими, информативными, точными, полными, авторы должны быть идентифицированы по институциональной принадлежности и адресу;**

– **элементы оригинальности**, которые состоят из:

– (а) новизны сформулированных и интерпретированных идей;

– (б) новизны точек зрения исследователя;

– (в) «свежести» используемого научного языка;

– (г) силы убеждения, следующей из текста работы с целью завлечь читателей;

– (д) индивидуализации текста, отображаемой путем введения «голоса» автора, отличающегося от других голосов;

– **анонимное рецензирование научных статей;**

– **использование процедуры обзора работы коллегами, являющейся обязательной** (оценка статьи двумя независимыми референтами);

– соблюдение **технических требований для публикации статьи в журнале** (Times New Roman (TNR), размер шрифта 12, интервал между строками 1,5, формат А4 с полями: левое – 3 см, правое – 1,5 см, верхнее и нижнее – 2,5 см, на одной стороне листа. Все страницы статьи нумеруются);

Авторы несут ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат и прочих сведений. В одном номере журнала может быть опубликована только одна статья одного автора.

Число авторов статьи не должно быть более двух человек. Автор (ы) присылают в редакцию 2 экземпляра статьи (подписанные автором) в печатном виде и направляют статью в электронном виде по электронной почте по адресу: legea_zakon@mail.ru

Объем статьи не должен превышать 0,5 п. л. машинописного текста формата А4 (20 тыс. знаков, или 9 – 10 страниц текста), включая таблицы, список литературы и рисунки (схемы). При оформлении библиографических ссылок на английском языке необходимо указывать официальные англоязычные названия журналов.

Для размещения статьи в журнале необходимо предоставить в редакцию заявку, информацию об авторе (ах), статью, фотографию автора (ов) в формате JPG, аннотацию (резюме), представленную на трех языках (румынском, русском, английском) объемом – до 100 слов, ключевые слова (5 – 7 слов). Аннотация не должна содержать ссылку на цитируемую литературу, рисунки, таблицы.

– **Письменное заявление об ответственности** (Нижеподписавшийся/аясь, настоящим заявляю со всей ответственностью, что материалы, представленные в статье, являются результатом личных научных исследований и разработок. Осознаю, что в противном случае, буду нести ответственность за последствия в соответствии с действующим законодательством. Ф.И.О., подпись, дата, адрес, E mail, номер телефона)

Информация об авторе (ах) содержит: ФИО авторов, место работы, должность, ученую степень, ученое звание, почтовый адрес, электронный адрес и контактный телефон. ФИО автора должно быть указано под названием статьи справа.

ПОЛОЖЕНИЕ

о рецензировании научных статей в журнале «Legea și viața»

1. Научные статьи, поступившие в редакцию журнала «Legea și viața», проходят через институт рецензирования.

В журнале «Legea și viața» принята четырехуровневая система рецензирования статей:

1й уровень – рецензирование главным редактором (main editor peer review);

2й уровень – открытое рецензирование (open peer review – автор и рецензент знают друг о друге) – рецензия, представленная в редакции автором;

3й уровень – одностороннее «слепое» рецензирование (single – blind – рецензент знает об авторе, автор – нет);

4й уровень – двухстороннее «слепое» рецензирование (double – blind – оба не знают друг о друге).

2. Каждая научная статья должна иметь рецензии:

– открытые: 1й уровень – рецензия (заключение) главного редактора; 2й уровень официального рецензента – специалиста соответствующего научного профиля (доктора или кандидата наук);

– закрытые (слепые): 3й уровень – научным редактором или одним из членов редколлегии; 4й уровень – по решению редколлегии и только внешнее.

3. Все научные статьи, поступившие в редакцию нашего журнала, подлежат обязательному двустороннему слепому рецензированию (double – blind – рецензент не знает, кто автор статьи, автор статьи не знает, кто рецензент). Это рецензирование производится сторонними специалистами из базы экспертов – специалистов (рецензентов), по поручению редакции.

4. Редколлегия при оценке рецензий обращает внимание на наличие в материале актуальности решаемой автором научной пробле-

мы. Рецензия должна однозначно характеризовать теоретическую или прикладную значимость исследования, соотносить выводы автора с существующими научными концепциями. Необходимым элементом рецензии должна служить оценка рецензентом личного вклада автора статьи в решение рассматриваемой проблемы. Целесообразно отметить в рецензии соответствие стиля, логики и доступности изложения научному характеру материала, а также получить заключение о достоверности и обоснованности выводов.

5. После получения рецензий рассматривается вопрос о поступивших статьях и принимается окончательное решение на основе оценки рецензий об опубликовании или отказе в опубликовании статей. На основе принятого решения автору (авторам) по e – mail или почте направляется письмо, в котором дается общая оценка статьи и принятое решение. При отказе в публикации рецензенты остаются анонимными.

6. Редколлегия вправе направлять статьи на дополнительное внешнее анонимное рецензирование. Главный редактор направляет рецензенту письмо с просьбой о рецензировании. К письму прилагаются статья и рекомендуемая форма рецензии.

7. Наличие положительных рецензий не является достаточным основанием для публикации статьи. Окончательное решение о целесообразности публикации принимает редакционная коллегия.

8. При наличии в статье существенной доли критических замечаний рецензента и при общей положительной рекомендации редколлегия может отнестись материал к разряду полемических и печатать его в порядке научной дискуссии.

9. Оригиналы рецензий хранятся в редакции журнала «Legea și viața».

CRITERIA FOR PUBLISHING ARTICLES IN «Legea și viața»

In accordance with the Regulation on the evaluation and ranking of scientific journals (approved by Decision of the Supreme Council for Science and Technological Development of the Academy of Science of Moldova no. 196 of 10.18.2012) and the Regulation on scientific and scientific – methodical publications (Annex to the Decision of the Board of attestation of scientific staff and teaching – scientific staff no. AT – 8/1 – 2 of December 23, 2010) developed in accordance with the Code on Science and Innovation no. 259 – XV of July 15, 2004, as amended, and the normative acts of the Academy of Sciences of Moldova and the National Council for Accreditation and Attestation.

The Editorial Board of the «Legea și viața» admits for publication:

- Scientific articles
- Review articles
- Leading articles

Scientific article:

– **represents personal reflections** on the topic, promoting ideas of researchers in the field, as well as their own experience;

– **exposes** ideas that shall have a high level of generalization, contain original results, not addressed earlier, specifying opportunity of studying the issue;

– **is provided** by a list of references that have to be placed at the end, making the necessary references in the article;

– **may have** one or more authors, clearly indicating the contribution of each in author's sheets; it is not recommended for a low or medium volume article to have more co – authors, because their contribution to the development of work can be challenged;

– **has a volume** between 9 – 10 pages (no more than 20000 characters)

Review article:

– is distinguished by substantial contributions in the field, approaching critically and comparatively the authors' works on the topic, has, as a rule, a bulky text (about 2.5 author's sheets);

– a rich bibliography (about 60 bibliographic sources);

– describes results obtained in the field by using a comprehensive analytical tool, which allows to illustrate the positive and problematic aspects of the analyzed works;

– raises the public awareness on a current topic, often controversial, by reading a single publication, without needing to study other sources on the topic.

Leading article:

– **expresses** the viewpoint of editorial board of the magazine on an important scientific issue.

The AUTHOR shall comply with the following REQUIREMENTS to structural components of the scientific article, that will be exposed separately:

– **headlines** (comprising no more than 10 – 12 words; contains exact

terms, which leaves no ambiguities; corresponds to the content, does not “promise” more than it contains, avoids words with multiple meanings, is read concisely, simply, eliminating verbs *to be, to have, to get*, title – questions being more appropriate for scientific articles)

– **annotation** (in two languages: **Romanian and in a foreign language**, providing information about the study, sufficiently comprehensive, accurate, drafted with full careness, does not include information that is not found in the text, is written clearly in the active voice, present tense (past tense is used only to describe the way of handling variables, contains around at 75 – 100 words)

– **keywords** (in two languages: **Romanian and in a foreign language**)

– **introduction**

– **purpose of article**

– **applied methods and material**

– **obtained annotations and discussions**

– **conclusions**

– **bibliographic references** (to be followed the current structure according to the decision of Board of CNAA no. AT03 of April 23, 2009)

In appreciating the Articles presented, the Editorial Board will guide itself by:

– compliance with **structural requirements of the scientific article**

– **compliance with the editorial conventions: headlines, annotations and references to be clear, informative, accurate, complete, the authors shall be identified by institutional affiliation and address;**

– **elements of originality**, which shall consist of:

– (a) novelty of ideas formulated and interpreted;

– (b) novelty of viewpoints of the researcher;

– (c) “freshness” of scientific language used;

– (d) power of persuasion arising from the power of work to capture the rationality of readers;

– (e) customize the text displayed by imposing “voice” of the author, distinct from other voices

– **anonymous reviewing of scientific articles**

– **applying peer – review procedure, which is required** (evaluation by two independent referees)

– compliance with **technical requirements for publishing articles in the magazine** (Times New Roman (TNR), font size 12, 1.5 line space between lines, A4, with margins: left – 3 cm, right – 1.5 cm, top and bottom – 2.5 cm, on one part of the sheet. All pages of the article shall be numbered)

– **Affidavit** (I, the undersigned do hereby declare, that the material presented in the article is the result of my own researches and scientific achievements. I am aware that, otherwise, I will bear the consequences under the current legislation. Name, surname, signature, date, address, E mail, telephone number)